

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MEKANSAL PLANLAMA VE TASARIM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BURDUR ŞEKER FABRİKASI VE GÜL YAĞI
TESİSLERİNİN ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Meltem YILMAZ ÖZEV

BURDUR, 2019

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MEKANSAL PLANLAMA VE TASARIM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BURDUR ŞEKER FABRİKASI VE GÜL YAĞI
TESİSLERİNİN ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Meltem YILMAZ ÖZEV

Danışman: Doç. Dr. Sevim ATEŞ CAN

BURDUR, 2019

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

Meltem YILMAZ ÖZEV tarafından Doç. Dr. Sevim ATEŞ CAN yönetiminde hazırlanan “Burdur Şeker Fabrikası ve Gülyağı Tesisleri'nin Endüstri Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 19/06/2019

Doç. Dr. Sevim ATEŞ CAN (Başkan)

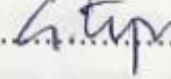
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Doç. Dr. Çiğdem Belgin DİKMEN

(Jüri Üyesi)

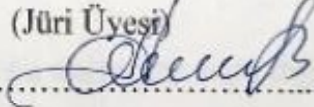
Yozgat Bozok Üniversitesi

Doç. Öğr. Üyesi Namiq ABBASOV

(Jüri Üyesi)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ONAY

Bu Tez, Enstitü Yönetim Kurulu'nun 16.07.2019 Tarih ve 2019/29-25 Sayılı Kararı ile Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Ayşe Gül MUTLU GÜLMEMİŞ

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

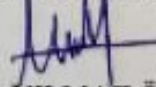
ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“Burdur Şeker Fabrikası ve Gül Yağı Tesislerinin Endüstri Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi”** başlıklı bu tezin;

- Kendi çalışmam olduğunu,
- Sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgeleri bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde ettiğimi,
- Bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara atıf yaptığımı ve bunları kaynaklar listesinde usulüne uygun olarak verdiğimi,
- Kullandığım verilerde değişiklik yapmadığımı,
- Tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya diğer bir üniversitede başka bir tez çalışması içinde sunmadığımı,
- Bu tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda bilimsel etik kurallarına uygun olarak davrandığımı,

bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

19 / 06 / 2019

Meltem YILMAZ ÖZEV

TEŞEKKÜR

Gerçekleştirmiş olduğum tez çalışmasında yardım ve katkıları ile beni yönlendiren ve destek olan tez danışmanım Doç. Dr. Sevim ATEŞ CAN'a, eğitim hayatım boyunca desteklerini hiç esirgemeyen her anımda yanımda olan annem Nuray YILMAZ ve babam Cemal YILMAZ'a ve beni sabırla destekleyen eşim M. Murat ÖZEV'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez konusu kapsamında gerekli olan izinleri sağlayan Türk-Şeker Genel Müdürlüğü'ne, Burdur Şeker Fabrikası Müdürü Sayın Sezai Doğan'a, Personel Şube Müdürü Sayın Mustafa Paralı'ya ve Sayın Hakan Bostancı'ya teşekkürlerimi sunarım.

0451-YL-17 No`lu Proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne teşekkür ederim.

Haziran, 2019

Meltem YILMAZ ÖZEV

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ŞEKİL DİZİNİ.....	iv
SİMGELER VE KISALTIMA DİZİNİ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xi
1.GİRİŞ.....	1
2.ENDÜSTRİ DEVRİMİ	2
2.1.Endüstri Devrimi Süreci.....	2
2.2.Endüstri Devriminin Etkileri.....	4
2.2.1 Endüstri Devriminin Sosyal Etkileri.....	4
2.2.2.Endüstri Devriminin Dünyada Endüstri Yapılarının Gelişimine Etkileri.....	4
2.3.Endüstri Devriminin Türkiye’deki Yansıması	7
2.3.1.Cumhuriyet Dönemi’nden Önce Yansımalar.....	7
2.3.2.Cumhuriyet Döneminde Yansımalar	10
3. ENDÜSTRİ YAPILARININ ENDÜSTRİ MİRASI OLARAK ELE ALINMASI	13
3.1. Endüstri Mirası Kavramı.....	13
4. DÜNYADA ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN ÖRNEKLER.....	17
4.1. Viyana Gazometreleri, Avusturya.....	17
4.2. Tate Modern Sanat Müzesi, Londra.....	23
4.3 Tren Garından Müzeye Dönüşüm: Musée D’Orsay, Paris / Fransa.....	29
5.TÜRKİYE’DEKİ ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN ÖRNEKLER.....	34
5.1. Silahtarağa Elektrik Santrali.....	34
5.2. Cibali Tütün Fabrikası.....	39
5.3. Kasımpaşa Tuz Ambarı.....	46
6. ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA BURDUR ŞEKER FABRİKASI’NIN VE GÜL YAĞI TESİSLERİ’NİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	53
6.1. Ülkemizde Şeker Fabrikalarının Tarihçesi.....	53
6.2.Ülkemizde Şeker Üretimi.....	57
6.3. Burdur Şeker Fabrikası’nın İncelenmesi.....	60
6.3.1. Burdur İli İle İlgili Genel Bilgiler.....	60
6.3.2. Burdur Şeker Fabrikası İli İle İlgili Genel Bilgiler.....	63
6.3.3. Burdur Şeker Fabrikası Yerleşimi	70

6.3.2.Burdur Şeker Yerleşkesi Binalarının İncelenmesi.....	77
6.4.Gül Yağı Tesisinin Değerlendirilmesi.....	96
6.4.1.Gülcülüğün Tarihi.....	96
6.4.2.Burdur İli'nde Gülcülük.....	101
6.4.3.Gül Yağı Üretim Tesisi.....	103
7.SONUÇ.....	109
KAYNAKLAR.....	112
ÖZGEÇMİŞ.....	121

ŞEKİL DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Thomas NEWCOMEN Tasarladığı Buharlı Makine Örneği.....	3
Şekil 2.2. 18.yüzyılda fabrika örneği	4
Şekil 2.3. Coalbrookdale Köprüsü	5
Şekil 2.4. Kristal Palas	6
Şekil 2.5. Eiffel Kulesi	6
Şekil 3.1. Santral İstanbul iç mekan fotoğrafı	13
Şekil 3.2. Eskişehir İbiş Otel eski un fabrikası siloları	14
Şekil 3.3. Menekşe Kibrit Fabrikası.....	14
Şekil 4.1. Viyana Gazometreleri'nin ilk kullanım halindeki fotoğrafı	17
Şekil 4.2. Viyana Gazometreleri'nin plan ve kesitleri	18
Şekil 4.3. Viyana Gazometreleri'nin uzaktan görünümü.....	19
Şekil 4.4. Viyana Gazometreleri'nin cephe görünüşü.....	19
Şekil 4.5. İki bloğun bağlantı görüntüsü	20
Şekil 4.6. Gazometre A, fonksiyon dağılımı	20
Şekil 4.7. Gazometre B fonksiyon dağılımı	21
Şekil 4.8. Gazometre C fonksiyon dağılımı	21
Şekil 4.9. Gazometre D fonksiyon dağılımı	22
Şekil 4.10. Gazometre çatı fotoğrafı	22
Şekil 4.11. Gazometre çatının iç mekandan fotoğrafı	23
Şekil 4.12. Gazometre fotoğrafları	23
Şekil 4.13. Tate Modern'in Bankside Enerji Tesisi kullanımdaki fotoğrafı	24
Şekil 4.14. Tate Modern'in Bankside Enerji Tesisi kullanımdaki nehir cephesi fotoğraf.....	24
Şekil 4.15. Tate Modern'in planı ve kesiti	25
Şekil 4.16. Tate Modern işlev dağılım şeması.....	26
Şekil 4.17. Tate Milenyum Köprüsü	27
Şekil 4.18. Tate Modern ek yapı	27
Şekil 4.19. Tate Modern iç mekan fotoğrafı	28
Şekil 4.20. Tate Modern türbin bölümü fotoğrafı	28

Şekil 4.21. Tate Modern fotoğrafı.....	29
Şekil 4.22. Tren garı ön cephe fotoğrafı	29
Şekil 4.23. Tren garı iç cephe fotoğrafı	30
Şekil 4.24. Orsay binasının kesiti	30
Şekil 4.25. Dönüşüm sonrası Orsay binasının kesiti	31
Şekil 4.26. Giriş holü dış görünüşü	32
Şekil 4.27. Giriş holü dış görünüşü.....	33
Şekil 5.1 Bilgi Üniversitesi cephe fotoğrafı	34
Şekil 5.2. Bilgi Üniversitesi üstten görünüşü	35
Şekil 5.3. Bilgi Üniversitesi ortak alan fotoğrafı	35
Şekil 5.4. Çağdaş Sanat Müzesi	36
Şekil 5.5. Kazan dairesi binası	36
Şekil 5.6. Kütüphane binası	37
Şekil 5.7. Kütüphane binası kesitleri	38
Şekil 5.8. Kütüphane binasındaki konferans salonu.....	38
Şekil 5.9. Kütüphane binası iç mekan.....	39
Şekil 5.10. Cibali Tütün Fabrikası eski fotoğrafı	40
Şekil 5.11. Cibali Tütün Fabrikasının üretim sırasındaki fotoğrafı	40
Şekil 5.12. Cibali Tütün Fabrikası rölöve vaziyet planı	41
Şekil 5.13. Cibali Tütün Fabrikası üniversiteye dönüşüm sonrası	42
Şekil 5.14. Cibali Tütün Fabrikası dönüşüm öncesi fotoğrafı	43
Şekil 5.15. Cibali Tütün Fabrikası üretim sırasındaki fotoğrafı	43
Şekil 5.16. Cibali Tütün Fabrikası üniversiteye dönüşüm sonrası fotoğrafı.....	44
Şekil 5.17. Cibali Tütün Fabrikası üniversiteye dönüşüm sonrası konferans salonu fotoğrafı.....	44
Şekil 5.18. Cibali Tütün Fabrikasının dış cephe fotoğrafı	45
Şekil 5.19. Tütün ambalajları	45
Şekil 5.20. Müze ve sergi alanı iç mekan fotoğrafı	46
Şekil 5.21. Kasımpaşa Tuz Ambarı dönüşüm sonrası ön cephe fotoğrafı	46
Şekil 5.22. Kasımpaşa Un Fabrikası'nın planı.....	47
Şekil 5.23. Kasımpaşa Tuz Ambarı dönüşüm öncesi iç mekan fotoğrafı.....	47
Şekil 5.24. Kasımpaşa Tuz Ambarı dönüşüm sonrası iç mekan fotoğrafı.....	48
Şekil 5.25. Kasımpaşa Tuz Ambarı dönüşüm sonrası iç mekan fotoğrafı	49
Şekil 5.26. Eklenti bölümler	49

Şekil 5.27. Ofis çalışma alanı	50
Şekil 5.28. Zemin kat planı ve asma kat planı	51
Şekil 5.29. Mekanlar arası geçiş fotoğrafı	52
Şekil 5.30. İç mekan fotoğrafı	52
Şekil 5.31. Asma kat fotoğrafı	52
Şekil 6.1. Molla Nuri Ömeroğlu(Şeker) Uşak Şeker Fabrikasının açılış fotoğrafları.....	53
Şekil 6.2. M. Kemal ATATÜRK'ün el yazısı	54
Şekil 6.3. Türkiye'deki ilk 4 şeker fabrikası.....	55
Şekil 6.4. Alpullu Şeker Fabrikası fotoğrafları	56
Şekil 6.5. Pancar çapası sırasındaki temsili resim	56
Şekil 6.6. Pancar hasadı sonrası	57
Şekil 6.7. Uşak Şeker Fabrikası	58
Şekil 6.8. Pancar nakli sırasında çekilen bir fotoğraf	59
Şekil 6.9. Burdur Şeker Fabrikası kampanya dönemi	60
Şekil 6.10. Burdur Şehrinin fotoğrafı	61
Şekil 6.11. Kemal Aru'nun 1947 yılında hazırladığı Burdur İmar Planı.....	62
Şekil 6.12. Suat Alkış çizimi.....	63
Şekil 6.13. Fabrika montajı sırasındaki fotoğraf.....	63
Şekil 6.14. Ülkedeki pancar ekim sahaları ve şeker fabrikaları.....	64
Şekil 6.15. Fabrika dış görünüşü.....	65
Şekil 6.16. Burdur şeker pancarı ekim sahası.....	65
Şekil 6.17. Fabrikanın 10 yıllık işletme istatistiği.....	66
Şekil 6.18. Montaj sahasının havadan görünüşü.....	66
Şekil 6.19. Montaj esnasında iç mekan fotoğrafı.....	67
Şekil 6.20. Fabrika eskiz çizimi.....	67
Şekil 6.21. Burdur Şeker Fabrikası üretim sahası.....	68
Şekil 6.22. Kazan dairesi montajı.....	68
Şekil 6.23. Kireç ocağı montajı.....	69
Şekil 6.24. Burdur Şeker Fabrikası ön cephe fotoğrafı.....	69
Şekil 6.25. Fabrika alanının Google Earth uydu görüntüsü	70
Şekil 6.26. Şeker Fabrikasının Google Earth uydu görüntüsü.....	70
Şekil 6.27. Fabrika ilk yerleşim planı	72
Şekil 6.28. Fabrika son yerleşim planı	73
Şekil 6.29. Fabrika son yerleşim yakın planı	74

Şekil 6.30. Fabrika ve işletme binası	77
Şekil 6.31. Fabrika binası zemin kat planı.....	78
Şekil 6.32. Fabrika binası ek bina inşaatı sırasında çekilen fotoğraf	78
Şekil 6.33. Fabrika binası iç mekan fotoğrafı	79
Şekil 6.34. Fabrika ve işletme binası yerleşimi.....	79
Şekil 6.35. İşletme binası fotoğrafı.....	80
Şekil 6.36. İşletme binası kat planları.....	80
Şekil 6.37. Fabrika ve işletme binası	81
Şekil 6.38. Ofis binası zemin kat planı.....	82
Şekil 6.39. Ofis binası yerleşim planı.....	82
Şekil 6.40. Ofis binası güney cephesi orijinal çizimleri.....	83
Şekil 6.41. Ofis binası doğu cephesi orijinal çizimleri.....	83
Şekil 6.42. Ofis binası ön görünüşü ve giriş saçak detayı.....	83
Şekil 6.43. Ofis binası giriş saçak detayı	83
Şekil 6.44. Sinema salonu fotoğrafı	84
Şekil 6.45. Sinema salonu yerleşim planı	84
Şekil 6.46. Sinema salonu zemin kat planı	85
Şekil 6.47. Sinema salonu fotoğrafı.....	85
Şekil 6.48. Film makinası.....	86
Şekil 6.49. Lokanta bölümü fotoğrafı	86
Şekil 6.50. Lobi bölümü	87
Şekil 6.51. Misafirhane binası zemin kat planı.....	88
Şekil 6.52. Misafirhane binası.....	88
Şekil 6.53. Misafirhane binası yerleşim planı.....	89
Şekil 6.54. Misafirhane binası korkuluk ve pencere detayı	89
Şekil 6.55. Nizamiye binası zemin kat planı ve görünüşü.....	90
Şekil 6.56. Nizamiye binası google earth görüntüsü.....	90
Şekil 6.57. Memur lojmanları yerleşim planı.....	91
Şekil 6.58. Memur lojmanları yol cephesi fotoğrafı.....	92
Şekil 6.59. Memur lojmanları zemin kat planı	92
Şekil 6.60. TİP II lojmanları 1. kat planı.....	93
Şekil 6.61. TİP II lojmanları yerleşim planı	93
Şekil 6.62. Tip II lojman fotoğrafı.....	95
Şekil 6.63. Lokal binası zemin kat planı.....	95

Şekil 6.64. Lokal binası yerleşim planı.....	95
Şekil 6.65. Bekçi kulübesi zemin kat planı ve görünüşü.....	96
Şekil 6.66. Bekçi kulübesi binaları yerleşim planı.....	96
Şekil 6.67. Gül çiçeği tarlası.....	97
Şekil 6.68. Gül yağı ve katı gül yağı üretim şeması.....	100
Şekil 6.69. Eski gül yağı imbikleri.....	101
Şekil 6.70. Durmuş Şavlı gül yağı çıkarırken.....	102
Şekil 6.71. Burdur Şeker Fabrikası ve gül yağı fabrikasının yerleşim planı.....	103
Şekil 6.72. Gül yağı üretim binası planları.....	104
Şekil 6.73. Gül yağı üretim binası görünüşleri.....	104
Şekil 6.74. Gül yağı üretim binası yol cephesi fotoğrafı.....	105
Şekil 6.75. Gül yağı üretim binası arka cephesi fotoğrafı.....	106
Şekil 6.76. Gül yağı tesisleri fotoğrafı.....	106
Şekil 6.77. Gül yağı üretim binası iç mekan fotoğrafları.....	106
Şekil 6.78. Gül yağı depo binası planı.....	107
Şekil 6.79. Gül yağı depo binası görünüşleri.....	107
Şekil 6.80. Gül yağı depo binası fotoğrafları.....	108
Şekil 6.81. Gül yağı lojman binası fotoğrafları.....	108

SİMGELER VE KISALTMA DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.Ş.	: Anonim Şirketi
BBYSP	: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı
EMAF	: Elektromekanik Aygıtlar Fabrikası
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
MÖ	: Milattan Önce
TDK	: Türk Dil Kurumu
TICCIH	: Endüstri Mirasının Korunması Uluslararası Komitesi
TMMOB	: Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Yy	: Yüzyıl
Kg	: Kilogram

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Burdur Şeker Fabrikası ve Gül /Yağı Tesislerinin Endüstri Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi

Meltem YILMAZ ÖZEV

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mekansal Planlama ve Tasarım Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sevim ATEŞ CAN

Haziran, 2019

Endüstrinin dünyaya sağladığı katkılar ve yenilikler büyük değişimlere sebep olmuştur. Avrupa’da başlayıp tüm dünyaya yayılan endüstrileşme, farklı oluşum ve yaşam tarzlarını da beraberinde getirmiştir. Yeni yaşam alanları, yeni yapılar, yeni üretim, yeni ürünler gibi birçok alanda değişiklik oluşturmuştur. Ancak, zaman içerisinde üretim yapmayan veya terk edilen fabrikalar atıl bir hal almıştır. Atıl durumda olan fabrika yapıları, farklı dönüşümlere ve yeniden kullanımlara olanak sağlamak amacı ile farklı işlevlere dönüştürülmüştür. Endüstri mirası kapsamında “Burdur Şeker Fabrikası’nın ve Gül yağı tesislerinin değerlendirilmesine örnek oluşturmak amacıyla Türkiye’deki ve dünyadaki fabrikaların dönüşümleri örneklendirilmiştir.

Ülkemizde şeker fabrikalarının kurulması Cumhuriyet’in ilk yıllarına dayanmaktadır. Fabrika kuruluşlarındaki ana hedef ise şu şekilde özetlenebilir; yalnız ülkemizin şeker gereksinimini karşılamak değil, tarımı ve dolayısıyla çiftçiyi kalkındırmaktır. Burdur Şeker Fabrikası, Türk Şeker Sanayisi’nin geliştirilmesi kapsamında öngörülen 3 şeker fabrikasından biri olmuştur.

Bu kapsamda tezde, Burdur Şeker Fabrikası’nın ve gül yağı tesislerinin mevcut durumları incelenmiş, var olan yapıların birçok rölöve ve çizimlerle ve fotoğraflandırma ile belgelenmesi sağlanmıştır. Endüstri mirası kapsamındaki şeker fabrikasının Burdur için en faydalı şekilde değerlendirilmesi amacıyla hangi kullanımlar için işlevlendirilmesi aşamasında öneriye de yer verilmiştir. Şehir merkezinde yer alan fabrika yerleşkesinin üretime devam etmesi, var olan sosyal yapıların korunarak ve iyileştirilerek halkın kullanımına açılması ve kısmen kent halkı ile bütünleşmesi amaçlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Burdur Şeker Fabrikası, Burdur gül yağı tesisleri, endüstri mirası, yerleşke, yeniden işlevlendirme, koruma

Hazırlanan bu Yüksek Lisans Tezi Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tarafından 0451-YL-17 nolu proje numarası ile desteklenmiştir.

SUMMARY

M. Sc. Thesis

Evaluation of Burdur Sugar Factory and Rose Oil Plants within the Scope of Industrial Heritage

Meltem YILMAZ ÖZEV

**Burdur Mehmet Akif Ersoy University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Spatial Planning and Design Department**

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Sevim ATEŞ CAN

June, 2019

The industry's contributions and innovations to the World have caused important development. Industrialization, which started in Europe and spread all over the world, brought with it different forms and lifestyles. New living spaces, new structures, new production, new products have created such as many changes. In the course of time remain inactive none-produced or abandoned factory. Remain inactivated factory buildings converted different functioning in order to different consersion and different re-functioning. Within Industry Heritage, "Burdur Sugar Factory and Rose Oil Facility" in Turkey and the world in order to set an example to the assessment of plant and factories is exemplified conversions.

The establishment of sugar factories in our country dates back to the early years of the Republic. The main target in factory organizations can be summarized as follows: not only to meet the sugar needs of our country, but also to develop agriculture and farmers. Burdur Sugar Factory became one of the 3 sugar factories envisaged within the scope of the development of the Turkish Sugar Industry.

The conditions of Burdur Sugar Factory and Roseoil Facilities were examined, surveys of existing buildings, make drawings, photographing and evaluation of general buildings. In order to use the Sugar Factory within the scope of industrial heritage in order to evaluate Burdur in the most beneficial way, the suggestion for which it is used is also included. The factory campus located in the city center should continue to produce, and the existing social structures should be protected and improved and made available to the public and encouraged.

Keywords: Burdur Sugar Factory, Burdur Roseoil Plants, Industrial Heritage, Campus, Re-functioning, Conservation

The present M. Sc Thesis was supported by Burdur Mehmet Akif Ersoy University under the Project number of 0451-YL-17.

1.GİRİŞ

İnsanoğlu, yerleşik yaşama geçtiğinden itibaren 18. yüzyıla kadar tarıma ve ticarete dayalı yaşam tarzı sürdürmüştür. Endüstri Devrimi'nin gerçekleşmesinden sonra ise yaşam tarzı büyük değışim göstermiştir. Endüstri devrimi 18.yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de başlayıp, önce Avrupa'da sonra da tüm dünyada üretim ve ekonomik yapıda köklü ve büyük değışikliklere sebep olmuştur. Buhar gücü ile çalışan makineler ile yeni bir üretim tekniğine geçilmiştir. Endüstri devriminin ortaya çıkışının birçok sebebi bulunmaktadır. 15.yüzyılda Rönesans düşüncesi ve 16.yüzyılda Reform hareketi Avrupa halkının düşüncelerinde ve yaşam tarzında farklılıklar oluşturmuştur. Kilisenin benimsediğı din ile kitaptaki anlatılan din arasındaki farkı gören toplum, kiliseye olan bağılılığını yitirmeye başlamıştır. Kilisenin baskıcı tutumundan rahatsız olup, akıl gerçeğini kabul eden halk doğal ve pozitif bilimlere yönelmiştir. Farklılaşan düşünce tarzı yeni arayışların, yeni arayışlar da yeni icatların doğuşunu sağlamıştır. Rönesans ve reform hareketlerinin akabinde Aydınlanma Çağı diye adlandırdığımız bir dönem başlamıştır. Bu dönemde aklın öncülüğü kabul edilmiş, doğru bilgiye sadece akıl yolu ile ulaşılabilceğı kavranmıştır. 16.yüzyılın başlarında gerçekleşen coğrafi keşifler ile sömürgecilik faaliyetleri başlamış ve sömürgeciliğin sonucu olarak Avrupa zenginleşmeye başlamıştır. Sömürge ülkelerinin zenginlikleri Avrupa'da yaşam kalitesini yükseltmiş, tüketim talebi artmış, sermaye birikimi olmuştur. James Watt, 1763'de buhar makinesini icat ederek makineleşme sürecinin ilk adımını atmıştır. Buhar makinesi ilk olarak kömür madenlerinde kömür çıkartmak için ve tekstil atölyelerinde kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra buharlı makineler geliştirilerek buhar ile çalışan gemi ve trenler ortaya çıkmıştır. Başka bir önemli gelişme de çelik üretim sürecinin geliştirilmesi olmuştur. Gelişen çelik üretimi sayesinde yüksek kalitede ve büyük ebatlarda üretilen malzeme ile farklı yapılaşma olanakları mümkün olmuştur.

Bazı tarihçiler buhar makinesi, kömür, çelik ve tekstil sektöründe yaşanan gelişmeleri "Birinci Sanayi Devrimi" olarak nitelendirmiştir. "İkinci Sanayi Devrimi" ise, 19. yüzyılda elektrik ve petrol kaynakları kullanılarak geliştirilen; yeni icatlar, otomobil, uçak gibi gelişmelerin yaşandığı dönem olarak adlandırılmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren yaşanan gelişmeler ve sonrasında meydana gelen gelişmeler "Üçüncü Sanayi Devrimi"nin dönemini oluşturmuştur. Son yıllarda ilerleyen teknolojik gelişmeler, yapay zeka ve robot teknolojisi ise "Dördüncü Sanayi Devrimi"nin kapılarını açmıştır.

2. ENDÜSTRİ DEVRİMİ

Endüstri Devrimi, 18. yüzyılın ortalarında 1760'lı yıllarda İngiltere'de ortaya çıkmış ve 18. yüzyıl sonlarına doğru da doruk noktasına ulaşmıştır. Yaklaşık olarak aynı tarihlerde dünya tarihini etkileyen Fransız Devrimi de 1789 yılında baş göstermiştir. Teknolojik-ekonomik temellerin yanı sıra politik ideolojik temellere de dayalı olan bu iki devrim dünya üzerindeki tüm ekonomik, sosyal ve kültürel düzeni sarsmış ve yeniden şekillendirmiştir (Gerçek, 2006).

Devrim kelimesi TDK'nın belirttiği tanımına göre; "Belli bir alanda hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik"dir. Endüstri Devrimi, İngiltere'de 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl arasında yaşanan, lokomotif ve buhar gücüyle çalışan makinelerin üretim sürecini ve insan gücü ile çalışan makinelerin yerini mekanik gücün aldığı kalıcı ve köklü değişikliklerin yaşandığı zaman dilimidir.

Endüstri Devrimi batılı toplumların hayatlarında ani olmayan köklü değişimlere yol açmıştır. 18. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan Sanayi Devrimi ise günümüze kadar devam etmektedir (Tanili, 1979).

Sanayi Devrimi, yalnızca sanayi alanında etkili olmamıştır; tarımsal üretim şekillerindeki köklü değişiklikler ile ulaşım araçlarındaki büyük değişiklikler de bu etkiye dahil edilmelidir (Yıldız, 2013).

İnsanoğlu, yerleşik yaşama geçtiğinden itibaren 18. yüzyıla kadar tarıma ve ticarete dayalı yaşam tarzı sürdürmüştür. Endüstri Devrimi'nin gerçekleşmesinden sonra yaşam tarzı büyük değişim göstermiştir.

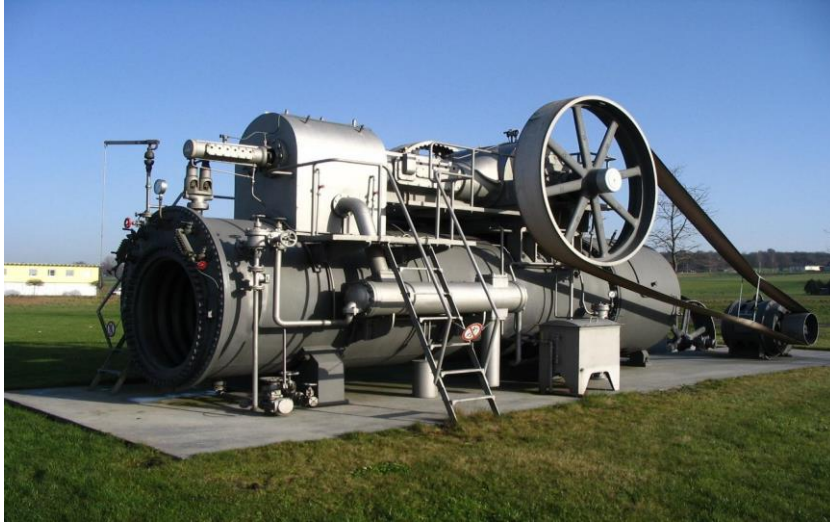
2.1. Endüstri Devrimi Süreci

Rönesans, Reform ve Coğrafi keşifler ile başlayan Aydınlanma Çağı ile akıl gerçeğe ulaşmada en önemli araç olarak kabul edilmiş, doğa bilimleri ve pozitif bilimlerde özellikle de astronomide pek çok önemli buluşları beraberinde getirmiştir. 18.yüzyılın aydınlanma düşüncesinin temelini oluşturan Rönesans hareketi oluşturmuştur. Matbaanın icat edilmesi ile okur-yazar oranı artmış ve bu sayede dindeki reform süreci hızlanmıştır (Gerçek, 2006). Kilisenin benimsediği din ile kitaptaki anlatılan din arasındaki farkı gören toplum, kiliseye olan bağlılığını yitirmeye başlamıştır.

Avrupa Rönesans, Reform ve sonrasında aydınlanma hareketi ile birlikte, dünyanın toplumsal ve ekonomik anlamda en gelişmiş kıtası haline gelmiştir (Gerçek, 2006). Avrupa toplumu, dinsel toplum yapısının etkili olduğu yaşamdan insan aklına dayalı rasyonel, gerçekçi bir dünya görüşüne geçiş yapmıştır.

Bilim dünyasında yaşanan olağanüstü hızlı değişimler mekanik buluşları da tetiklemiştir ve yaşanan bu gelişmeler sayesinde üretilen ürün miktarında artış olmuştur. Üretimin artması ile yeni Pazar ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Üretilen ürünler önce yerel daha sonra uluslararası düzeyde yayılmaya başlamıştır. Hızlı bir şekilde yayılan ticaret ile birlikte toplumda bu iş ile uğraşan bir kesim ortaya çıkmış bu kesime burjuva adı verilmiştir. Burjuvalar, ticaretin daha da gelişmesi ile birlikte zenginleşmiştir.

Burjuvanın zenginleşmesi bu kesimin yeni yatırımlara yönelmelerini tetiklemiştir. Ticaret ile uğraşan kesimler arasında rekabetin artmasına sebep olmuştur. Çalışma yaşamının değişmesi, hızlı kentleşme, ticaretin geniş bir alana yayılması, yeni toplumsal sınıfların ortaya çıkması ekonomik boyutta değişimler meydana getirmiştir. Ancak, ekonomik boyuttaki değişim en köklü olarak Endüstri Devrimi ile gerçekleşmiştir. Endüstri Devrimi ile ortaya çıkan “burjuva” sınıfı köylü kesim halk ile birleşerek idari yönetimi şekillendirmeye başlamıştır. İngiltere’de yaşanan bu gelişmeler zaman içerisinde yayılırken Fransa’da ise radikal bir şekilde gerçekleşmiştir.

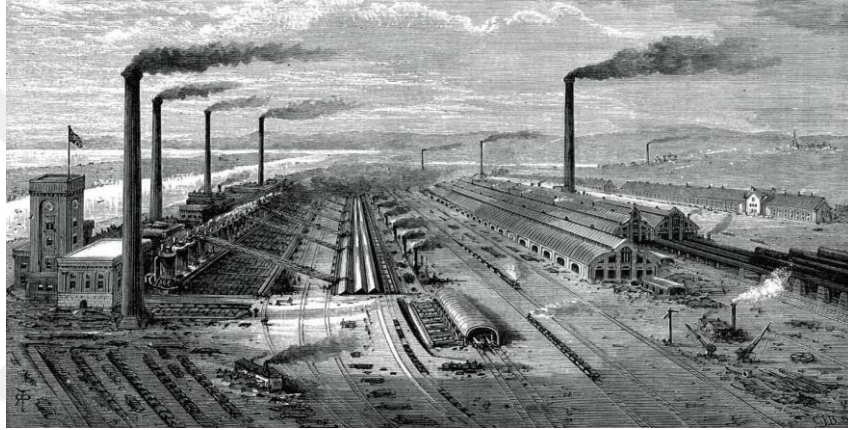

Şekil 2.1. Thomas NEWCOMEN tasarladığı buharlı makine örneği (URL-1, 2018)

2.2. Endüstri Devriminin Etkileri

2.2.1. Endüstri Devriminin Sosyal Etkileri

Endüstri ile ilgilenen sermaye sahipleri şehirlerde yaşamaya başlamış ya da yeni şehirler kurmuşlardır. Bunun sonucunda ise şehir ile köy arasındaki, eskiden beri var olan farklılık daha da belirgin bir hal almıştır. Artık, şehirler sanayi ve ticari faaliyetlerin merkezi olmuş, köyler ve kasabalar ise sadece tarım faaliyetleri meydana getiren merkezler halinde kalmıştır. Farklılık o kadar büyümüştür ki daha önceleri nüfusun büyük çoğunluğu köylerde yaşarken, 21.yüzyılın başlarında Avrupa nüfusunun büyük bir kısmı artık şehirlerde yaşamaya başlamıştır (Yıldız, 2013).

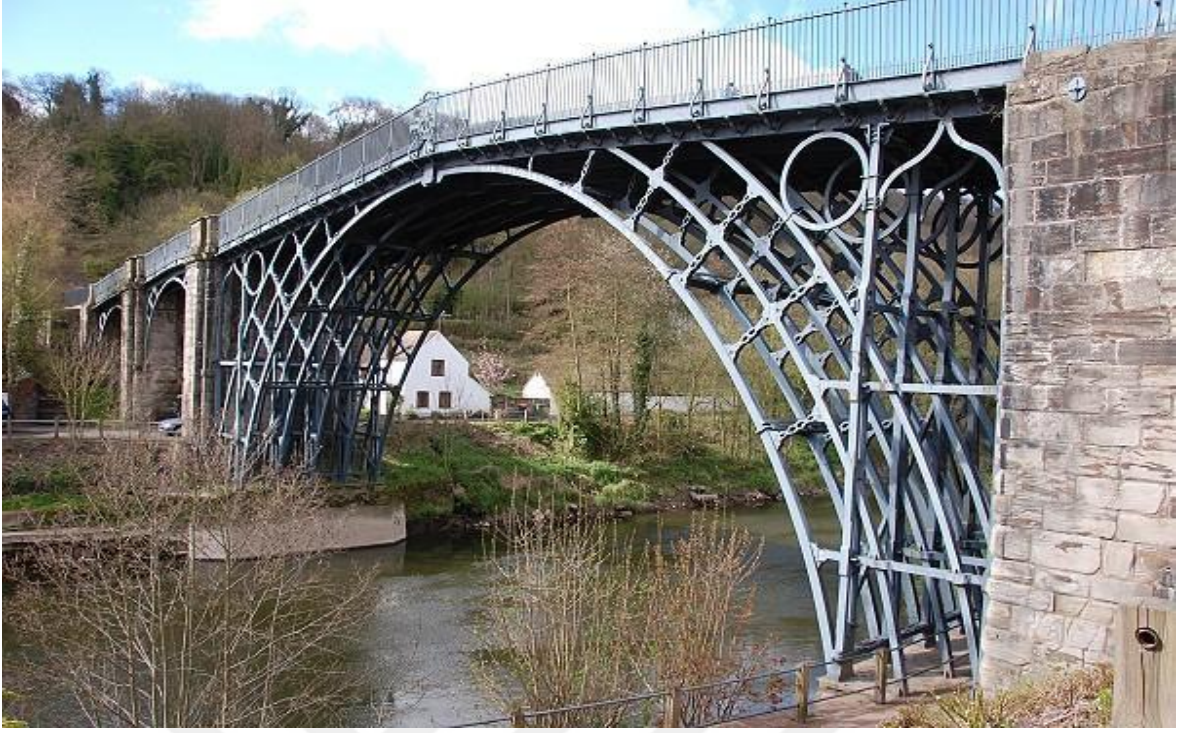

Şekil 2.2. 18.yüzyılda fabrika örneği (URL-2, 2018)

Böylece fabrika çevrelerinde gelişen endüstri kentleri oluşmuştur. Aynı zaman dilimi içinde tarım kesiminde meydana gelen gelişmeler de verimliliği arttırmış ve gerekli iş gücünü azaltmıştır (Kıraç, 2001).

2.2.2. Endüstri Devriminin Dünyada Endüstri Yapılarının Gelişimine Etkileri

Endüstri Devrimi beraberinde yeni yapı malzemelerini de ortaya çıkartmıştır. Bu malzemelerin başında dökme demir, dövme demir ve çelik demir malzemeler gelmektedir. Ortaya çıkan bu yeni malzemeler 19.yüzyılın başından itibaren mühendis ve mimarlar arasında teknik ve estetik bakımından bir tartışma konusu oluşturmuştur. Dökme demir ilk olarak köprülerde kullanılmaya başlanmıştır. Dökme demirin kullanılması İngiltere’de inşa edilen ilk köprü Coalbrookdale Köprüsü (1779) olmuştur (Batur ve ark., 1970). Dövme demirin ucuza elde edilmesiyle asma köprüler ve istasyon binaları geliştirilmiştir (Tülücü, 2007).

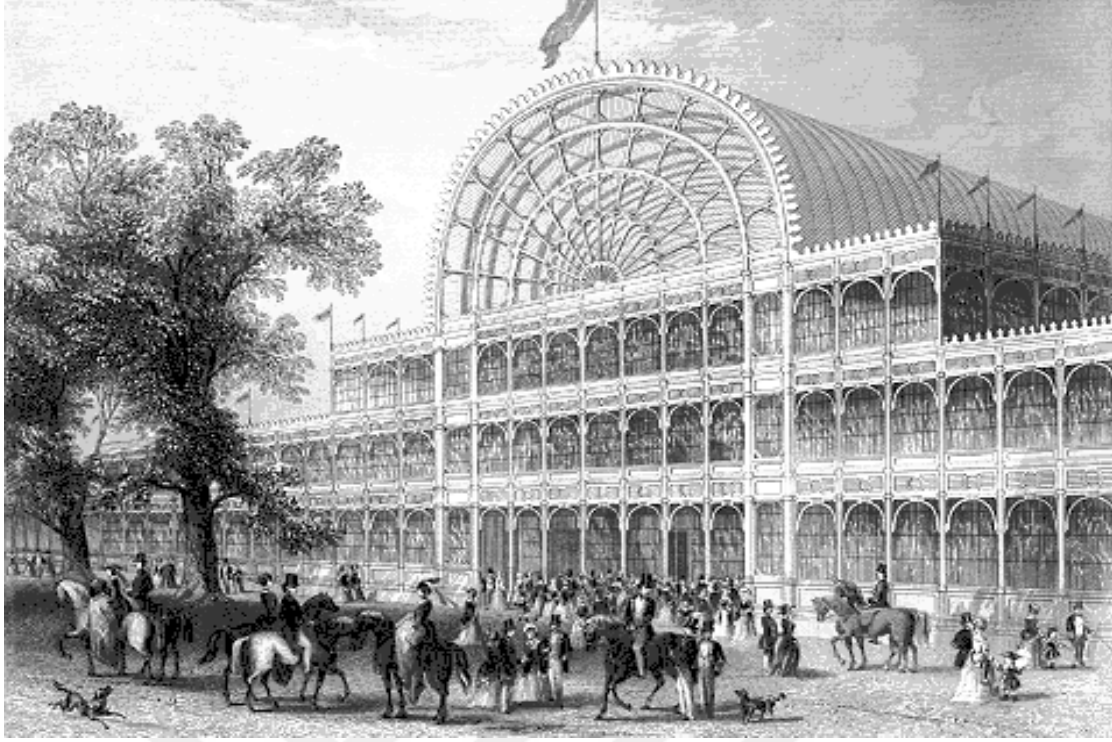

Şekil 2.3. Coalbrookdale Köprüsü (URL-3, 2018)

Dökme demir, kare mekanları kapatmak için tasarlanan çatı örtüsü olarak kubbelerde de kullanılmıştır. Endüstriyel ürünlerin çeşitlenmesi ile üretim yeri olan fabrikaların ihtiyaçları değişmiştir. Fabrikalarda daha büyük mekanlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu büyük ve geniş mekanları oluşturmak için daha çok açıklık geçebilen çelik kiriş ve kolonlar tercih edilmiştir. Tasarlanan yeni fabrika yapıları, tamamı çelik iskeletten oluşan yapılar halini almıştır. Amerika’da ilk örneklerine rastlanmaktadır. New York’ta 1848’de inşa edilen beş katlı fabrika yapısı ve Avrupa’da 1871-72’de Paris yakınlarında inşa edilen Menier Çikolata Fabrikası örnek olarak gösterilebilir.

Sergi sarayları, kullanılan bu yeni malzeme ve yapının taşıyıcı sisteminin uyum içinde olduğu ilk örneklerdir. Sergi binaları genel oluşumunda dönemlik olup sökülüp takılabilir prefabrike mekanlardır. Uluslararası düzeyde ilk sergi binası 1851 yılında Büyük Gösteri sergisi için inşa edilen “Crystal Palace” (Kristal Saray)’dır (Batur ve ark., 1970).

Daha sonra Paris te düzenlenen ‘Hall of Machines’ (Makineler Galerisi) sergisinde Paris’in sembolü olan Eiffel Kulesi (1889) sergilenmiştir. Kalıcı olması planlanmayan Eiffel Kulesi günümüze kadar varlığını sürdürmüş ve Paris’in başta gelen en önemli sembolü olmuştur.

Şekil 2.4. Kristal Palas (URL-4, 2018)

Şekil 2.5. Eiffel Kulesi (URL-5, 2018)

2.3. Endüstri Devriminin Türkiye'deki Yansıması

2.3.1. Cumhuriyet Dönemi'nden Önce Yansımalar

18.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun sanayi öncesinde yaşadığı ekonomik yapısına bakıldığında, tarıma dayalı üretim sistemi, mesleki uzmanlaşmanın ve görevlendirmenin olmayışı, ekonomik durgunluk, ülke topraklarında coğrafi bütünlüğün sağlanamayışı ve savaşlardan dolayı oluşan yoksulluk hali, dönem yapılarının en önemli özelliklerini oluşturmaktadır (Curl, 1970).

Osmanlı İmparatorluğu'nun kötü ekonomisi ve yoksulluk piyasadaki paranın dolaşımında engel olmuştur. Halkın alım gücünün düşük olması ve nüfusun azlığı nedeni ile büyük ölçekli sanayi üretimine gerek duyulmamıştır (Toprak, 1985).

18.yüzyılda Osmanlı halkının birçoğu kırsal alanlarda yaşamakta, tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktaydı. Anadolu'nun iç bölgelerinde yapılan üretimler pazara sunulabilmek için demiryolu ağını beklemiş ve tam anlamıyla seri üretime geçememiştir.

19.yüzyılda modern tarım araçları kullanımını artması ile birlikte, tarımsal üretim sahalarında genişlemeler olmuş ve tarımsal üretim sahaları Anadolu'nun iç kesimlere doğru yayılmıştır. 19.yüzyıl da Osmanlı ticaretinin buharlı gemiler ve demiryolları sayesinde gelişmesi sağlamıştır.

Osmanlı Devleti, dünyadaki sanayileşmenin başlangıcından itibaren yakın takipte olmuştur. Fakat yine de Osmanlı'da endüstri, Avrupa'nın hızlı gelişen endüstrileşmesine ayak uyduramamıştır. Sadece halkın, kırsal kesimin ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretim yapılmıştır. Halkın geçim kaynağı olan tarım için üretim araç ve gereçleri, tarımsal kaynaklı üretim faaliyetleri, madeni işletme tekniği ile küçük çapta ev eşyası ve yapı gereçleri üretimi gerçekleştirilmiştir. Üretim ihtiyacı olan hammaddeler taşıma ağı çok gelişmediği için yakın çevreden elde edilmiştir. Buna bağlı olarak da genelde tarımsal üretimin yapıldığı kırsal kesimin yakınlarında fabrikalar kurulmuştur. Osmanlı'da Lonca Teşkilatı tarafından endüstri faaliyetleri desteklenmiş ve denetlenmiştir.

İlerleyen dönemlerde yabancı endüstri mallarının rahatça girişi ile gerileyen yerli üretim, durma noktasına gelmiştir. Esnaf ve zanaatkar örgütlerinin birer tekel olduğunu ve bunun serbest ticaret ilkesine ters düştüğünü gerekçe gösteren yabancı yatırımcıların, Osmanlı hükümetinin bu örgütleri dağıtması konusundaki ısrarları da başarılı olmuştur. 19.yüzyılın ikinci yarısında endüstrileşmede bazı düzenlemeler yapılmış, bu düzenlemeler ile ordunun silah ve giyim gibi bazı ihtiyaçlarını karşılamak için endüstri kuruluşları oluşturulmuş ve yasal anlamda bazı tedbirler alınmıştır. Ancak, azınlıkların endüstri

sermayesini ellerinde bulundurmaları Osmanlı ekonomisini ve endüstri alanındaki gelişimini büyük sekteye uğratmış, kısmen ithal ön plana çıkmıştır. Bu genelleştirmeler dönemler halinde aşağıda açıklanmıştır (Tülücü, 2007).

1900'lü yılların başlarında Osmanlı Devleti'nin sanayisinin çoğunluğu ana tüketim maddelerinden oluşmaktaydı. Bu ana tüketim maddeleri başlıca şunlardır; toprak, gıda, tahtacılık, deri, kağıt ve tekstil gibi tarıma odaklı sanayilerden oluşmaktaydı. Tarıma dayalı sanayi yapısı bize gelişmemiş sanayi oluşumunu işaret etmektedir.

Birinci Dönem (15-16.yy): Bu dönem örgütlenme ve organizasyon bakımından oldukça dengeli ve dünyanın sahip olduğu endüstri dallarına sahip bir dönem olmuştur. Avrupa ülkelerine göre ileri bir el sanatları, pamuk ipliği ve pamuklu dokuma, tiftik, dericilik ve saraçlık endüstrisine sahip olmuştur. Yine bu dönemde bazı işlenmiş ürünler ve üretimler; sap, gemi ihraç edebilmiştir. Aynı zamanda bakır, gümüş, kursun ve altın madenlerini işlemiş, ihtiyaç fazlası Avrupa'ya pazarlanmıştır (Kıraç, 2001).

1535 yılında Kapitülasyonların kabul edilmesi ile Avrupa'da üretilen endüstri ürünleri Osmanlı Devleti'ni büyük bir Pazar olarak görmüş, bunun sonucunda hammadde fiyatları artmış ve yerel endüstri olumsuz etkilenmiştir. Tanzimat döneminden sonra üretim, zanaat, el işçiliği örgütlenmiştir. Kentlerde zanaat faaliyetleri lonca teşkilatları ile örgütlenmiş, üretimde kazanç sağlamak ana hedef olarak düşünülmemiş, usta-çırak zanaat öğrenme ve öğretme ön planda tutulmuştur.

İkinci Dönem (17-18.yy.): Bu dönemde Osmanlı endüstri sektöründeki bütünleşmenin bozulması, dünya ticaret yollarının değişmesi, uzun süreli savaşların sebep olduğu güçlükler, büyük kent merkezlerine olan göçler yeni bir oluşumun habercisi olmuştur. Osmanlı toplumunun batıda olduğu gibi mekanik değişmeye yönelen bir endüstrileşme sürecine başlayıp başlamadığı sorgulanmaktadır. Osmanlıların büyük askeri güce sahip olması ve onların beslenmesi donanımı gelişmiş bir endüstrinin varlığını ifade edebileceği şeklinde yorumlanmaktadır (Tülücü, 2007).

Endüstri Devrimi karşısında Osmanlı İmparatorluğu kapitülasyonların getirdiği sınır ticaretindeki kısıtlama nedeniyle olumsuz yönde etkilenmiş, Endüstri Devrimi karşısında savunmasız kalmış ve en erken ve en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. İlk kapitülasyonlardan (1535) sonra yeni anlaşmalar gelmiş ve 1740'ta Fransızlar'a büyük haklar tanınmış, Osmanlı İmparatorluğu'nun yarı sömürge durumuna düşmesi hızlanmıştır. Batı'da "ticari devrim", "tarım devrimi", "nüfus devrimi" gibi devrimler meydana gelmiştir. Osmanlı toplumunda bu devrimler olmamıştır. Çeşitli nedenlerle zanaat her zaman endüstriye tercih edilmiştir. Eğitim yetersiz, teknik kapasite yetersiz kalmıştır. Zihniyet

sorunları da Osmanlı'da endüstrileşmeyi geciktiren etmenler arasında yer almıştır (Toprak, 1985; Kırac, 2001).

18.yüzyılın sonunda Osmanlı endüstrisinde pamuk ve ipek imalatı konumunu korumuş, henüz ciddi bir şekilde sarsılmamıştır. Yeni teknolojik endüstriler gelişemediğinden ithalat artmıştır (Çokgezen, 1991).

Üçüncü Dönem (Tanzimat Dönemi 1800-1908): Osmanlı endüstrisi, Napoleon harplerinin sonuna kadar özelliğini korumuştur. 1815 yılından itibaren Avrupa mallarının doğuya doğru taşınması hızlandırılmış ve Osmanlı toprakları Avrupa Devletleri için önemli bir pozisyonda yer almıştır (Clark, 1976).

III. Selim döneminde tersane, tophane vb. gibi askeri kuruluşlardaki yenilenme ve yeni kurulmalarla başlamıştır. Endüstrileşme girişimlerini asıl başlatanın Sultan II. Mahmut olduğu görülmektedir. 1840'lı yıllarda, esas olarak ordunun, sarayın ve devletin ihtiyacını temin etmek amacı ile Osmanlı Devleti kendi mülkiyetinde birçok endüstri tesisi kurulmuş ve yüzyıl sonlarında ise açık ekonomi koşullarında sınırlı sayıda özel sermayeli fabrikaların kurulduğu, ön-endüstrinin doğduğu görülmektedir (Clark, 1976).

Osmanlı Devleti 19. Yüzyılda dönüm noktası olarak varsayabileceğimiz bir gelişmeye önderlik etmiştir. Avrupada ki üretim faaliyetlerinin işleyiş tarzı örnek alınarak 'Fabrika-ı Hümayun' adı verilen bir kurum kurulmuştur. (Bozdemir, 2011).

19. yüzyılda Anadolu da bulunan fabrikalar şunlardır: Bursa'da ipek, Konya, Kayseri ve Üsküp'te güherçile imalathanesi, İzmit'de çuha, İncirliada'da kükürt fabrikası, İslimye'de çuha, Hereke'de dokuma fabrikaları varlığını sürdürmekteydi. 19. yüzyılda İstanbul'da bulunan fabrikalar ise şunlardır: Yıldız Çini Fabrikası (1893), Hasanpaşa Gazhanesi (1891), Kasımpaşa Un Fabrikası (1886), Cibali Tütün Fabrikası (1884), Unkapanı Un Fabrikası (1870), Feshane-i Amire (1833), Beykoz'da bulunan Deri ve Kundura Fabrikası (1810), Tophane-i Amire (1470), (Küçükerman, 1988).

Bu yüzyılda endüstriyel girişimler devlet tarafından özendirilmiş ve birçok organizasyon ile desteklenmiştir. Bu kapsamda 1863 yılında Uluslararası bir sergi olan Sergi-i Umumi Osmani (Uluslararası Osmanlı Sergisi) düzenlenmiştir. İlk büyük uluslararası sergi olma özelliği taşıyan bu sergide amaç üreticileri bir araya getirerek üretilen mal çeşitlerini bu sergi belirlemek ve böylelikle üretim sıkıntıları gidermek olmuştur. Bu sergi Sultanahmet'te düzenlenmiş ve tarım-dokuma-deri-cam gibi mamüllerin sergilenerek, halka sunulmuştur (Küçükerman, 1988a).

Osmanlı Devleti döneminde ülkenin ihtiyaçlarına yönelik endüstri oluşumlarına gidilmiştir. Ülke ihtiyaçları o dönemde genel tüketim ürünleri ve savaşlar için ordunun ihtiyaç duyduğu ürünlerden ibarettir. Osmanlı her ne kadar endüstri gelişmelerini takip etsede yeterli

olamamıştır ve son dönemelerde yaşanan kapitülasyon ve savaşlar nedeni ile de endüstriyel gelişmeler sekteye uğramıştır.

2.3.2. Cumhuriyet Döneminde Yansımalar

Cumhuriyetin kuruluş döneminde, Türkiye’de pek çok tüketim maddesi dışarıdan ithal ediliyordu. 1927’li yılların sayımına göre, ülkede hakim olan üretim biçimi tarım, hayvancılık ve madencilik ile ilgili hafif sanayi faaliyetlerinden oluşmaktaydı (Tayanç, 1973).

Cumhuriyet dönemi başlangıcında itibaren sanayi tesislerinin sayısı yaklaşık 270 adet basit endüstri yapısından oluşmaktaydı (Doğan, 2013). Cumhuriyet’in ilk yıllarını üretim tarımsal faaliyetlerin öncülüğünde ve organize olmamış küçük sanayi işletmelerinden oluşmaktaydı. 1930’lu yıllarda devlet tarafından Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) kurulmuş ve bu kuruluş ile endüstrinin hızlandırılması amaçlanmıştır.

1930’lu yılların başında meydana gelen Dünya Ekonomik Buhan’ı tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye’nin ekonomisini de etkilemiştir. Ekonomik buhran sonucunda tarımsal ihracat azalmış, devletin gelirleri de ihracat ve krize bağlı olarak düşmüştür. Devle, ekonomik buhranın sonucunda farklı bir üretim yöntemine, sanayileşme çabaları içine girmiştir (Tezel, 1994).

Yeni hükümeti kuran M. Kemal ATATÜRK ülkeyi kalkındırmanın farklı bir üretim tarzı olduğunun farkındaydı ve ülke bağımsızlığının ekonomik bağımsızlıktan geçtiğini biliyordu. Ekonomik bağımsızlığı sağlamak amacıyla özel sektöre ayrıcalıklar tanınmıştır. Fakat savaştan çıkan ve yeni kurulan bir devlette özel yatırım ile sanayi tesisini kurmak neredeyse imkansızdır. Özel yatırımların yetersiz kalması sonucunda devlet devreye girerek gerekli olan sanayi yatırımlarını üstlenmiştir.

Anayasa’nın 2. Maddesi’ne eklenen (1937) devletçilik ilkesini M. Kemal Atatürk şu şekilde açıklamıştır: “Bizim takip ettiğimiz devletçilik, ferdi mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete erdirmek için milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde bilhassa iktisadi sahada devleti fiilen alakadar etmektedir” (Anonim, 1937).

Yeni kurulan, yoktan var olmaya çalışan yeni bir düzen ve modernleşme çabası içinde olan Türkiye’nin aynı zamanda fiziksel düzeninin yeniden inşasını da kapsamıştır. Modernleşme sürecindeki ülke, ekonomik anlamda farklı bir kaynak ve düzen bulma çabaları içine de girmiştir. Ülkenin kuruluşunda alınan önemli kararlar vardır. Bu kararlar şunlardır: Anadolu’nun merkezinde yer alan Ankara’nın başkent ilan edilmesi, demir

yollarının ülkenin dört bir yanını kuşatması ve Anadolu'nun köy ve kasabalarında yer alan hammaddenin bu demir yolu ağı ile kurulacak olan fabrikalara kolay ulaşımının sağlanmasıdır. Devletçilik ilkesinin bir açılımı olan ekonomik anlamda bağımsız olma çabaları Kalkınma Planları ile meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan fabrikalardan ilkleri Uşak Şeker Fabrikası, Alpullu Şeker Fabrikası, Bakırköy Çimento Fabrikası ve Kayseri Uçak Fabrikası'dır.

Devletçilik ilkesinden yola çıkılarak 1932 yılında "Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı" (BBYSP) hazırlanmıştır ve 1934 yılında uygulanmaya başlanmıştır. BBYSP kapsamında hangi fabrikanın nerede kurulacağı ve fabrikaların fizibilite hesapları yapılmıştır. Planın uygulanmasında Sovyetler Birliği, maddi ve teknik anlamda desteklerde bulunmuştur (Tayanç, 1973).

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın en belirgin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Doğal kaynaklara ve tarımsal üretime dayanan endüstriyel faaliyetlerin kurulması,
2. Temel ihtiyaç maddelerinin dışa olan bağımlılığını azaltarak, ihtiyaç maddelerinin tedarik edilmesi için yerel üretimi desteklemek,
3. Sanayi yerleşkelerinin seçimi yapılırken işgücü ve üretilecek ürünün kaynağına en yakın mesafede yer alması (Kepenek ve Yentürk, 1996).

Fabrika kuruluşları Anadolu'nun belirli bir bölgesinde toplanmak yerine, ülkenin farklı bölgelerine serpiştirilmiştir. Böyle bir uygulama yapılmasının birçok sebebi vardır. Fabrikalar hammaddelere yakın bölgelerde kurulmuş ve üretilen sanayi ürününün devletin ilk yıllarında kurulan demir yolları aracılığıyla ihracatın veya tüketimin olacağı farklı bölgelere gönderilmesi amaçlanmıştır. Fabrikaların serpiştirilmesinin farklı bir sebebi de Anadolu halkını üretime yönlendirmek, halkı fabrika yerleşkelerinde oluşturulan farklı yaşam tarzı ile refaha kavuşturmadır.

BBYSP Türkiye'de önemli bir sanayi ve planlama deneyimi kazanmıştır. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın ardından 1936'da İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlıkları başlamış ama 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle uygulanamamıştır (Kepenek ve Yentürk, 1996).

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı öncülüğünde kurulan fabrikalar, mimari özellik olarak incelendiğinde işlevin ana öge olduğu ve biçimin işlev tarafından belirlendiği bu yapılar, uluslararası özellikler taşıyan modern tesislerdir (Aslanoğlu, 2010).

Aydemir (1996) devlet işletmelerinden aşağıdaki gibi bahsetmektedir: "Devlet işletmelerinin her birinin buldukları yerler memleketin içinde ve uzak yerlerine birer şehir halindedir. Parkları, lojmanları, eğitim müesseseleri, toplu yaşama ve spor hayatının bütün

tesisleri, rahat yaşama spor hayatının bütün tesisleri, rahat ve konforlu hayat düzeniyle, eşleri demokratik memleketlerde dahi pek görülmeyen uygar tesislerdir”.

3. ENDÜSTRİ YAPILARININ ENDÜSTRİ MİRASI OLARAK ELE ALINMASI

3.1. Endüstri Mirası Kavramı

18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren İngiltere'de ortaya çıkan Endüstri Devrimi, 20.yüzyılın ilk çeyreğine kadar bütün dünya coğrafyasını etkisi altına almıştır. Makineleşme ile birlikte üretim şekli değişmiş, ürünlerin üretildiği mekanlar farklılaşmış ve yeni mekan oluşumları ortaya çıkmıştır. Endüstri Devrimi'nin getirdiği bu farklılık sonucu Endüstri Mirası kavramı ortaya çıkmıştır. Endüstri mirası kavramı, inşa edilen yapı ve makine teçhizatların kültürel bir değer olarak ifade edilmesine verilen isimlendirmedir (Acar Bilgin, 2015).

Şekil 3.1. Santral İstanbul iç mekan fotoğrafı (URL-6, 2018)

Alfrey ve Putnam (1991) 'a göre Endüstri Mirası teknolojik yenilikler sonucunda işlevsiz hale gelen, süreç içinde atıl ve terkedilmiş durumda olan, 19. yüzyıl fabrikalar üzerine doğan tartışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Zamanla Endüstri faaliyetlerine önce başlamış ülkeler arasında neyin miras olarak değerlendirileceği tartışılmış ve Endüstri Mirası kavramının içeriği meydana gelmiştir.

Endüstri Mirası'nın açıklayacak olursak, endüstri yerleşimlerinin incelenmesi, yapılara ait dökümanların irdelenmesi, tarihi sınıflandırma, analiz, yorum ve değerlendirme yöntemi önem taşımaktadır. Endüstri yerleşimi incelenirken topoğrafya özellikleri, iş gücü, doğal kaynakların varlığı ve yakınlığı gibi faktörler göz önünde bulundurularak yerleşke için en uygun bölge seçimi yapılmalı, teknolojik yenilikler takip edilerek fabrikaya göre yorumlanması, üretim yapılacak mekanlar ve bu mekanları destekleyecek ek mekanlar ile olan bağlantı ve bina tipolojilerinin incelenmesi gerekmektedir (Kıraç, 2001).

Angus Buchanan (1981), endüstri arkeoloğu gözüyle endüstri mirasının kapsamını şöyle tanımlar: “Bu kapsam içerisinde yer alan endüstriyel anıt, modası geçmiş bir zamana ait endüstri ya da ulaşım sisteminin kalıntısı olarak tanımlanabilir. Buradaki modası geçmiş deyimi, tarih öncesi çağa ait bir maden ocağından, günümüzde üretilmiş ancak artık kullanılmayan uçak ya da bilgisayara kadar geniş bir alanı kapsamaktadır”.

Son yıllarda endüstri mirası ile ilgili artan sayıda araştırma, uluslararası ve disiplinler arası iş birliğinin yanısıra toplumsal örgütlenmelerin sağladığı girişim de endüstri mirasının korunması ve tanıtılmasında oldukça fazla fayda sağlamıştır. Endüstri Mirasının Korunması amacıyla 2003 yılında TICCIH, Nizhny Tagil Tüzüğü'nü geliştirmiştir. Nizhny Tagil Tüzüğü koruma uygulamalarını şekillendirecek ilk uluslararası kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Endüstri mirası Nizhny Tagil Tüzüğü'nde şu şekilde açıklanmaktadır: Endüstri mirası, sanayi kültürünün tarihsel, sosyal, mimari, teknolojik veya bilimsel değere sahip yapıtlardan oluşur. Bu yapıtlardaki binalar ve makineler, imalathaneler, atölyeler ve fabrikalar, maden işleme, ambarlar ile depolar, arıtma alanları, enerji üretilen, iletilen ve kullanılan yerler, ulaşım ve tüm altyapısı, ayrıca sanayiyle ilgili öğretim, ibadet etme veya barınma gibi sosyal aktivitelerin yapıldığı yerlerden oluşur (TICCIH, 2003).

28 Kasım 2011 yılında ICOMOS'un yayınladığı bildiri “Endüstri Mirası Sitleri, Yapıları, Alanları ve Peyzajlarının korunması için ICOMOS-TICCIH ortak DUBLİN İlkeleri”nde endüstri mirasının önemine değinilmekte ve şu açıklamalara yer verilmektedir:

“... Son iki yüzyıl içinde tüm dünyada görülen sanayileşme süreci insanlık tarihinin büyük bir aşamasını oluşturur; mirası da çağdaş dünya için önemli ve kritiktir... Endüstri mirası oldukça hassastır ve risklerle karşı karşıyadır. Yalnız bilinçsizlikten, belgeleme eksikliğinden tescil edilmediğinden, saygı görmediğinden değil, değişen ekonomik eğilimlerden, olumsuz kavrayışlardan, çevresel kaygılardan veya iri boyutları ve karmaşıklığından dolayı da yitirilmektedir. Fakat mevcut yapıların ömrünü ve sahip oldukları enerji süresini uzatarak, endüstri mirasını koruyarak, yerel, ulusal ve uluslararası

düzeylelerde sürdürülebilir gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye katkı sağlanabilir” (URL-8, 2019).

Dublin İlkeleri’ne göre, “endüstri mirası alanları ve yapılarının sürdürülebilir biçimde korunması için en uygun yol özgün kullanımlarının sürdürülmesi veya uygun yeni kullanımlar bulunmasıdır. Yeni kullanımlar sitin ilginç özelliklerine, donanımına, ulaşım ve etkinlik dağılımı özelliklerine saygı göstermelidir. Endüstri mirası alan ve yapılarının sürdürülebilir kullanımının yönetiminde kültür mirası değerinin dikkate alınması ve saygı görmesi için uzman katkısına gerek vardır. Fiziksel müdahaleler söz konusu olduğunda, imar yönetmelikleri, risk azaltma gerekleri, çevresel ve endüstriyel düzenlemeler ile diğer standartlar, endüstri yapısının kültürel miras boyutu dikkate alınarak, duruma göre uyarlanmalıdır” (URL-8, 2019).

Şekil 3.2. Eskişehir İbis Otel eski un fabrikası siloları (URL-9, 2019)

Şekil 3.3. Menekşe Kibrit Fabrikası (URL-10, 2018)

Tüm bu çalışmalar doğrultusunda çeşitli ülkeler kendi endüstri mirasının tespitine ilişkin veri tabanı ve envanter yöntemi çalışmaları yapmışlardır. Hollanda'da iki ayrı envanter sistemi, Finlandiya'da iki ayrı envanter sistemi, Amerika'da da üç ayrı envanter sistemi bulunmaktadır. 1994-95 yıllarında, bir tanesi Almanya'da, diğeri İngiltere'de olan iki kurum bütün endüstri yapılarının envanterini çıkarmışlar ve kataloglarında bu kapsamda sistematik olarak şöyle bir sınıflandırmaya gitmişlerdir (TMMOB, 2008);

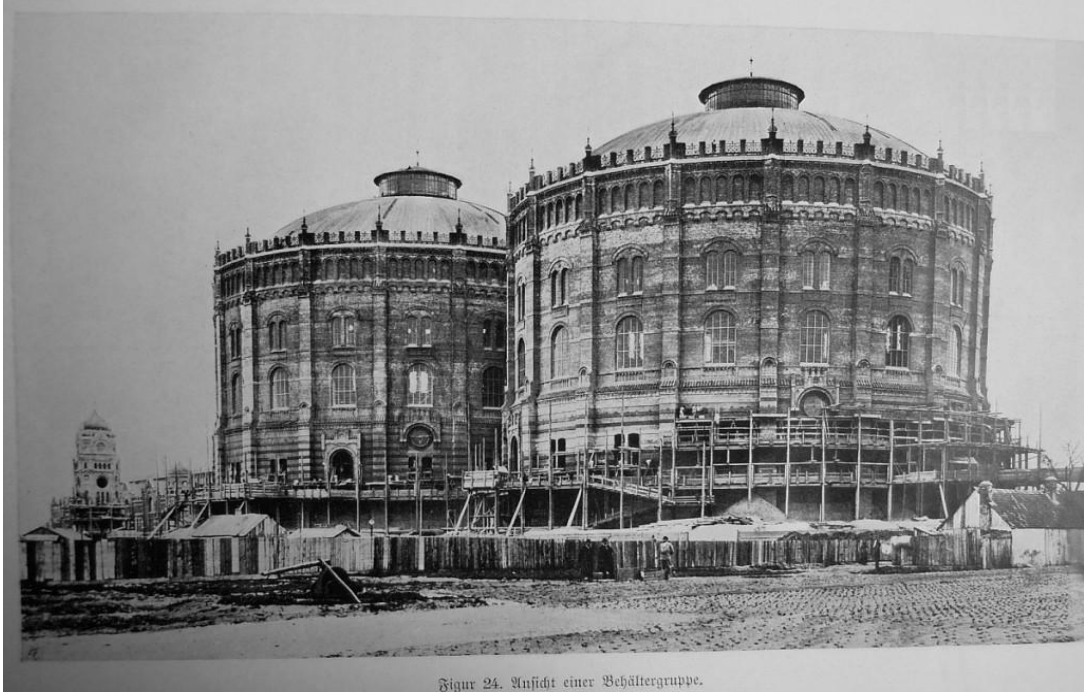
- Enerji Kaynakları,
- Madencilik,
- Üretim Endüstrileri,
- Yapı Malzemesi Üretimi,
- Destek Tesisleri ve Sosyal tesisler,
- Altyapı Hizmetleri,
- Ulaşım Ögeleridir.

Bu başlıklar her ülkenin kendine özgü nitelikleri nedeniyle değişebilmekte, koruma yasasının içine özel bir şeyler koyabilmekte, bazı özel tarifler getirebilmekte ve bunun kapsamını kendi mirası çerçevesinde yapabilmektedir. Örneğin, Norveç, bütün bu genel tanımların ötesinde maden işletmeleri, taşocakları, taş, ahşap işleme atölyeleri, yollar, köprüler, barajlar, su bentleri, gemi yapım yerleri gibi bir tane daha açılım yapmıştır. Üst başlığı çok daha geniş açılımlı yapıp, sonraki değerlendirmeyi kurullara bırakmıştır (TMMOB, 2008).

4. DÜNYADA ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN ÖRNEKLER

4.1. Viyana Gazometreleri, Avusturya

1886 ve 1899 yılları arasında Viyana'nın sanayileşme politikaları kapsamında inşa edilen gazometre, Avrupa kıtasındaki benzer yapıların en büyüğü olma özelliğini taşımaktadır. Viyana Gazometreleri, iç yarıçapı 62,85 metre, yüksekliği 72,5 metre ve hacmi 90.000 metre küp olan 4 büyük silindirden oluşmaktadır. Yapılar sahip oldukları rakamlar ile o günün şartlarına göre anıtsal bir nitelik taşımaktadır. Viyana Gazometreleri'nin taşıyıcı sistemi demir strüktür ve taşıyıcıları saran tuğla duvar örgüsünden oluşmaktadır.

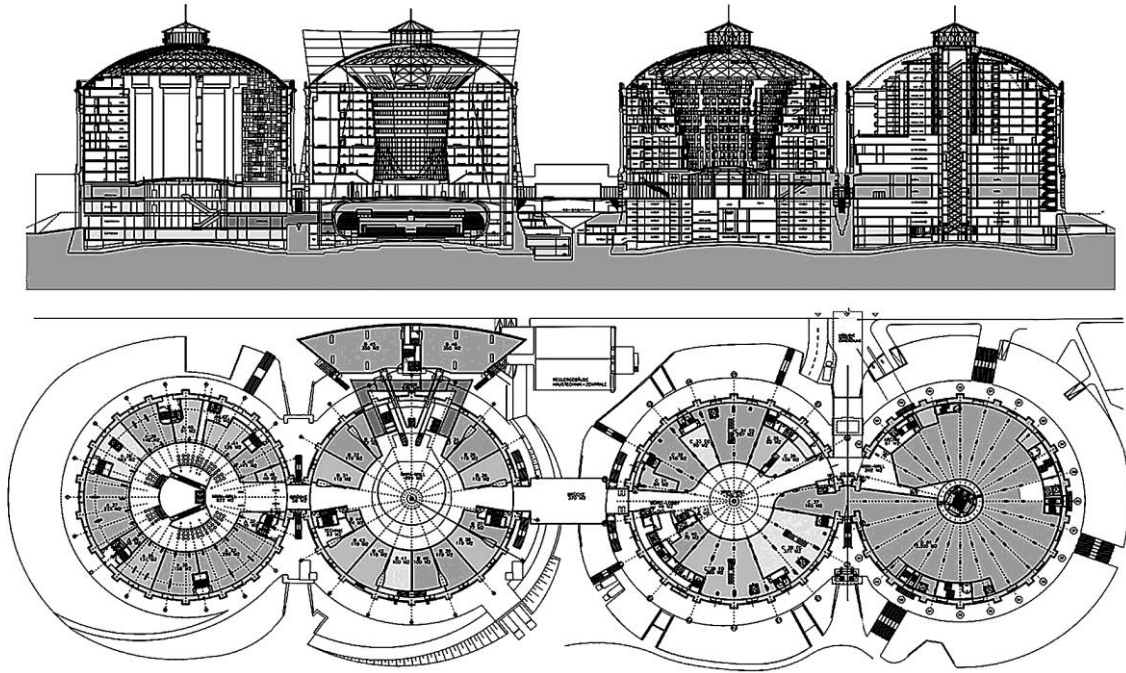
Şekil 4.1. Viyana Gazometreleri'nin ilk kullanım halindeki fotoğrafı (URL-11, 2018)

Coop Himmelb(l)au (2003), Viyana Gazometreleri'ni şu şekilde anlatır: “Anıtları ekonomik olarak korumayı ve bunları Viyana'nın insansız dış mahallerinde çok önemli bir kimlik yaratma ögesi haline getirmeyi olanaklı kılan, yeterli sayıda konut yaratan kent merkezi dönüşümünü formüle etmektedir”.

Tesis, doğal gaz üretiminin yıllar içinde hava gazının yerini alması sebebi ile 1985-1986 yılları arasında kapatılmıştır. Tesis kapatılmadan önce, 1981 yılında yasa ile koruma altına alınmıştır.

Tesis içerisinde bulunan endüstriyel malzemeler 1981 yılında sökülülmüştür. 1995 yılında kadar şehir merkezinde atıl durumda kalan bu yapılar için, devlet 1995 yılında yeniden işlevlendirme kararı almıştır. Christian Kühn (2001) koruma altına alınan gazometrelerden şu şekilde bahsetmiştir “Bu dört yapı 1981 yılında, doğalgaz geçmeden beş yıl önce, tarihi ve kültürel önemleri nedeni ile koruma altına alındılar. Bunu takip eden on yıl boyunca gazometrelerden biri avangart tiyatrodan, dans ve eğlenceye kadar farklı işlevler için kullanıldı. 1988’de gazometrelerden biri Sosyal Demokrasinin 100. Yılı adlı sergi için mekan sağladı”.

Yeniden işlevlendirme kararının ardından birçok örnek proje sunuldu. Bu projeler arasında Wilhelm Holzbauer (Gasometer D), Manfred Wehdorn (Gasometer C), Coop Himmelblau (Gasometer B), Jean Nouvel (Gasometer A) sunduğu tasarımlar seçilmiştir.

Şekil 4.2. Viyana Gazometreleri'nin plan ve kesitleri (URL-12, 2019)

Şekil 4.3. Viyana Gazometreleri'nin uzaktan görünümü (URL-13, 2018)

Avusturya'nın Viyana kentinde bulunan Gazometreler farklı kullanım amaçlarına hizmet verecek şekilde düşünülmüştür. Yapılar yatayda üç bölüme ayrılmıştır. Zemin katlar “alışveriş merkezi” ve “eğlence” işlevlerine yönelik olarak işlevlendirilmiştir. Orta katlar “ofis katları”, üst katlar ise “konut” olarak tasarlanmıştır. Dört Gazometrenin zemin kattaki alışveriş merkezleri birbirlerine köprü ile bağlanmıştır. 615 adet konut, yaklaşık 3500 kişiye hizmet edecek etkinlik alanı, bir alışveriş merkezi, bir sinema yaklaşık 70 adet dükkan, restoran, kafe, 230 yataklı bir öğrenci evi, Viyana'nın belediye arşivi, 11.000 m² ofis alanı, sağlık hizmetleri, okullar ve sosyal hizmet yapıları tasarlanmıştır.

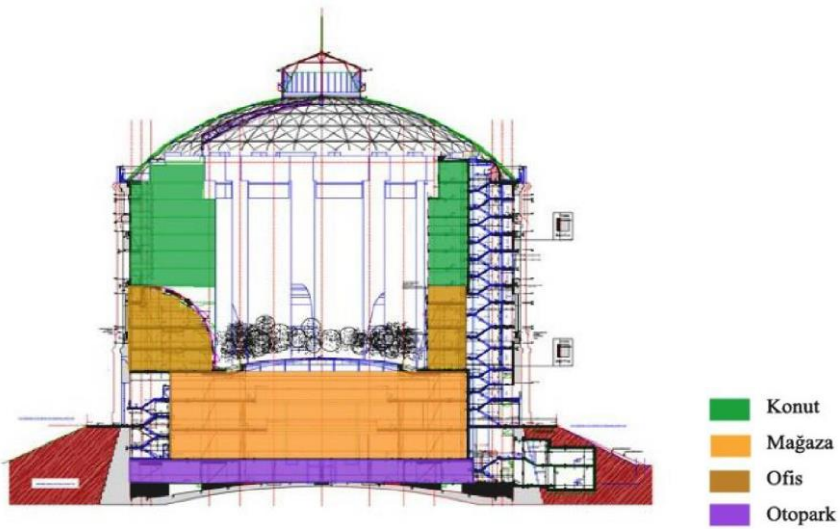
Şekil 4.4. Viyana Gazometreleri'nin cephe görünüşü (URL-14, 2019)

Şekil 4.5. İki bloğun bağlantı görüntüsü (URL-13, 2018)

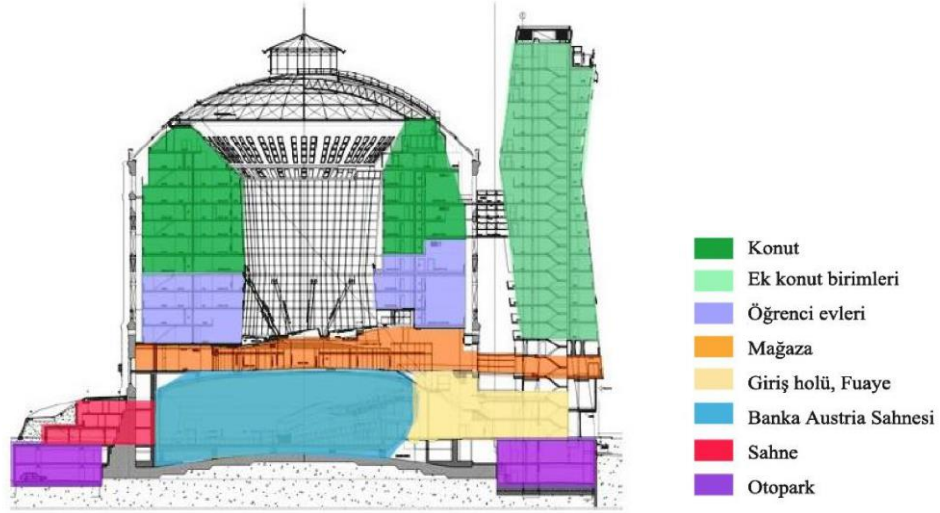
Dört büyük gazometre yapısını tek tek inceleyecek olursak;

Gazometre A: “Gazhane A” yapısının yeniden işlevlendirme projesini Jean Nouvel tarafından yapılmıştır. Yapıda aşağıdan yukarıya doğru çıkıldığında otopark, dükkanlar, ofisler ve konutlar yer almaktadır (Şekil 4.6).

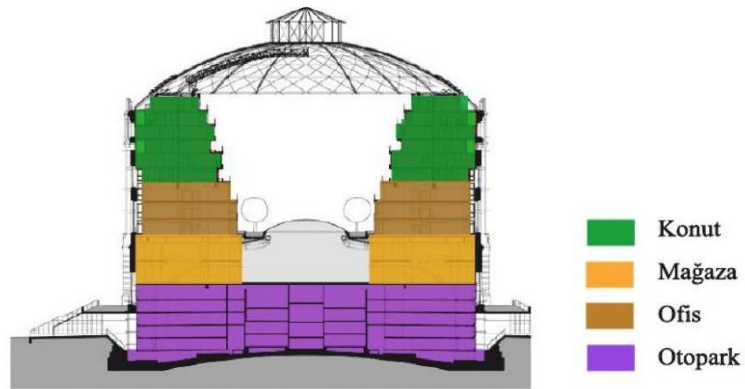
Şekil 4.6. Gazometre A fonksiyon dağılımı (URL-15, 2019)

Gazometre B: Yapı Coop Himmelblau'ın tasarımıdır, yapıda otopark, gösteri-eğlence alanı, öğrenci oteli, alışveriş merkezi ve farklı tipte konutlar bulunmaktadır. Mevcut binaya ek olarak hemen bitişiğinde şeffaf bir yapı eklenmiştir (Şekil 4.7).

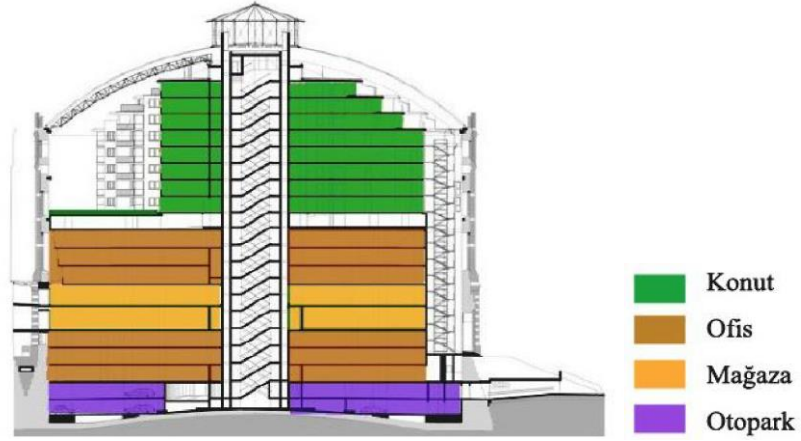
Şekil 4.7. Gazometre B fonksiyon dağılımı (URL-15, 2019)

Gazometre C: Bina Manfred Wehdorn tarafından bina içinde bina konsepti ile tasarlanmıştır. Wehdorn'un tasarımda üç temel ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler yüksek yaşam standardının yakalanması, sade bir mimari dil ve yeni işlevlerin net düzenidir. Dış kabuk korunarak dış kabuğun içerisinde tasarlanan ek yapı bulunmaktadır. Düşey parçalar arasındaki boşluk bırakılmıştır bunun sebebi ise konutlar için gerekli güneş ışığı alımını artırmaktır (Şekil 4.8) (Wehdorn, 2002).

Şekil 4.8. Gazometre C fonksiyon dağılım şeması (URL-15, 2019)

Gazometre D: Bu gazometrenin tasarımı Wilhelm Holzbauer' e aittir. Diğer üç gazometrede olduğu gibi alt kattan yukarı çıkıldıkça otopark, alışveriş merkezi, ofis ve konutlar yer almaktadır. Kubbeli bir çatıya sahip olan binanın çatısı ahşap malzeme kullanılarak yenilenmiştir (Şekil 4.9) (Cimcoz, 2002).

Şekil 4.9. Gazometre D fonksiyon dağılımı (URL-15, 2019)

Şekil 4.10. Gazometre D çatı fotoğrafı (URL-11, 2018)

Şekil 4.11. Gazometre D çatının iç mekandan fotoğrafı (URL-11, 2018)

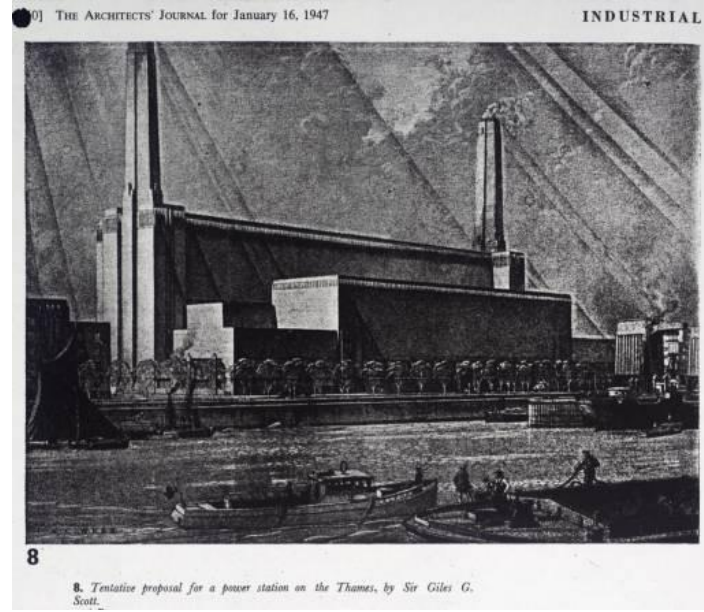
Şekil 4.12. Gazometre fotoğrafları (URL-11, 2018)

Gelişen kent dokusu içerisinde kalan metro hatları ve karayollarına entegre edilen binanın, sürekli sirkülasyonun olduğu bir noktada yer almasından dolayı değeri artmıştır. İşlevini yitirmiş bir endüstri yapısının kente sosyal, ekonomik, kültürel anlamda değer katması da başka bir olumlu yansıması olmuştur. Ancak, yapının yeniden işlevlendirilmesi ile ilgili çeşitli eleştiriler de olmuştur. Yapının yeniden işlevlendirilmesi sırasında korunan dış duvarlara işlevlendirme gereği boşluklar açılması, sadece dış kabuğun korunup iç mekanların ve çatı örtülerinin farklılaştırılıp bir hacim olarak kullanılması, yeni oluşturulan mekanların özellikle de konutların korunan dış çeper nedeni ile uygun yaşam koşullarını barındıramaması da olumsuz eleştirileri beraberinde getirmiştir.

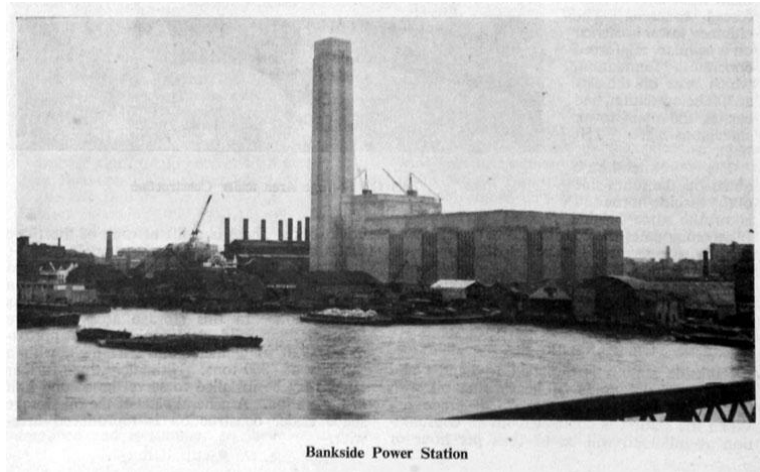
4.2. Tate Modern Sanat Müzesi, Londra

Bankside Enerji Santrali Londra Doklar Bölgesi'nde yer almaktadır ve Santral 1947 yılında Glos Gilbert Scott tarafından tasarlanmıştır. 1947 ve 1965 yılları arasında aşamalı

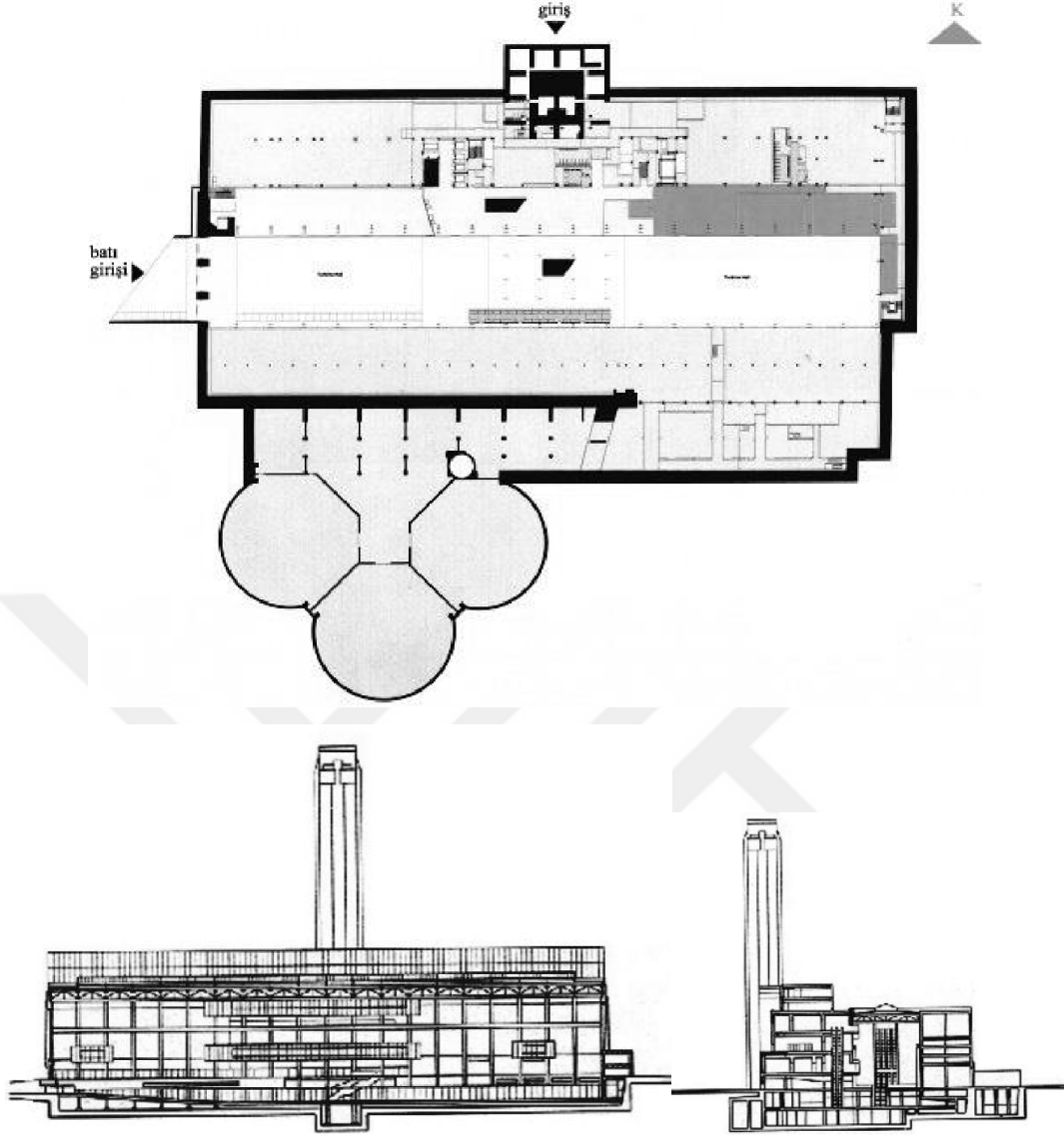
olarak inşa edilmiştir. 1981 yılında maliyetlerin artması ve elektrik üretiminde farklı teknikler kullanılması sonucunda Bankside Enerji Tesisi'nin üretimine son verilmiştir.

Şekil 4.13. Bankside Enerji Tesisi fotoğrafı (URL-16, 2019)

Şekil 4.14. Bankside Enerji Tesisi'nin nehir cephesi fotoğrafı (URL-16, 2019)

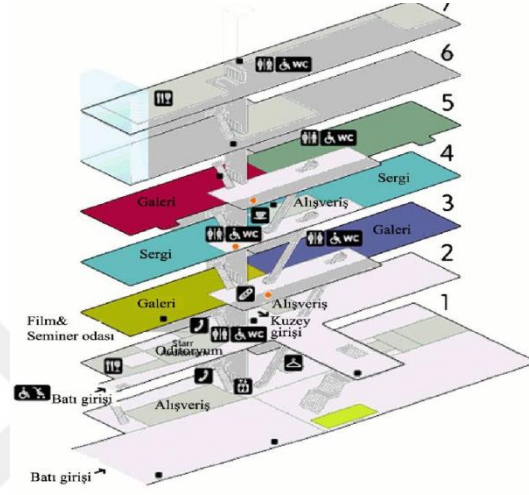

Şekil 4.15. Tate Modern'in planı ve kesiti (URL-17, 2019)

Londra Kent Yönetimi 1996 yılında Milenyum Projeleri kapsamında, yarışma düzenlenmiş ve Pritzker Ödüllünü alan Herzog& de Meuron'un mimarlık ofisinin projesi olan Çağdaş Sanat Müzesi projesinin uygulanmasına karar verilmiştir.

Tate Modern Müzesi Kültür Santrali olarak adlandırılmış ve 2000 yılında kapılarını misafirlerine açmıştır. Tate Modern'in dönüşüm projesinde endüstriyel tasarım çizgileri belli oranda günümüze aktarımı sağlanabilmiştir. Yapıya strüktür ve plan anlamında ek bir müdahale yapılmamıştır. Yapı içerisinde bulunan endüstriyel amaçla kullanılan ürün ve makinalar kaldırılmış ve mekandan tasarruf etmek amaçlanmıştır. Yeniden işlevlendirme aşamasında yapının mimari karakter olarak korunmasına özen gösterilmiştir. Örneğin, yapıdaki dolu ve boş oranları korunmuş cephelerde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

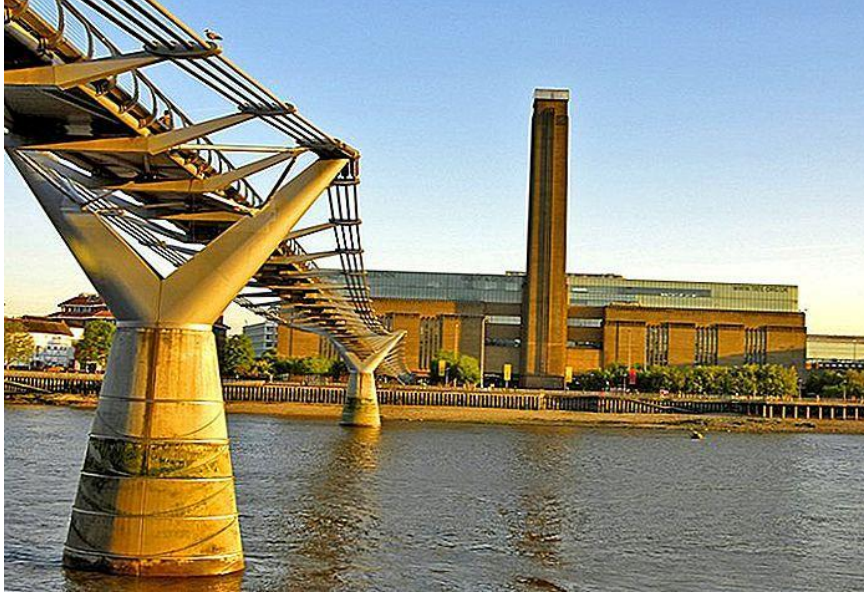
Fakat proje kapsamında doğal ışık sorunun çözmek amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır ve mekanın ihtiyaç duyduğu doğal ışığa en fazla oranda ulaşılması sağlanmıştır. Fabrika müze işlevi ve bunun yanında farklı işlevler verilerek yeniden kullanımı sağlanmıştır. Bu farklı işlevler çok amaçlı salonlar, bilgilendirme merkezi, satış ofisi, eğitim ve workshop alanları ile kafe gibi birimlerdir. Sergilerin yapılması için yapı farklı bloklara ayrılarak düzenlenmiştir (Stratton, 2000).

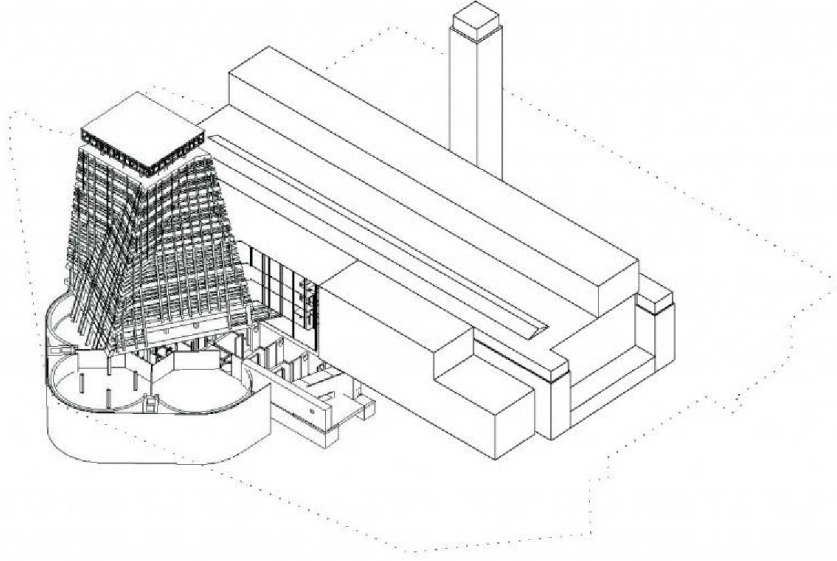
Şekil 4.16. Tate Modern işlev dağılım şeması (URL-17, 2019)

Tate Modern birçok farklı işlevi bünyesinde barındırmaktadır. Bu işlevler tribün Salonu, eğitim, seminer ve atölye bölümleri, oditoryum, sergileme bölümleri, galeriler, kafeterya ve eğlence mekanlarından oluşur.

Milenyum Projesine ek olarak yaya ve bisikletli taşıt ulaşım yolunu barındıran Milenyum köprüsü inşa edilmiştir.

Şekil 4.17. Tate Milenyum Köprüsü (URL-18, 2019)

Şekil 4.18. Tate Modern ek yapı (URL-17, 2019)

Tate Modern, Bankside bölgesine yaşama, çalışma ve tursitik açıdan bir cazibe merkezi haline getirmeyi hedefleyen uluslararası bir yarışma projesi ile elde edilmiştir. Bu kapsamda çalışmalarda yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği sağlanmıştır. Projede en az müdahalenin amaçlanması olumlu bir yaklaşımken, iç mekanda mevcut endüstri donatısının kaldırılması ise olumsuz yönlerindedir (Stratton, 2000).

Şekil 4.19. Tate Modern iç mekan fotoğrafı (URL-19, 2019)

Tate Modern, özel sektör, yerel yönetim ve halk arasında ortaklığın oluşmasına, bölgenin yaşam, iş imkanları ve turizm faaliyetlerini karşılamak amacıyla cazibesini artırmak ve çeşitli eğitim organizasyonları ile halkın turizm endüstrisi içinde yer alabilmesine imkan vermesi nedeniyle önemli bir dönüşüm projesidir (Uçar, 2013)

Şekil 4.20. Tate Modern türbin bölümü fotoğrafı (URL-19, 2019)

Şekil 4.21. Tate Modern fotoğrafı (URL-19, 2019)

4.3 Tren Garından Müzeye Dönüşüm: Musée D'Orsay, Paris / Fransa

Şekil 4.22. Tren Garı ön cephe fotoğrafı (URL-20, 2019)

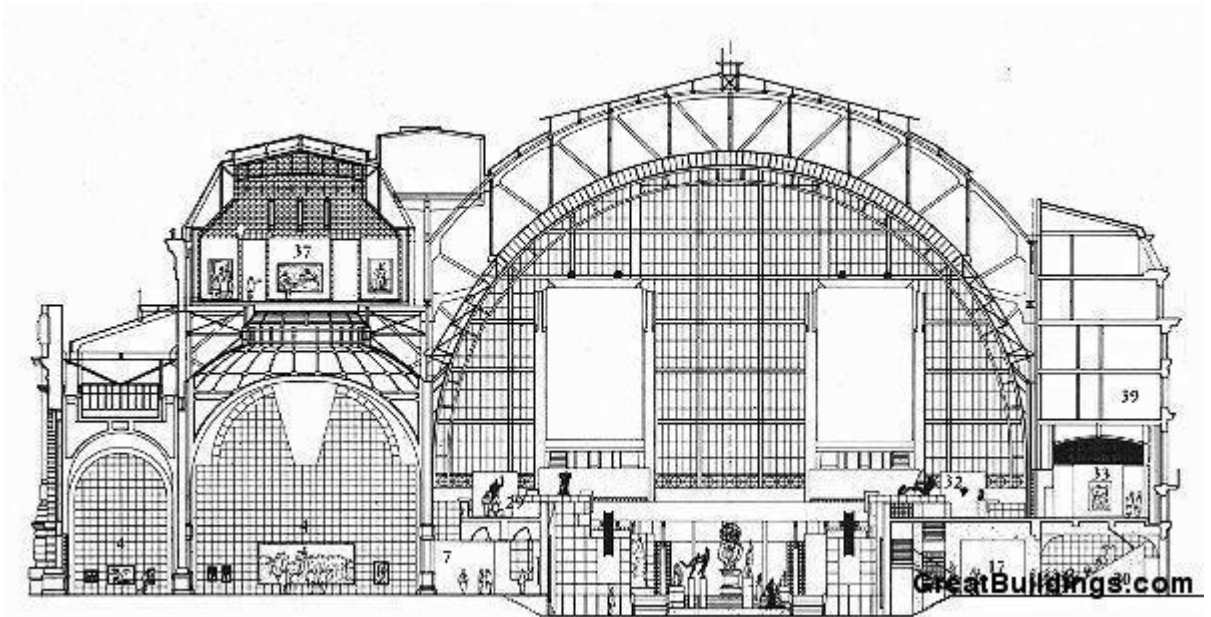
Seine Nehri kıyısında konumlanan Orsay Garı, 14 Temmuz 1900 tarihinde gar ve otel binası olarak açılmıştır. Bu tarih Fransız İhtilâli'nin yıldönümüne denk gelmektedir. 1900 Paris Evrensel Sergisi kapsamında açılan gar binası Bordeaux, Toulouse ve Nantes'tan gelen yolcuların indikleri prestijli bir noktada yer almaktadır (Hasol, D., 1989).

Bir tren garı binasının müzeye dönüştürülme fikri o dönemin Fransa Müzeler Müdürü Jean Chatelain tarafından ortaya atılmıştır. Orsay Müzesi sergi alanları dışında, eğlence ve öğrenme gibi farklı etkinliklere de olanak sağlamaktadır. Film gösterimleri, konserler, konferanslar oditoryum ve restoranlar ile gar binasının farklı amaçlar için etkin bir biçimde kullanımı hedeflenmiş ve başarılı olunmuştur.

Şekil 4.23. Tren Garı iç cephe fotoğrafı (URL-21, 2019)

1971’de binanın yıkılarak yerine bir otel yapılması planlanmış fakat dönemin Kültür Bakanı’nın otel fikrine karşı çıkmasının ardından Başbakan Pompidou 1973’de müze fikrini onaylamıştır. Giscard’ın başkanlık döneminde de bu tartışmalar devam etmiştir. Müzeye dönüştürmek amacıyla başlatılan projenin tasarımına yasal işlemlerin tamamlanmasının ardından, 1981’de Mitterand’ın desteğiyle başlanmıştır. İtalyan mimar Gae Aulenti’nin çalışmalarıyla müzenin açılışı 1 Aralık 1986’da gerçekleştirilmiştir. Yapının ilk tren garı olarak kullanıldığı işlevine dair planlar elde edilememiş fakat yapının bir kabuk ve altındaki mekânlar şeklindeki kurgusu kesitle ifade edilebilmiştir (Atagök, 2000).

Şekil 4.24. Orsay binasının kesiti (URL-22, 2019)

Gar projesi yapılırken Mimar Victor Laloux'un dikkat ettiği ve önem verdiği iki önemli çıkış noktası vardır. Bunlardan birincisi, gelen ve giden yolcuları Paris'in merkezinde şık bir mahallede karşılamak, ikincisi ise; çelik iskelet sisteminin dış cephelerine giydirme taş tekniği uygulamak (URL-23, 2019).

Yapı inşa edilirken dönemin tüm modern teknikleri ve malzemeleri kullanılmıştır. Fotoğraflarda da görüleceği üzere yolcu bagajları için yük rampaları ve yük kaldırmaları, yolcular için asansörler ... vb sistemler bu gar binasında kullanılmıştır. Yapının iç tasarımı modern teknolojiler ile donatılmış fakat yapının cephesi yakın çevresinin özelliklerine uygun, çağının zenginliğini ve geçmişin parlaklığını ifade edecek şekilde tonoz yapı tekniği kullanılarak tasarlanmıştır. Tonoz yapı, tren rayları ve peron bölümlerini bir çatı altında toplamıştır. Yapının bu özelliği müze olarak işlevlendirilmesi ile de devam etmiş ve bu büyük mekanlar sergi salonları olarak kullanılmıştır.

Tren ana hat seferleri 1939 yılında iptal edilmiş, Gar'ın kullanımı giderek azalmış ve iç mekân giderek bakımsız bir hal almıştır. Bina bazı dönemlerde, savaştan dönen askerlerin geri gelişlerini ve savaşta kazanılan zaferleri kutlama törenleri, depolama alanı, geçici olarak konaklama mekânı gibi farklı amaçlarla da kullanılmıştır.

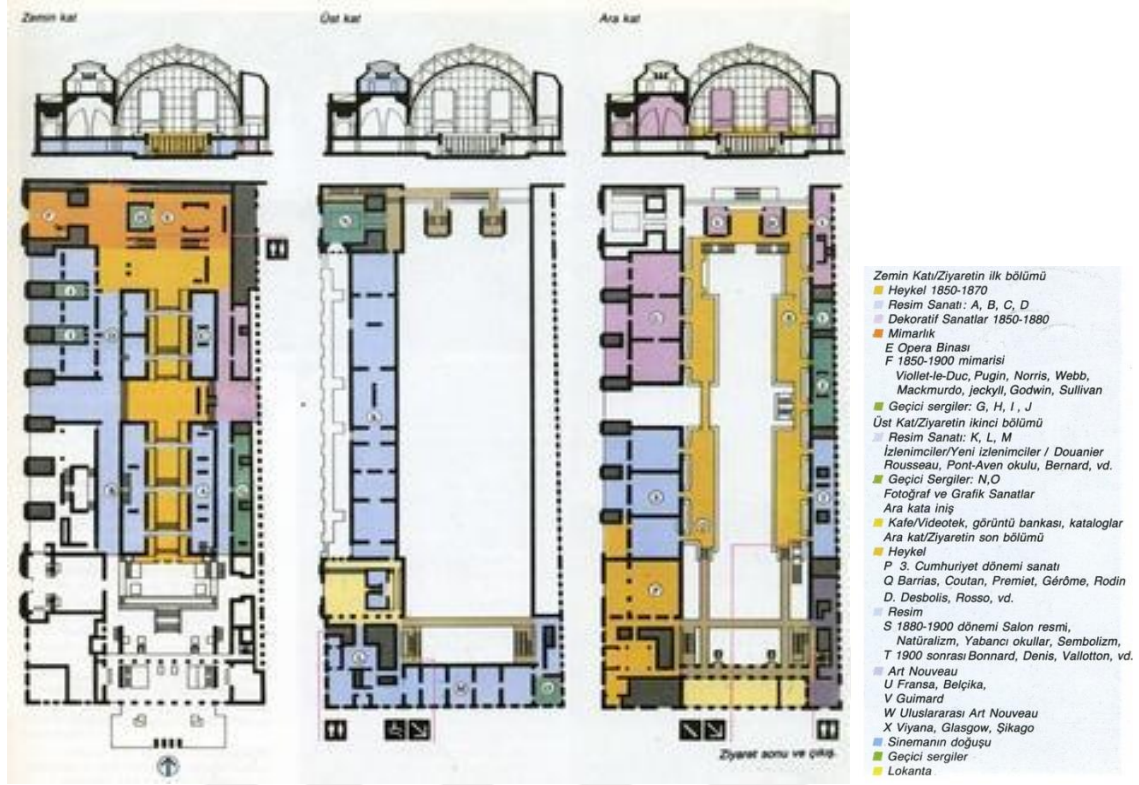

Şekil 4.25. Orsay Binası'nın tonoz altından iç mekan görünüşü (URL-24, 2019)

Şekil 4.26. Giriş holü dış görünüşü (URL-25, 2019)

Orsay Tren İstasyonu'nun müzeye dönüştürülmesi projesini ACT grup üstlenmiştir. Yeniden işlevlendirme sürecinde yapının ilk mimarı Victor Laloux'un tasarımına sadık kalınmaya çalışılmıştır. Müze fonksiyonuna uygun olarak yapının Büyük Salonu sergi ana mekanı olarak planlanmıştır. Büyük salona açılan camlı güney girişi ana müze binası girişi olarak düzenlenmiştir.

Şekil 4.27. Giriş holü dış görünüşü (URL-20, 2019)

Mimar Gae Aulenti müzenin iç mekan tasarımını yapmıştır. Bu tasarıma göre müze tasarımı üç kattan oluşmaktadır. Ana sergi galerileri zemin katta yer almıştır, üst katlarda ise galeri boşlukları düzenlenmiş ve üst katlarda da galeriler bulunmaktadır (Sezer, 2013).

5. TÜRKİYE’DEKİ ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN ÖRNEKLER

5.1. Silahtarağa Elektrik Santrali

Şekil 5.1. Bilgi Üniversitesi cephe fotoğrafı (URL-26, 2019)

1808- 1815 yılları arasında II. Mahmud tarafından bazı saraylar yıktırılmış ve İplikhane yaptırılmıştır. Sanayi yapıları ilk kez Haliç ile Feshane ile bölgesine konumlanmışlardır. 1939'da uygulaması yapılan Haliç kıyılarının düzenlenmesi projesi Henri Prost tarafından tasarlanmıştır. Bu proje Haliç kıyılarının sanayileşme hareketini düzenlemeyi amaçlamaktadır. 1950'li yıllardan sonra sanayileşme hareketinin hızlanması ile birlikte bu bölgede hızlı ve kaçak bir yapılaşma başlamıştır (Cengizkan, 2000).

1911-1914 yılları arasında Avusturya - Macaristan ortaklığından oluşan Ganz Elektrik Şirketi tarafından İstanbul'un köklü endüstri yerleşimi olarak tanımladığımız Haliç'te inşa edilmiştir. Kurulan elektrik santrali Osmanlı'nın kent ölçeğindeki ilk elektrik santrali olma özelliği taşımaktadır. 1914 yılında faaliyete geçen tesis ilk olarak şehrin demir yolu hattına ve tramvaylarına elektrik sağlamıştır. Silahtar Ağa Elektrik Santrali'nin 1920'lerde şehrin sokaklarının aydınlatılmaya başlaması ile güç tüketimi artmıştır. 1952 yılına kadar İstanbul şehrinin elektrik ihtiyacı Silahtar Ağa Elektrik Santrali tarafından karşılanmakta iken, şehrin gelişmesi, endüstri yapılarının artışı, nüfusun artması gibi sebeplerden dolayı elektrik ihtiyacı artmış ve başka tesislerin kurulumu sağlanmıştır.

Şekil 5.2. Bilgi Üniversitesi üstten görünüşü (URL-26, 2019)

Silaharağa Elektrik Fabrikası yapısının mevcut durumunun iyi bir durumda bulması sebebi ve yapıya ait olan akine ve teçhizatların yapıda hala bulunması da fabrikanın değerini artırmıştır. Silaharağa Elektrik Fabrikası bir vakıf üniversitesi olan Bilgi Üniversitesi ve Santral İstanbul adıyla kültür-sanat merkezine dönüşümü gerçekleştirilmiştir. Merkezin programında çağdaş sanat müzesi, enerji müzesi, uluslararası konuklar için ‘rezidans’ kullanımı, kütüphane ve bilgi merkezi, açık hava amfi tiyatrosu, üniversitenin bazı eğitim birimleri yanında konser salonları, restoran, kafe ve rekreasyon alanları yer almaktadır (Cengizkan, 2006).

Şekil 5.3. Bilgi Üniversitesi ortak alan fotoğrafı (URL-27, 2019)

Silahtarağa elektrik santralinin donüşüm projesinde ilk aşama, büyük bir araziye sahip olan fabrikanın yerleşkesinde bir inceleme yapmak olmuştur. Bu incelemeler ile fabrikanın ilk kullanımındaki projelerin izlerini taşıdığı saptanmıştır. Proje geniş bir alanda gerçekleşmekte ve genel anlamda bir yenileme ve koruma çalışması içermektedir (URL-26, 2019).

Şekil 5.4. Çağdaş Sanat Müzesi (URL-26, 2019)

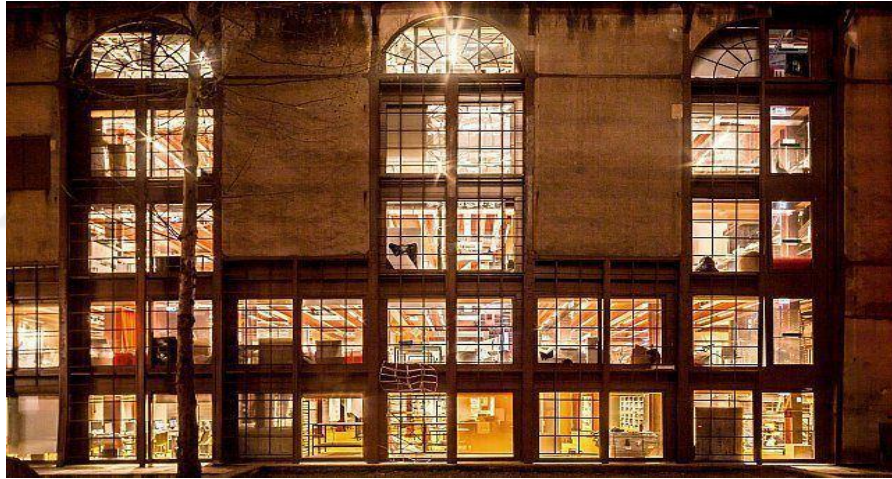

Şekil 5.5. Kazan dairesi binası (URL-28, 2019)

Yeniden işlevlendirme projesi kapsamında yapılara çok az müdahalelerde bulunulmuştur. Çağdaş sanat müzesi olarak tasarlanan yapı da sadece bir duvar ayakta

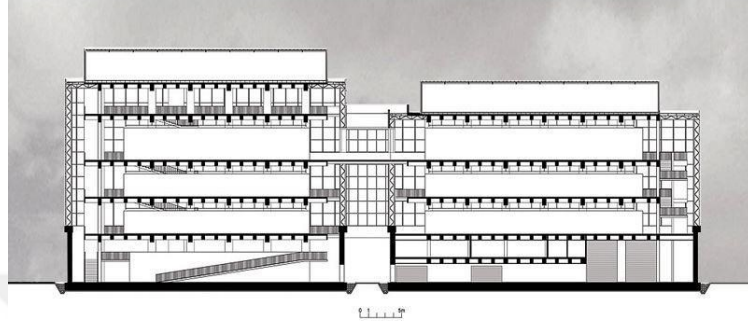
olduğundan bu bölümü ek taşıyıcı sistem, metal tül kaplamaları ile tasarlanmıştır. Bu cephe kurgusu güneş ışığında görünmezlik etkisi yaratırken gece ise ışıklandırmalar ile tamamen görünür bir etki yaratmıştır, dış çevreye dönük cephe tasarımı diğer müzelerden farklı bir özellik göstermekte ve dikkat çekmektedir.

Santral İstanbul Kütüphane Binası, kazan dairesinin birleştirilmesi ile Nevzat Sayın tarafından tasarlanmıştır. Kazanlar bir cam fanus içine alınarak sergileme alanı oluşturulmuştur. Kitaplıklar dış duvarların iç çeperlerine konumlandırılmıştır, yapının iç kısımlarında ise okuma salonları yer almaktadır. Yapının bahçesinde yer alan baca ve silolar da tadilat ve onarım çalışmaları tamamlanarak sergilenmektedir. Santral İstanbul Eğitim Binaları, Emre Arolat ve Nevzat Sayın'ın ortak çalışması ile tamamlanmıştır. Dışarıdan algılanma imkanı veren eğitim yapıları, öğrencilere nerede olduğunu hatırlatacak cam cepheli olarak tasarlanmış ve taşıyıcı olarak betonarme ve çelik sistem ile inşa edilmiştir (URL-26, 2019).

Şekil 5.6. Kütüphane binası (URL-26, 2019)

Restorasyonu Mimar Nevzat Sayın tarafından gerçekleştirilen Kazan Dairesi Binası, The Chicago Athenaeum Mimari ve Tasarım Müzesi Uluslararası Mimarlık Ödülleri 2018'de ödüle değer görülmüştür. ABD merkezli The Chicago Athenaeum Mimari ve Tasarım Müzesi tarafından, 2005 yılından bu yana düzenlenen Uluslararası Mimarlık Ödülleri, 31 ülkeden farklı projelerin yer aldığı ödül programında **Restorasyon/Renovasyon** kategorisinde Santral İstanbul'a verildi. Yarışmada jüri, köprülerden ticari yapılara, müzelerden otellere, üniversite yapıları ve restorasyon çalışmalarından özel konutlara kadar 24 kategoride yüzlerce projeyi değerlendirdi (URL-27, 2019).

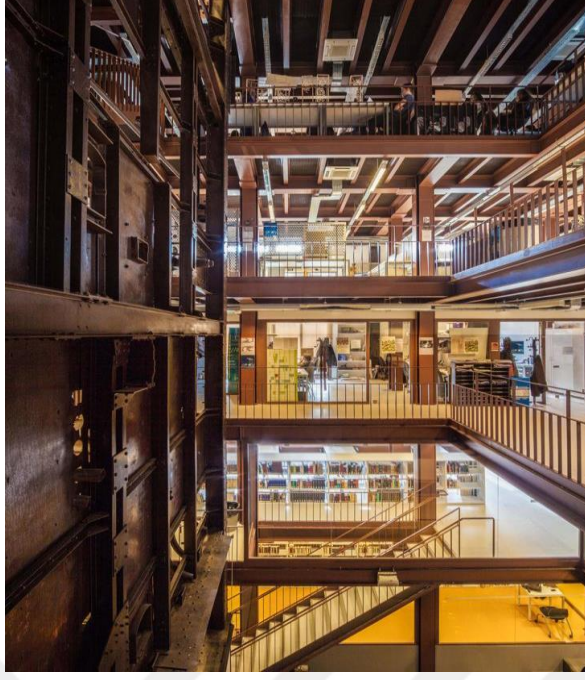

Şekil 5.7: Kütüphane binası kesitleri (URL-26, 2019)

Şekil 5.8. Kütüphane binasındaki konferans salonu (URL-26, 2019)

Santral İstanbul'daki Enerji Müzesi'nin tasarımı Mimar Han Tümertekin'e aittir. Santral enerji türbinlerinin bulunduğu noktada inşa edilen Müze yapısı mekanik ekipman ve yapay peyzaj düzenlemeleri ile birlikte tasarlanmıştır. Müze yapısında mevcut yapının özellikleri korunmuş ek olarak iskele, basamak ve asansörler eklenmiştir. Santral İstanbul'da modern mimari dil ve eski mimari dil başarılı bir şekilde harmanlamıştır (URL-26, 2019).

Şekil 5.9. Kütüphane binası iç mekan (URL-29, 2019)

Proje, yeniden işlevlendirme sürecinde bazı eleştirilere konu olmuştur. Tesisin üretime dair izlerinin dikkate alınmaması, fabrika ile ilgili özgün çizimlerin bulunması fakat bu çizimlere bağlı kalınmadan restorasyon yapılması, tesisin sosyal konutlarının en azından örnek olarak bir tanesinin özgün haliyle tanıtılmasına imkan sağlamaması olumsuz eleştirilere sebebiyet vermiştir.

5.2. Cibali Tütün Fabrikası

1884 yılından başlayarak, tütün ürünlerinin üretimini sağlamak için, inşa edilen fabrika, Mimar Hovsep Aznavur ve Alexandre Vallauray tarafından tasarlanmıştır. Osmanlı devletinin maddi açıdan zor zamanlar geçirdiği süreçte inşa edilmiştir. 1900'lü yılların başında binaya yeni eklemeler yapılmıştır.

Şekil 5.10. Cibali Tütün Fabrikası'nın eski fotoğrafı (URL-30, 2019)

Şekil 5.11. Cibali Tütün Fabrikası'nın üretim sırasındaki fotoğrafı (URL-31, 2019)

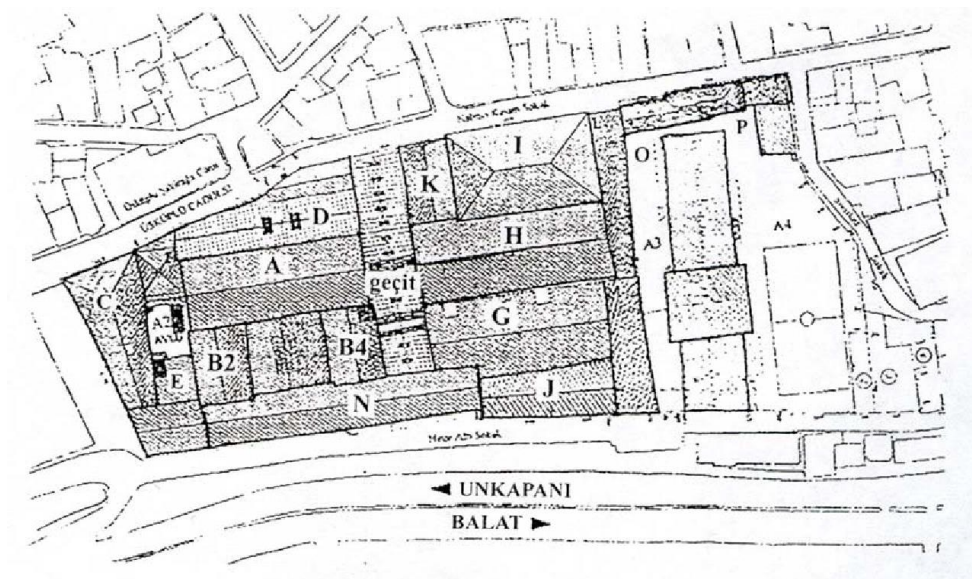
Cibali semtindeki gündelik yaşamı Haliç hattının endüstriyel bütünlüğü içinde düşünmek gerekmektedir. 19. yüzyılın sonuna doğru küresel kapitalizme eklenen Osmanlı İstanbul'unda Haliç hattı yeni şekillenmekte olan imalat sektörünün ana damarı olarak ortaya çıkmıştır. Haliç'in deniz yoluyla ulaşımına uygun oluşu bu bölgenin endüstrileşmesini tetiklemiştir. Böyle bir dönemde Haliç kıyısında kurulan Cibali Tütün Fabrikası, zaman içinde 2 binden fazla kişiyi istihdam ederek gerek bölgenin gerekse de İstanbul'un en büyük fabrikası haline gelmiştir. Fabrika aynı zamanda, Osmanlı imalat

sektöründe tek bir mekânda belki de en fazla kadın istihdam eden işletme özelliğine sahiptir. Fabrikada en yüksek kaliteden en düşük kaliteye Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yetiştirilen pek çok farklı tütün türü işlenmekteydi. Balyalar halinde depo kısmından fabrikaya taşınan tütünler balyalardan ayrılarak yaprak yaprak sınıflandırılıyordu. Farklı türdeki yapraklar birbirleriyle karıştırılarak “harman” edilip, ardından bu yapraklar elle (daha sonraları makineyle) kesilmekteydi. Tütün harmanları erkek işçiler tarafından hazırlandıktan sonra kadın işçiler tarafından paketlenme işlemi yapılmaktaydı (URL-32, 2019).

Maltepe Sigara Fabrikası'nın ileri üretim teknolojisiyle üretime başlamasıyla birlikte faaliyetini yitiren fabrika 1995 yılında tamamen boşaltılmıştır. Yap-işlet-devret modeli ile eğitim kurumu olarak değerlendirilmek üzere, Kadir Has Üniversitesi'ne verilmiştir. Kadir Has üniversitesi yapıyı yeniden işlevlendirirerek 2002 yılında eğitime başlamıştır (Yıldırım, 2007).

Yaklaşık 40.000 m2 kapalı kullanım alanına sahip olan bina, çalışanları, spor birimleri, sağlık yapıları, imalathaneleri, eğitim yapıları, itfaiye, çocuk yuvası ve bakkaliyesi uzun yıllar önemli bir endüstri merkezi olmuştur (Alioğlu, 1998).

Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası inşaatının yapıldığı dönemin yapı ve yapım tekniği özelliklerini taşımaktadır. Fabrika yapısında sanayi dönemi sonrası Avrupa da kullanılan IPN profiller, betonarme kolonlar, Marsilya tipi kiremit, cam ve tuğla gibi yapı malzemeleri kullanılmıştır. Yapının mekan ve kütle oluşumları klasik dönem yapı sanatından ayrılarak neoklasik mimari üslubun farklı yansımasıdır.

Şekil 5.12. Cibali Tütün Fabrikası röleve vaziyet planı (Alioğlu, F., Alper, B., 1998)

Fabrika, avlu ve geçitlerle birbirine bağlanan birkaç yapıdan meydana gelmektedir. Bu yapılardan sol taraftaki yerleşiminde yer alan (A, B, C, D, E, blokları) bloklar bir grup, (G, H, I, J, K, L, M blokları) ortadaki yerleşiminde yer alan bloklar ise ayrı bir diğer grup, sağ taraftaki yerleşimde yer alan (O ve P blokları) bloklar ise bir başka grup olarak oluşturulmuştur. İlk iki grup arasında şeffaf üst örtüsü olan bir geçit yer almaktadır. İlk iki gruptaki yapılar, fabrikanın üretime geçtiği 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın ilk yıllarında inşa edilmişlerdir (Erdoğan, 2002).

Şekil 5.13. Cibali Tütün Fabrikası üniversiteye dönüşüm sonrası (URL-33, 2019)

2002 yılında Kadir Has Üniversitesi Cibali Merkez Kampüsü olarak kullanıma açılan fabrikanın yeniden işlevlendirilme ilkeleri şunlardır (Alper, 2004):

- 19. yüzyıl sonuyla 20. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olan yapının, malzeme, yapıldığı döneme ait özellikleri ve teknik özelliklerini taşıyan bölümlerinin mevcut durumu korunarak kullanılabilmesi,
- Özgün nitelikte olmayan, daha sonradan eklenen niteliksiz eklerin irdelenmesi, bazıları için yeni öneriler getirilmesi,
- Yapının yeni işlevi doğrultusunda minimum eklemeler ve düzeltmeler ile yeniden donatılması,
- Yapının sağlıklı bir şekilde geleceğe taşınabilmesi için bünyesinin güçlendirilmesi ve olası depremlere karşı strüktürel konsolidasyon düzenlemelerinin oluşturulması,

- Yapının teknik, tesisat, teçhizat ve donanımı yönünden üstün teknolojiyle günümüze hazırlanması ve geleceğe taşınması,
- Kullanılan detaylarla yapının orijinalinin anımsatılması (globe lambalar ve tütün rengi duvarlar)

Yapılan dönüşüm sonrası kampüs yapısı esas olarak üç ana bloğa ayrılmıştır. A blok, tüm katlarda yönetim ve idari ofisler için tasarlanmıştır. Zemin katta kütüphane ve öğrenci işleri, ikinci katta dekanlık ve muhasebe bölümleri, üçüncü katta yemekhane, rektör odası ve toplantı odaları bulunmaktadır. B blok zemin katta, seminer salonları, bilgisayar laboratuvarı, çok amaçlı salon ve öğrenci kafeteryası yer almakta, ikinci katta A blok ile birleşen öğretim üyelerinin odaları, üçüncü katta çok amaçlı salon ve fuayesi bulunmaktadır. C blokta ise zemin katta tıp fakültesi girişi ve laboratuvarlar bulunmakta, birinci ve ikinci katta derslikler ve öğrenciler için fuaye yer almaktadır.

Şekil 5.14. Cibali Tütün Fabrikası dönüşüm öncesi fotoğrafı (URL-33, 2019)

Şekil 5.15. Cibali Tütün Fabrikası üretim sırasındaki fotoğrafı (URL-33, 2019)

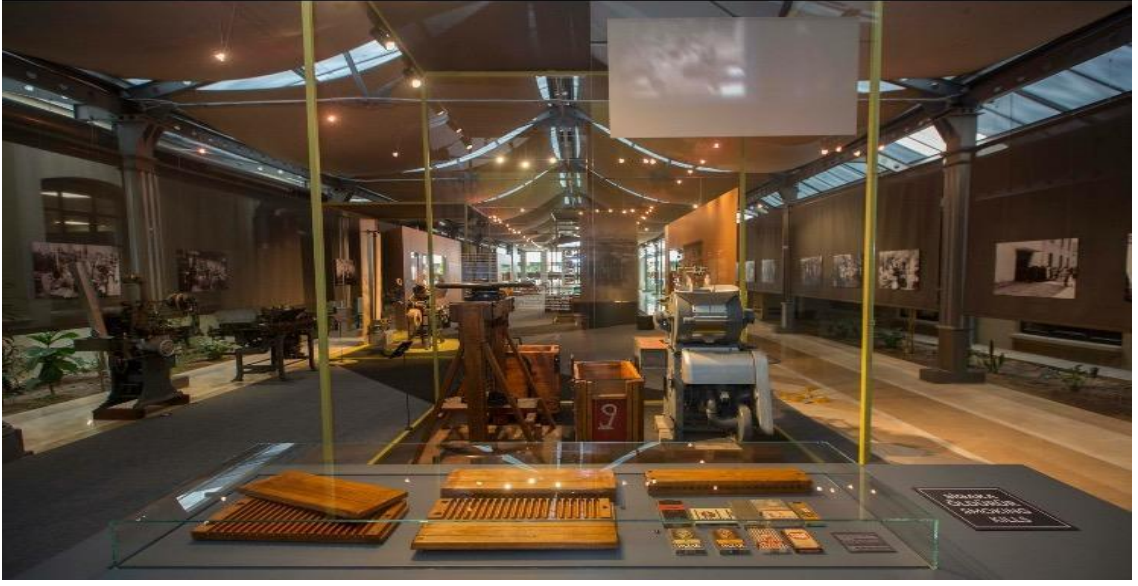

Şekil 5.16. Cibali Tütün Fabrikası üniversiteye dönüşüm sonrası fotoğrafı (URL-33, 2019)

Şekil 5.17. Cibali Tütün Fabrikası üniversiteye dönüşüm sonrası konferans salonu fotoğrafı (URL-33, 2019)

Cibali Tütün Fabrikası, pek çok ilke de ev sahipliği yapmıştır. İlk yerli Puro (1946), Samsun adıyla ilk yerli sigara (1959) burada üretilmiştir. Ayrıca tütün tohumlarını üretmek için makine bile yaptırılmıştır. Bu makinelerin özelliği, zayıf ve cılız olan tohumları ayırıp sadece iyi tohumların kullanılmasını sağlamasıdır (Yıldırım, 2007).

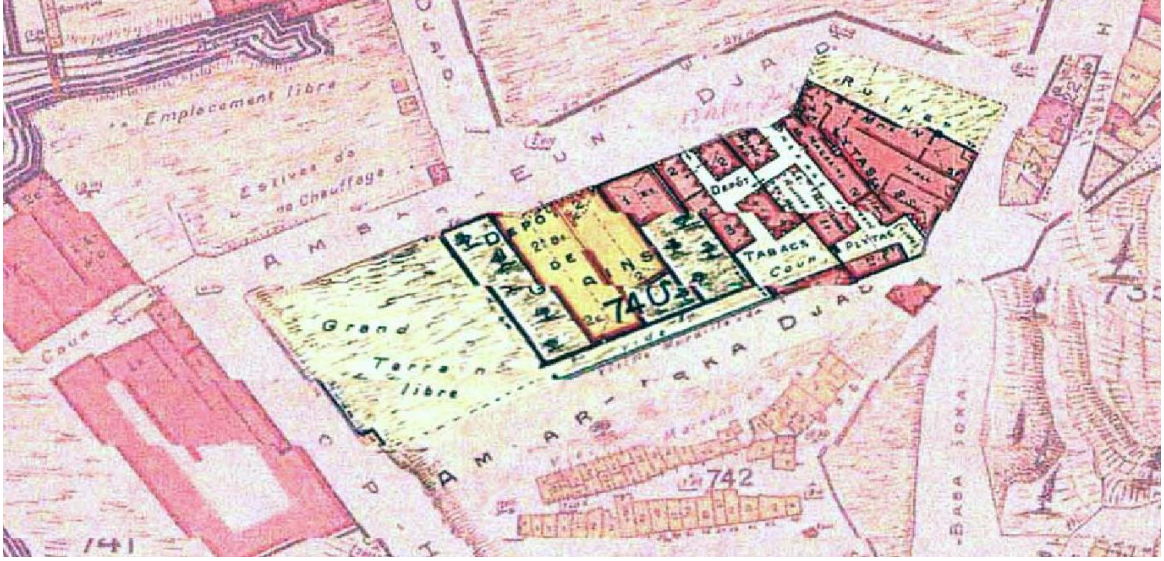
Şekil 5.20. Müze ve Sergi Alanı iç mekan fotoğrafı (URL-30, 2019)

5.3. Kasımpaşa Tuz Ambarı

Şekil 5.21. Kasımpaşa Tuz Ambarı dönüşüm sonrası ön cephe fotoğrafı (URL-35, 2019)

Kasımpaşa Tuz Ambarı ve Kasımpaşa Değirmeni, Kalyoncular Kışlası'nın güneyinde, Kasımpaşa İskelesi'nin doğusunda, 18.yüzyıldan beri mevcut olan un ve zahire ambarları ile aynı yapı adası üzerinde bulunmaktadır. Yakınlardaki Tersane bölgesine hizmet vermek amacıyla inşa edilmiş olup, 170 yıllık bir geçmişe sahiptir.

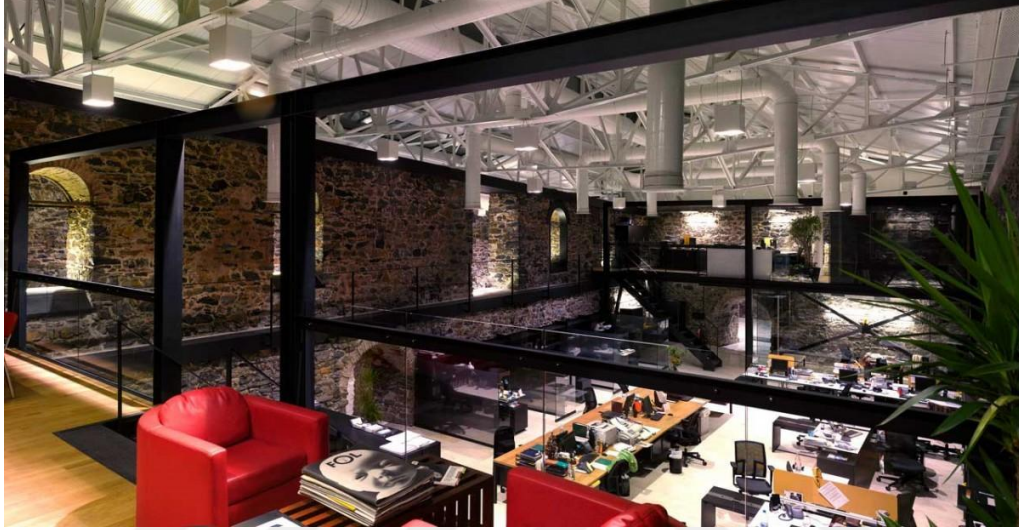
Şekil 5.22. Kasımpaşa Un Fabrikası'nın planı, J. Pervititch, 1926.

Şişhane'den Kasımpaşa'ya doğru devam edildiğinde sağda Kasımpaşa Havuzbaşı Değirmen Sokak'ta bulunan Kasımpaşa Tuz Ambarı'nın tarihi de Kasımpaşa Değirmeni ile aynıdır. Tuz Ambarı, asıl değirmen binasının ambarlarından birisidir. Doğal taş kullanılarak yapılmış olan Tuz Ambarı iki binanın birleşmesinden oluşmaktadır. Tek katlı olan bu bina Plytas Un Fabrikası olarak bilinen değirmenin buğday ambarı olarak kullanılmış, daha sonraki yıllarda bina tuz ambarı olarak işlevini sürdürmüştür. Bina ikinci dereceden tarihi eser olarak tescillenmiştir. Endüstri mirası kapsamındaki Tuz Ambarı yapısı 1980'li yıllardan beri kullanılmamaktadır. Uzun zamandır boş durması yapının bozulma sürecini hızlandırmıştır (Ezgeç, 1998).

Şekil 5.23. Kasımpaşa Tuz Ambarı dönüşüm öncesi iç mekan fotoğrafı
(URL-36, 2019)

Geçmiş Osmanlı dönemine dayanan, Cumhuriyet döneminde ise uzun yıllar Tekel tarafından tütün, alkol ve tuz deposu olarak faaliyet gösteren bu yapılar, tarihi taş dokusu korunarak 160 kişinin çalıştığı bir alana dönüştürülmüştür. Restorasyon kapsamında Erginoğlu&Çalışlar Mimarlık Ofisi tarafından, Medina Turgul DDB Reklam Ajansı için yeniden tasarlanan bina, 12. Ulusal Mimarlık Ödüllerinde Yapı Dalı Koruma-Yaşatma Başarı Ödülü'ne layık görülmüştür (URL-37, 2019).

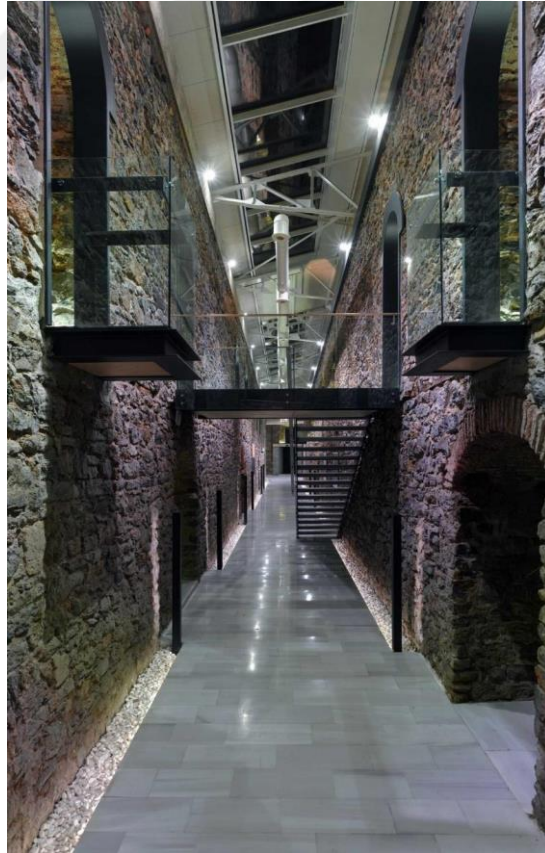
Şekil 5.24. Kasımpaşa Tuz Ambarı dönüşüm sonrası iç mekan fotoğrafı
(URL-37, 2019)

Tuz Ambarı binası diğer ambar binaları gibi kalın taş duvalara sahiptir ve dışarıya kapalı olarak tasarlanmıştır. Dış cephede pencere ve kapı sayısı oldukça azdır. Buna karşılık iç mekanda bir çok geçit bulunmaktadır. Arka tarafta bulunan dar avlu yapının nefes alan tek mekanıdır Tuz Ambarı'nda sekiz ayrı depo bölümü üç koridorla birbirine bağlanmıştır. Binanın ortasında bulunan dört depo, iki koridorla kenarlardaki iki depo bölümünden ayrılmıştır. J.Pervetitch Haritası'na göre iki beşik çatısı bulunan ambar binasının tüm duvarları taştan yapılmıştır. Yapı simetrik bir şekilde planlanmıştır. Bu özellik yine J.Pervetitch Haritaları'ndan okunabilmektedir (Karıptaş, 2010).

Şekil 5.25. Kasımpaşa Tuz Ambarı dönüşüm sonrası iç mekan fotoğrafı (URL-38, 2019)

Yaklaşık olarak son otuz yıldır atıl durumda kalan Tuz Ambarı binası oldukça yıpranmıştır. Yapının yıpranma ve bozulma durumu incelendiğinde birçok yönden zarar gördüğü anlaşılmıştır. Bazı bölümler tümü ile yok olmakla birlikte bazı bölümlerin duvar ve taşıyıcı sistemleri günümüze kadar ulaşabilmiştir.

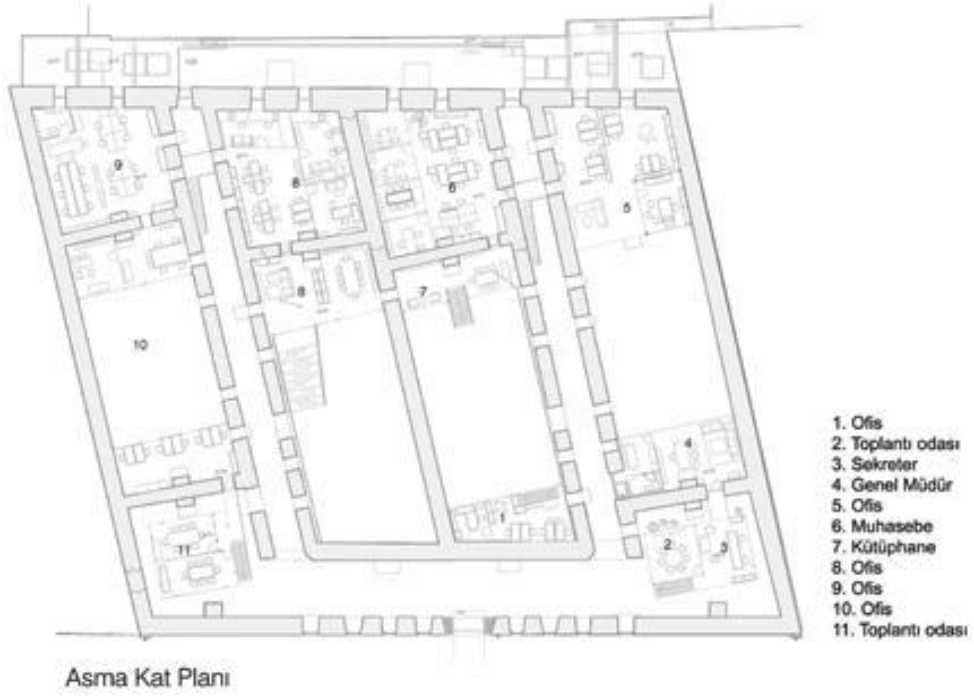
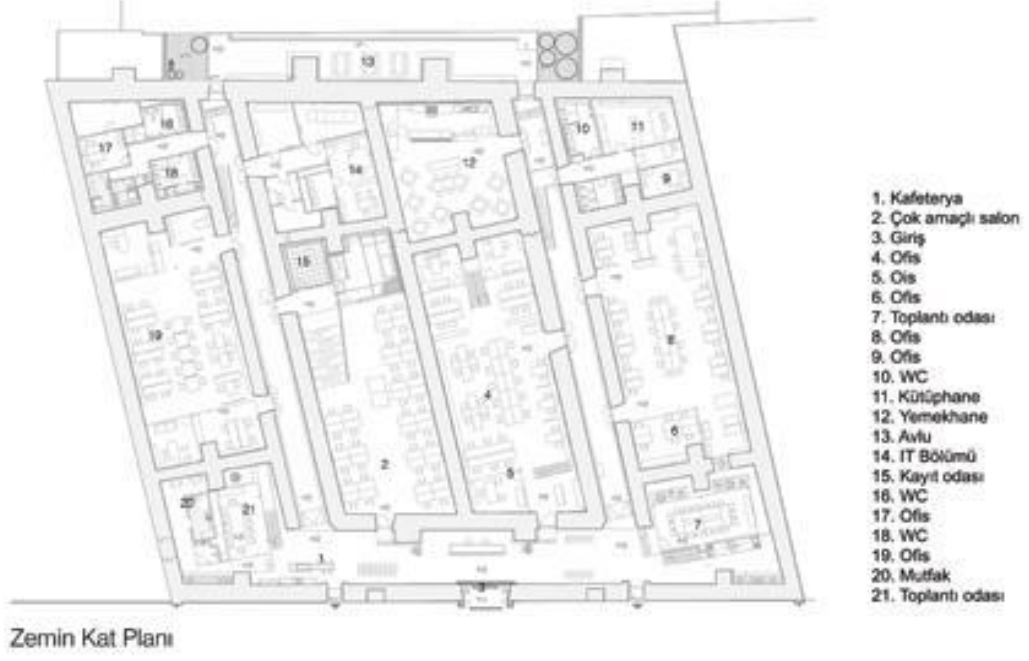
Şekil 5.26. Eklenti bölümler (URL-38, 2019)

4 ayrı galeriden oluşan yapı içinde iletişimin kesintisiz bir şekilde devam etmesi için galeriler, çelik köprülerle birbirine bağlanmıştır. Yapının orijinal mimarisinin korunması amacıyla dekoratif unsurlardan kaçınılmıştır.

Yapı, reklam ajansı için yeniden işlevlendirilmek amacı ile çalışmalar başlatıldığında ihtiyaçları karşılamak amacıyla ilave katlara gerek duyulmuştur. Bu amaçla, ihtiyaca yönelik olarak asma katlar planlanmış ve çalışma hacimleri birbirine, mevcut boşluklar arasındaki çelik-cam köprülerle bağlanmıştır. Ajansın farklı departman ve hizmet alanları, galerilere uygun olarak bölümlere ayrılıp, mevcut dolu-boş ilişkilerine uyularak taş duvarlar korunup ve ikinci kabuk, bir çelik-cam strüktür olarak tasarlanmıştır. Yapının orijinal dokusunun korunabilmesi için tüm taş duvar derzleri yıkanmış ve kimyasal analizler sonucu karar verilen solüsyonlarla kuvvetlendirilmiştir. Bu aşamada yıkılmış ve zarar görmüş bazı taşlar yeniden örülerek restore edilmiştir. Tüm elektromekanik tesisat, güçlendirilen çatı makasları arasından açıktan götürülmüştür. Taş kabuk üzerine Tekel tarafından yapılan çelik çatı beyaza boyanarak, yeni eklenen çelik konsodilasyon elemanlarında ise siyah renk tercih edilerek yapıdaki müdahalelerin katman katman okunabilmesi sağlanmıştır. Sonuçta, yaratıcı iş sahasına uygun, çalışanlarına bireysel çalışma alanları sunan, modern ama korumacı anlayışa sahip bir mekân ortaya çıkmıştır (URL-36, 2019).

Şekil 5.27. Ofis çalışma alanı (URL-39, 2019)

Şekil 5.28. Zemin ve asma kat planı (URL-40, 2019)

Şekil 5.29. Mekanlar arası geçiş fotoğrafı (URL-38, 2019)

Şekil 5.30. İç mekan fotoğrafı (URL-38, 2019)

Şekil 5.31. Asma kat fotoğrafı (URL-38, 2019)

6. ENDÜSTRİ MİRASI KAPSAMINDA BURDUR ŞEKER FABRİKASI'NIN VE GÜL YAĞI TESİSLERİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1. Ülkemizde Şeker Fabrikalarının Tarihçesi

Osmanlı Devleti 1840-1899 yılları arasında Türkiye'de Şeker Fabrikaları kurulması amacıyla bazı girişimlerde bulunulmuştur. Fakat bu teşebbüsler olumlu bir şekilde sonuçlandırılmamıştır. Şeker Fabrikaları kurma teşebbüsleri Büyük Önderimiz Mustafa Kemal ATATÜRK Cumhuriyet dönemi ile birlikte büyük ölçekte değişim süreci başlamış ve bu değişiklikler büyük başarılar sağlamıştır. İlk öncü girişim Uşaklı bir çiftçi olan Molla Ömeroğlu Nuri (Şeker) 'in önderliğinde olmuştur. 1925'li yılların Kasım ayında ilk şeker fabrikasının temeli atılmış ve fabrika 1926 yılının Aralık ayında hizmete girmiştir. 1925'li yıllarda İstanbul'da ise İstanbul ve Trakya Şeker Fabrikaları T.A.Ş. kurulmuştur. 1925 yılının Aralık ayında Alpullu Şeker Fabrikası'nın da temeli atılarak 26 Kasım 1926 tarihinde fabrika işletmeye açılarak ilk Türk şekerini üretmiştir (URL-41, 2019).

Şekil 6.1. Molla Nuri Ömeroğlu (Şeker) Uşak Şeker Fabrikası'nın açılış fotoğrafları
(URL-42, 2019)

20. XII. 1930

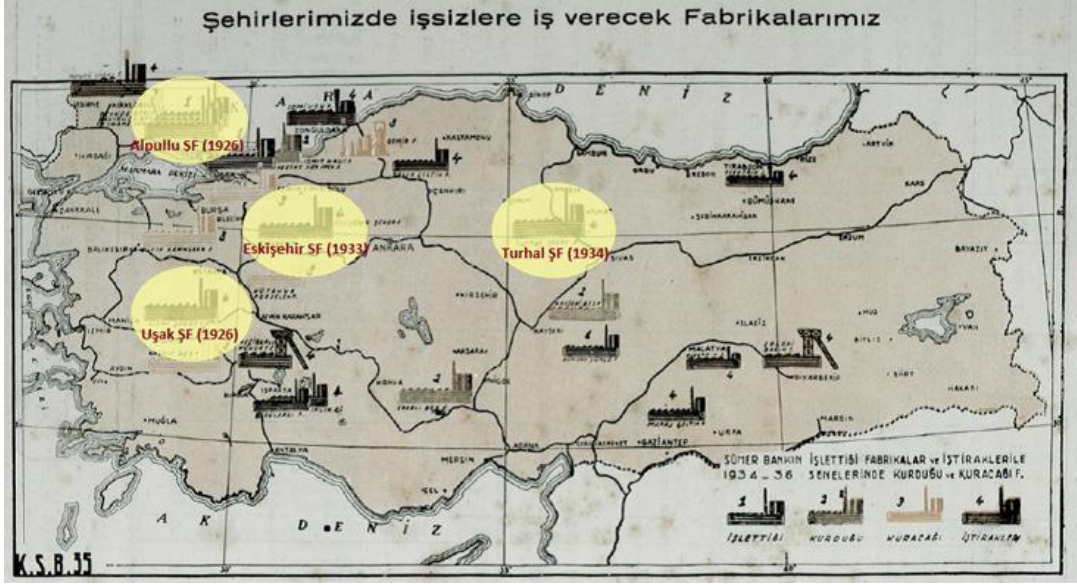
Alpullu Şeker Fabrikasını
gezdüm ; gördüğüm
vaziyet - Çok memnuna
kaldım, müessesenin
daha teressü etmesini,
şimdikiye kadar olduğum
dan fazla müreffah olma-
sını dilerim. Memleke-
temizin her müsait
mıntıkasında şeker
fabrikalarının cogal-
ması ve bu suretle
memleketin şeker ihtiya-
cının temini mühim
hedeflerimiz arasında
temin malidir.

Gazi M. Kemal

Şekil 6.2. M. Kemal ATATÜRK'ün el yazısı (Anonim, 1955)

1930 yılında Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK Alpullu Şeker Fabrikası'nı seyahatinde not aldığı yazı Şekil 6.1.2. de yer almaktadır. Atatürk şeker üretiminin ne kadar önemli olduğunu bu yazıda belirtmiştir. Memleketin uygun olan bölgelerinde yeni fabrikaların kurulması hedef göstermiştir.

1933 yılına kadar ülkedeki şeker ihtiyacı ilk kurulan Alpullu ve Uşak şeker fabrikaları ile kısmen karşılanmaktaydı. Önderlik eden bu iki şeker fabrikası ile pancar tarımı ve üretimi hakkında edinilen tecrübeler sayesinde yeni şeker fabrikaları kuruluş kararı alınmıştır. 1933 yılının son aylarında Eskişehir Şeker Fabrikası kurulmuştur. Bir sonraki yıl ise Turhal Şeker Fabrikası 1934 yılında hizmete açılmıştır.

Şekil 6.3. Türkiye'deki ilk 4 şeker fabrikası (Belediyeler Dergisi, 1935)

Ülkenin şeker ihtiyacını 1950 yılına kadar dört şeker fabrikası üstlenmiştir. Fakat zaman içerisinde artan şeker ihtiyacı başka şeker fabrikalarının kurulmasını tetiklemiştir ve Şeker Sanayii'nin Tevsi Programı kapsamında yeni fabrikalar kurulmuştur. Ayrıca pancar ekimini de teşvik amacı ile kooperatifleşme faaliyetleri başlatılmıştır. 1951-1956 yıllarını kapsayan dönemde toplam on bir yeni şeker fabrikası inşa edilmiştir, 1956 yılında fabrika sayısı on beşe ulaşmıştır. Bu fabrikalardan biri de 1955 yılında kurulan Burdur Şeker Fabrikası'dır. Ülkemizin nüfus artışına paralel olarak artan şeker ihtiyacını temin etmek amacıyla yeni şeker fabrikaları kurulması öngörülerek birçok ilde fabrikalar kurulmuştur (URL-41, 2019).

Ülkemizde kurulan şeker fabrikaları, Avrupa ve Amerika'da 19. yüzyıldan itibaren, çalışanlarına daha sağlıklı bir ortam oluşturmak amacıyla oluşturulan sanayi yerleşim tipi olan "company town" (şirket şehirleri) modelleri ile benzerlik göstermektedir. Üretim birimleri, sosyal amaçlı binalar, spor alanları ve konutlardan oluşan, endüstriyel ve kırsal yaşam tarzlarının uzlaşmasına dayanan, asıl kaynağı çiftçi olan bir yerel işgücünün kullanımına yönelik tasarlanmış bu yerleşimler, kullanıcıların endüstriyel rolleri, kırsal yaşam alışkanlıklarıyla birlikte biçimlendirilmeye çalışılmıştır (URL-42, 2019).

Alpulu Şeker Fabrikası Sosyâl Tesisleri - OKUL (1926)

Alpulu Şeker Fabrikası Sosyâl Tesisleri - İTFAİYE (1926)

Şekil 6.4. Alpulu Şeker Fabrikası fotoğrafları (URL-43, 2019)

Şeker fabrikalarını bir üretim tesisi olmanın dışında fabrika çalışanları, kent halkı ve toplumsal hizmet amaçlı bir sosyal tesis olarak işletilmesi hedeflenmekteydi. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte toplumun sosyal ve ekonomik düzeninde değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Endüstrileşme çabaları toplumda farklı sınıfların ve farklı çalışma alanlarının oluşumunu sağlamıştır. İlk fabrika kuruluşu olan “şeker fabrikaları” bu toplumsal değişimlerin mekânsal ve somut anlamdaki karşılığını oluşturmaktadır. Fabrika yerleşkeleri, ana fabrika binasının ve üretim tesislerinin yanı sıra işçi konutları, misafirhaneler, oteller, sinema, gazino, lokanta, çay bahçesi, sağlık kuruluşları, eğitim yapıları, cami ve mescid gibi ibadethaneler, spor tesisleri, tarımsal amaçlı yapılar ile komplike bir yaşam merkezi halini almıştır. Anadolu’da bulunan çoğu şeker fabrikası sayesinde Anadolu halkına sosyal ve ekonomik anlamda gelişme amaçlı büyük katkılar sağlanmıştır.

Şekil 6.5. Pancar çapası sırasındaki temsili resim (URL-42, 2019)

6.2.Ülkemizde Şeker Üretimi

Tüketim sektöründe şeker ve şekerden elde edilen tarımsal ürünler, şeker sanayisinin ortaya çıkardığı, kendine özgü bağımsız işyerlerinin kurulmasına olanak sağlamıştır. Şeker piyasısındaki rekabetin geçmişi 15. Yüzyıla kadar dayanmaktadır. Günümüzde başta şeker olmak üzere birçok değerli hammaddenin küresel güçler tarafından kontrol edilme yarışı farklı yöntemler uygulanarak sürdürülmektedir (Arıbaş, 2006).

Pancar Çiftçi Bütünleşmesi (1936)

Şekil 6.6. Pancar hasadı sonrası (URL-45, 2019)

Cengizkan (2009) ülkemizdeki şeker üretimini aşağıda anlatmıştır: “1926 senesine kadar şeker pancarı zeriyaı ve şeker istihsalı memleketimiz için tamamen meçhul kalmış ve her sene şeker ithali için harice milyonlarca lira vermek mecburiyetinde bulunulmuş iken Cumhuriyet idaresinin kudretli elleri arasında bu mevzu yedi sene gibi çok kısa bir zaman içinde memleketimiz ve köylümüz lehine tamamen hal edilmiş bulunmaktadır. 1923,1924,1925 senelerinde 15.964.000, 13.799.000 ve 13.313.000 liralık şeker ithalatına mukabil 1932 senesinde ancak 3.006.000 liralık ithalatımız olmuş ve 1934 senesinde faaliyete geçecek olan son şeker fabrikamızın ithalatı ile bütün ihtiyacımızı tamamen dahilden tedarik edecek mevki ve vaziyete girmiş olacağız. 1933 senesi kampanyasında ise kurulmakta bulunan Eskişehir Fabrikası ile birlikte umumi istihlatımız 45-50 bin tona baliğ olacak ve önümüzdeki sene Sivas’ta yapılacak olan dördüncü şeker fabrikasının tesisinden sonra memleketin umumi istihlaki tamamen dahilden temin edilmiş olacaktır”.

Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ. tarafından verilen bilgilere göre; “Ülkemizde şeker pancarı üretimi, her yıl üreticilerle yapılan “Şeker Pancarı Üretim Sözleşmesi” ile

yapılmaktadır. Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., şeker pancarı üretimini, 4634 sayılı Şeker Kanunu ve ilgili yönetmelikler gereğince; Şeker Kurulu tarafından tahsis edilen kota çerçevesinde, mevcut stoklarını ve bünyesinde bulunan fabrikaların kapasitelerini göz önünde bulundurarak yapmaktadır. Ayrıca TÜRKŞEKER, üretim planlamasını, Bakanlar Kurulu Kararı Eki Karar ile yayımlanan “Genel Yatırım ve Finansman Programının Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar” çerçevesinde yapmaktadır. Teşekkülümüz tarım sektöründe; 1976 yılında faaliyete geçen Tohum İşleme Fabrikasında pancar üretim iş programına uygun olarak, ham tohumdan ülkemiz koşullarına en uygun şekilde geliştirilmiş kalibre edilmiş tohum elde etmektedir” (URL-46, 2019).

Şekil 6.7. Uşak Şeker Fabrikası (URL-46, 2019)

Şeker dünyada iki hammaddeden üretilmektedir. Birincisi şeker kamışı, ikincisi ise şeker pancarıdır. Türkiye’de şeker kamışından şeker üretilmemektedir; bunun nedeni şeker kamışının yetişme ortamının ülkemiz koşullarına uygun olmamasıdır. Dünyada şekerin %80’i şeker kamışından, %20’si ise şeker pancarından üretilmektedir. Şeker pancarı kırsal- karasal iklim olan İç Anadolu Bölgemizdeki gibi yörelerin bir bitkisidir. Yani gece soğuk, gündüz ise 30 dereceyi geçmeyen sıcaklıkta uygun şekildeki üretimi yapılmaktadır. Pancar üretiminin %80’i İç Anadolu bölgemizden karşılanmaktadır. Ülkemizde son durumda pancardan şeker üreten 15 adet kamu kuruluşu ve 18 adet özel fabrika, toplamda ise 33 adet pancar şekeri üreten fabrika bulunmaktadır. Bunun yanında 5 adet nişasta şekerinden şeker üretimi yapan özel firma bulunmaktadır (URL-46, 2019).

Pancar Nakli (1928)

Şekil 6.8. Pancar nakli sırasında çekilen bir fotoğraf (URL-44, 2019)

Türkşeker bünyesinde yer alan 15 şeker fabrikasının pancar işleme kapasiteleri 1750-8500 ton/gün arasında değişmekte olup, toplam nominal günlük pancar işleme kapasitesi 63 bin 700 ton ve yılda üretebileceği şeker miktarı 876 bin tondur. Türkşeker bünyesinde bulunan makina fabrikaları ile Elektromekanik Aygıtlar Fabrikası (EMAF) tarafından bir şeker fabrikasının mali bazda %95'i yerli olarak imal edilebilmektedir. Yılda toplam 14 bin 900 ton kurulu kapasiteye sahip Makina Fabrikalarında tevsi ve modernize edilen ve tüm şeker fabrikalarının ihtiyacı makina ve tesisler ile bakım ve onarımı için gerekli yedek parçaların imalat ve tamiratları gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, yurt genelinde bazı resmi ve özel kuruluşlara da talepler doğrultusunda istenilen makina ve tesisler mevcut projelere göre veya projelendirilerek imalatı gerçekleştirilmektedir (URL-46, 2019).

Ülkemizde şeker fabrikalarının kurulmasının ana hedefi yalnız ülkemizin şeker gereksinimini karşılamak değil, aynı zamanda tarımı ve dolayısıyla çiftçiyi kalkındırmak olmuştur. Çiftçimiz monokültür tarımdan polikültür tarıma, pancar tarımını öğrendikten sonra geçmiştir. Şeker pancarı tarımı ülkemizin sosyal ve ekonomik yaşantısında da çok önemli rol oynamıştır. Şeker pancarı tarımının gelişmesi sonucuda dünyada şeker üretimi önemli derecede artmıştır. Diğer taraftan şeker pancarı yalnız sanayi ham maddesi değil, aynı zamanda hayvan için çok kıymetli gıda olan yaprak, baş ve posa ile bir yem bitkisidir. Bu ürünün gelişmesi, et ve süt üretiminin artmasına, böylece artan gıda imkanları ile daha yüksek hayat standardının oluşmasına ön ayak olmuştur (URL-46, 2019).

Şekil 6.9. Burdur Şeker Fabrikası kampanya dönemi (URL-47, 2019)

6.3. Burdur Şeker Fabrikası'nın İncelenmesi

6.3.1. Burdur İli İle İlgili Genel Bilgiler

Burdur İli, Akdeniz Bölgesi'nin iç kısmında ve “Göller Yöresi” adı verilen bölgede, Akdeniz Bölgesi'nden Ege ve Orta Anadolu Bölgeleri'ne geçiş alanında yer almaktadır. Burdur binlerce yıllık tarihi, doğal güzellikleri, doğası ve zengin kültürüyle Anadolu'nun şirin bir şehri olma özelliğine sahiptir. Burdur, güneyde Antalya, batıda Denizli, güneybatıda Muğla, doğu ve kuzeyde Isparta ve Afyon illeri ile çevrilidir. İlin yüzölçümü 7.176 km², rakımı 950 metredir. Çukurlarda oluşan Karataş, Salda, Yarışlı, Gölhisar ve Burdur Gölleri bu yöreye “Göller Bölgesi” denilmesine sebep olmuştur. Burdur'da karasal iklim hüküm sürmekte olup, kış mevsimi sert, yaz mevsimi ise kurak ve sıcak geçmektedir. Karasal iklimin hüküm sürdüğü ilde tarım ürünü olarak başta pancar olmak üzere karasal iklimde yetişen tüm tarım ürünleri yetiştirilebilmektedir (URL-48, 2019).

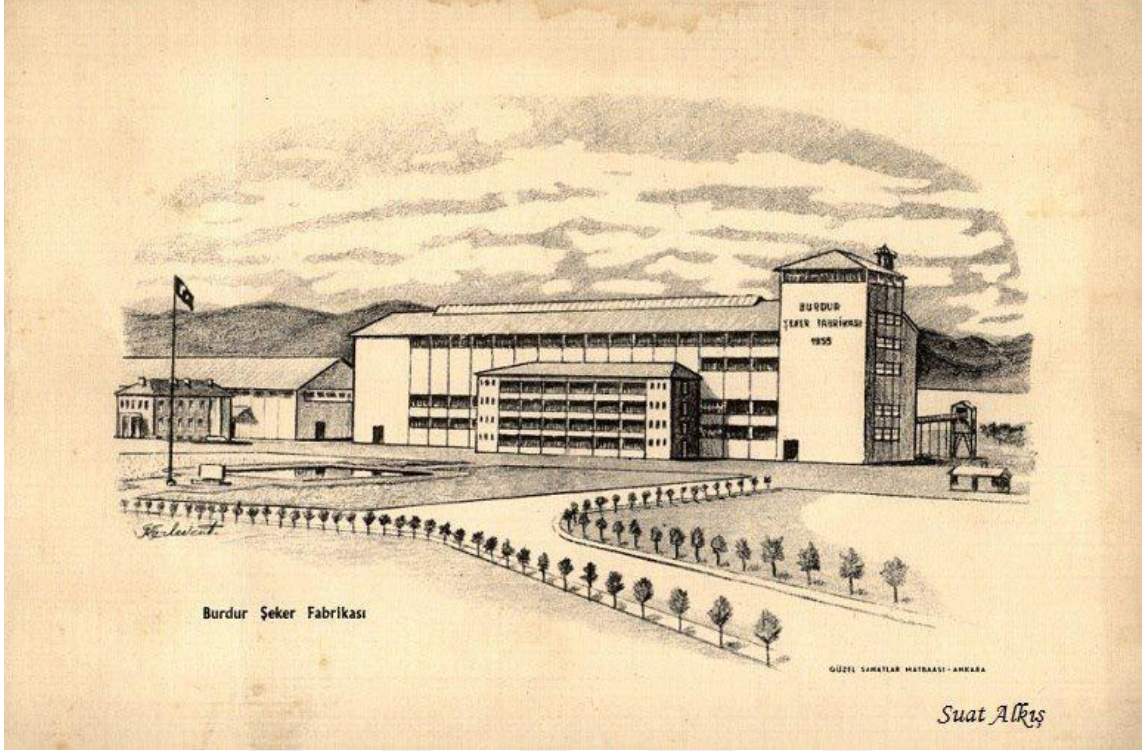
Şekil 6.10. Burdur Şehri'nin fotoğrafı (URL-49, 2019)

Kemal Ahmet Aru 1947 yılında hazırladığı planda kentin ilerleme bölgesinin batı yönünde olduğunu belirtmiştir. Kemal Ahmet Aru'nun 1947 Burdur İmar Planı Raporu'ndaki “şehre gidecek köylüler Hastane Caddesi'ni takip ederek mallarını zahire pazarına getirecek ve bu suretle koflulu vasıtaları, hayvan sürüleri ve yüklerde şehrin merkezini işgal etmeden yolları kirletmeden gidecekleri yere vasıl olabileceklerdir” (Aru, 1948). Aru'nun kullandığı bu ifade kent planları oluşturulurken ne tür kullanıcılar ve hangi tür taşıtlar kullanılacağı göz önünde bulundurularak planlama yapıldığını göstermektedir.

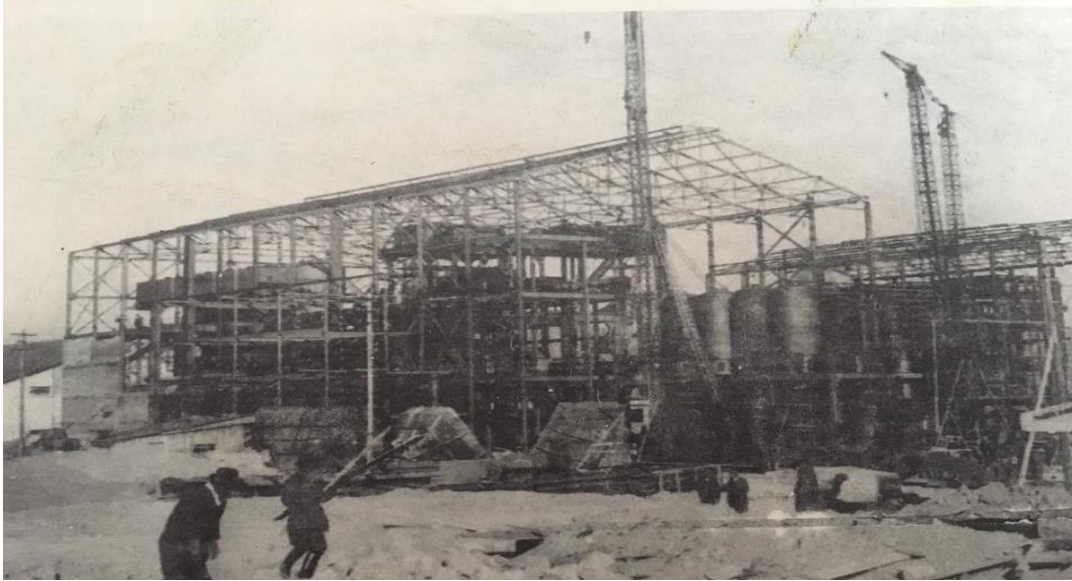
Şekil 6.11. Kemal Aru'nun 1947 yılında hazırladığı Burdur İmar Planı (Arkitekt, 1948).

6.3.2. Burdur Şeker Fabrikası İli İle İlgili Genel Bilgiler

Şekil 6.12. Suat Alkış çizimi (Anonim, 1955)

Fabrika ve tesislerinin imal ve montajı, aşağıda ismi yazılı dört firmanın kurdukları ARGE firması tarafından yapılmıştır. Fabrika inşaatı yaklaşık 496 gün sürmüş ve 7 Eylül 1955 tarihinde ilk kampanyasına başlamıştır.

Şekil 6.13. Fabrika montajı sırasındaki fotoğraf (Anonim, 1955)

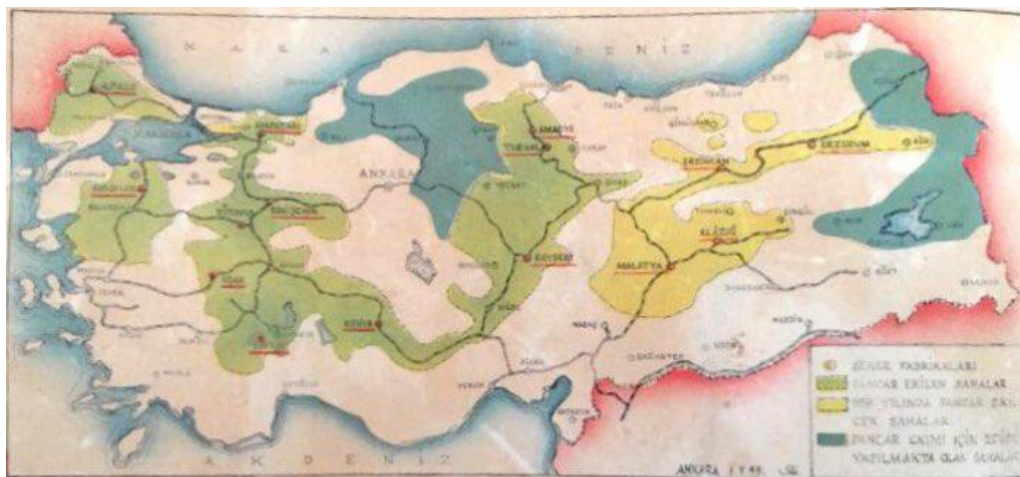
Burdur Şeker Fabrikası, Türk Şeker Sanayisi'nin geliştirilmesi kapsamında öngörülen 3 şeker fabrikasından biri olmuştur. 1954 yılında Proje yüklenicisi Alman Firma Arbeitsgemeinschaft Zucker tarafından projeleri tamamlanıp 29 Nisan 1954 yılında inşaatına başlanılmıştır.

- 1-) Deutsche Bergwerks ve Hüttenbau gesellschaft mbh. Salzgitter Drütte 1 (DBGH)
- 2-) Büttner Werke Krefeld Uerdingen
- 3-) Lucks and Co. Braunschweig
- 4-) Salzgitter Maschinen A.G Salzgitter Bad (SMG)

Fabrikanın inşası sırasında yararlanan diğer firmalara ve isimleri aşağıda yer almaktadır.

Carl Spaeter, Hamburg	Demir Konstrüksiyon
Oschatz G.m.b.H, Essen	Kazanlar
AEG, Berlin	Türbinler
Voigt und Haeffner, Frankfurt	Elektrik Tesisatı
H. Eberhardt, Wolfenbüttel	Kireç Ocağı
Paul Kahle, Düseeldorf	Boru Tesisatı
Wrede und Niedecken, Köln	İzolasyon
Aquapura, Berlin	Su Tasfiyesi
Hinz, Braunschweig	Santrifüj motorları
Askania, Berlin	Ölçü ve Ayar
Garbe Lahmayer	Elektrik Motorları

Kaynak: Anonim, 1955

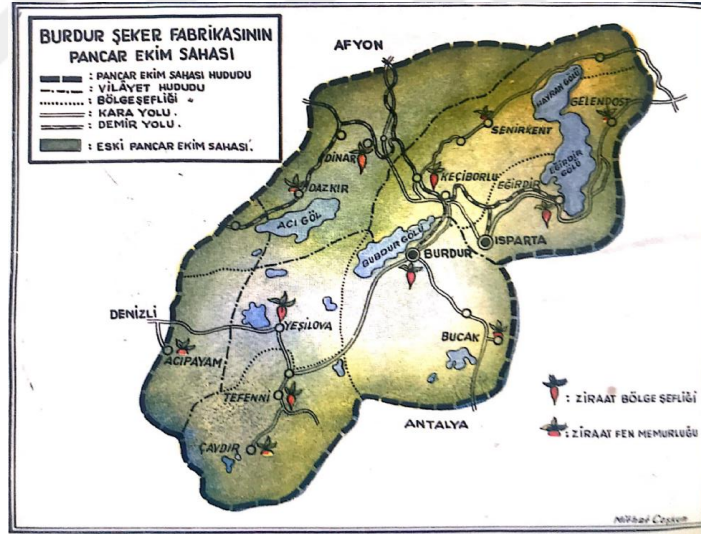

Şekil 6.14. Ülkedeki pancar ekim sahaları ve şeker fabrikaları (Anonim, 1955)

Şekil 6.15. Fabrika dış görünüşü (Anonim, 1967)

Fabrikanın ihtiyacı olan pancar, yakınlardaki 11 ziraat bölgesinden sağlanmaktadır. Çevre iller olan Afyon, Isparta, Antalya ve Denizli Burdur Şeker Fabrikası'nın hammadde ihtiyacını karşılayan pancar ekim sahalarıdır (Arıbaş, 2006).

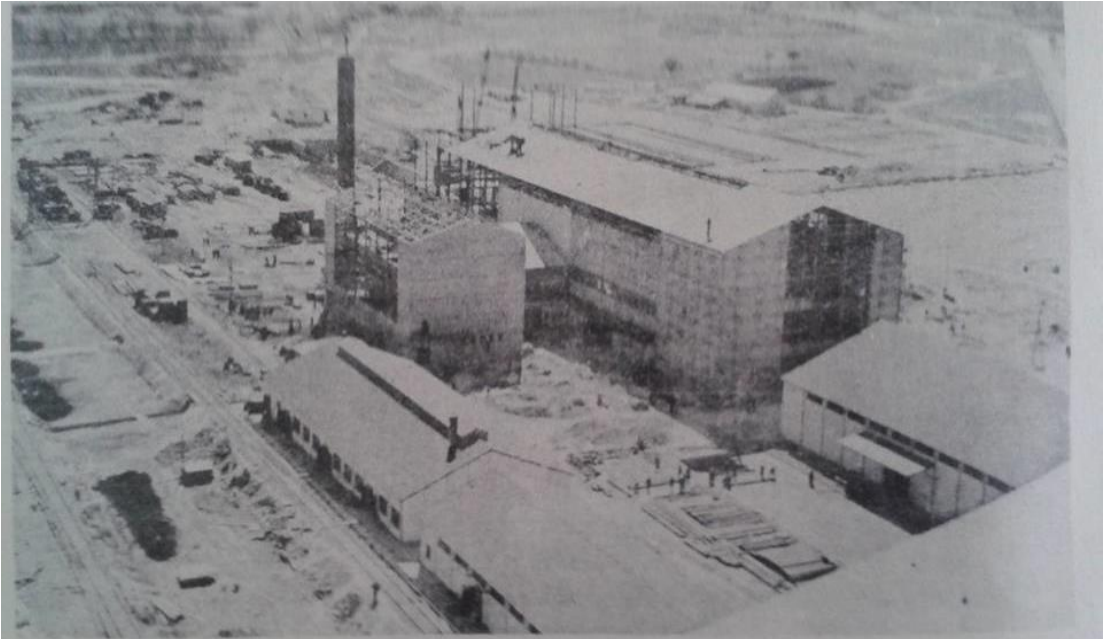
Şekil 6.16. Burdur şeker pancarı ekim sahası (Anonim, 1955)

Yaklaşık işleme kapasitesi 1800 ton olan fabrika 24 saatte 2000 tonun üzerinde pancar işlemekte ve 300 tonun üzerinden kristal şeker elde etmektedir. Ayrıca yan ürün olarak yılda 1400 ton melas ve 1800 ton civarında yaş küspe elde edilmekteydi. 1972 yılında faaliyete geçen kuru küspe tesisinde 1972 yılında 2438 ton, 1973 18423 ton kuru küspe elde edilmiştir (Anonim, 1967).

Yıl	İşlenen Pancar Ton	Kristal Şeker Ton	Kampanya Süresi Gün
1955	104.555	16.157	81
1956	99.470	15.546	60
1957	165.531	25.267	90
1958	168.975	25.252	100
1959	297.624	42.984	151
1960	322.827	48.068	167
1961	188.614	30.902	93
1962	195.023	28.950	99
1963	200.571	32.092	107
1964	352.964	57.342	171
1965	224.740	36.766	108

Şekil 6.17. Fabrikanın 10 yıllık işletme istatistiği (Anonim, 1967)

Burdur Şeker Fabrikası'na bağlı bulunan beldelerde toplam 8 tane bölge şefliği, 24 tane de pancar alım kantarı bulunmaktadır. Merkez ve fabrika içinde pancar alım kantarı bulunmaktadır. Pancar üretim artışını sağlamak amacıyla şeker fabrikasının uyguladığı çiftçileri destekleme stratejileri, fabrikaya ürünlerin taşınması, büyükbaş hayvancılığa yönelik yapılan çalışmalar, fabrikada çalışan işçi gücü ve ürünün Türkiye piyasasına dağıtım süreçleri de ele alındığında birçok iş kolu aktif hale gelerek, direk ya da dolaylı olarak ilgili iş kollarına hareketlilik sağlamaktadır. Fabrika Burdur için sağladığı iş gücü, konumlandığı yerleşim ve ekonomik potansiyeli ile Burdur'un en büyük fabrikası özelliğine sahiptir.

Şekil 6.18. Montaj sahasının havadan görünüşü (Anonim, 1955)

Şekil 6.19. Montaj esnasında iç mekan fotoğrafı (Anonim, 1955)

Fabrikanın kuruluş amacı sadece memleketin ihtiyacı olan şekeri üretmek değildir. Bunun yanı sıra bulunduğu ile ve yakın çevresine sosyal, ekonomik, zirai yönlerden katkı sağlamaktır. Fabrika yönetimi ve çalışanları; çiftçi ve köylü ile çok yakın ilişkiler kurmayı, tarlasını ekime hazırlamayı, gübrelemeyi, haşere ile mücadeleyi ve modern ziraat yöntemlerini öğretmek ve bu yardımlar ile üretimi artırmak, dolayısıyla da çiftçinin gelirini arttırmayı amaçlamıştır (Anonim, 1973).

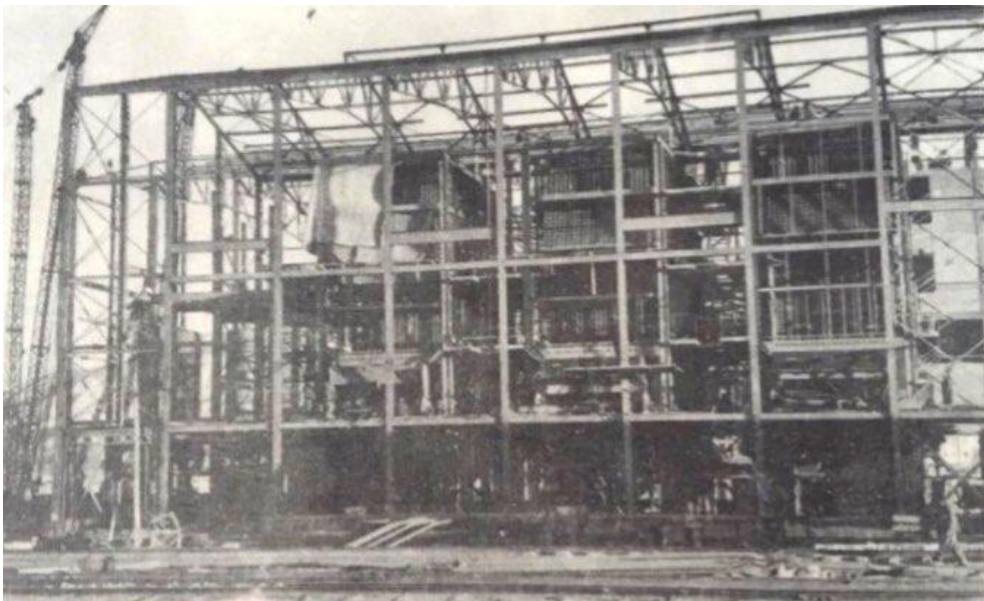

Şekil 6.20. Fabrika eskiz çizimi (Anonim, 1955)

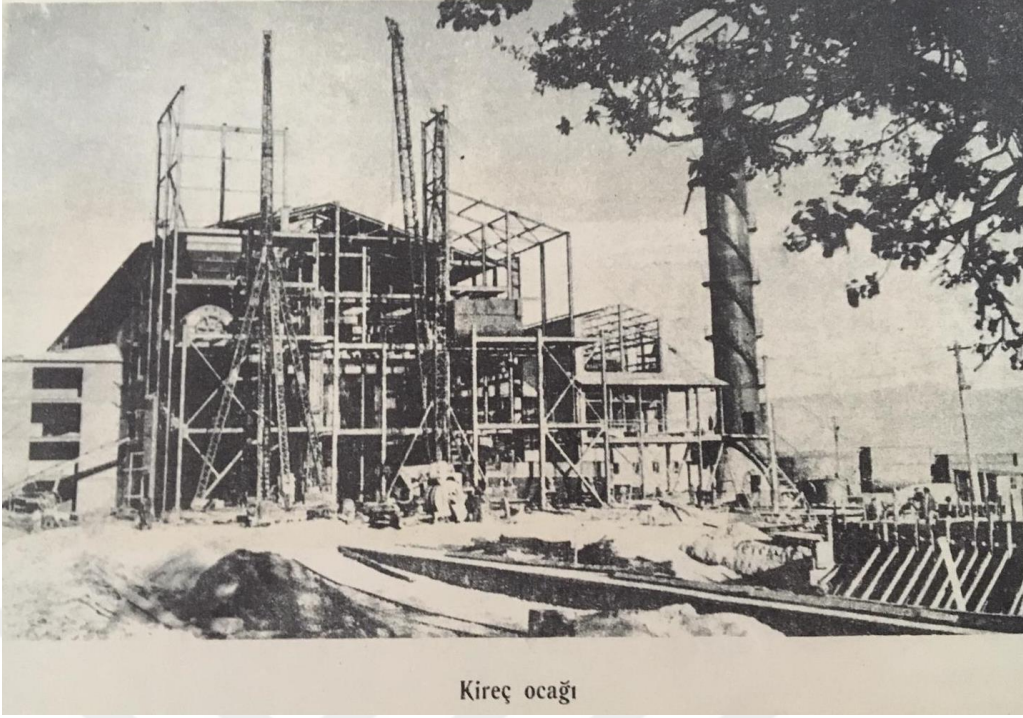
Şeker pancarı tarımı Burdur Şeker Fabrikası'nın kurulmasıyla önem kazanmaya başlamıştır. Zaman içerisinde makineleşmenin yaygınlaşmasıyla ve sulamanın gelişmesi yerel halkın temel geçim kaynaklarından biri olmuştur. Şeker üretimindeki arz fazlalığı ve ihracatta yaşanan sıkıntılar sebebi ile ülke genelinde şeker pancarı tarımını olumsuz yönde etkilenmiştir. Pancar üretimine 1999 yılında getirilen kota uygulaması ile pancar ekim sahaları daralmış ve üretim de paralel olarak düşüşe geçmiştir. Buna paralel olarak üretim maliyetlerinde artışlar meydana gelmiştir. Ekonomik politikalar sonucunda pancarın ekonomik önemi azalmıştır.

Şekil 6.21. Burdur Şeker Fabrikası üretim sahası (Yılmaz Özev, 2017)

Şekil 6.22. Kazan dairesi montajı (Anonim, 1955)

Kireç ocağı

Şekil 6.23. Kireç ocağı montajı (Anonim, 1955)

Şekil 6.24. Burdur Şeker Fabrikası ön cephe fotoğrafı (Yılmaz Özev, 2017)

6.3.3. Burdur Şeker Fabrikası Yerleşimi

Burdur Şeker Fabrikası, kent merkezi dışında kurulmuş olsa da yıllar içinde kent merkezinin genişlemesi ile kentin ortasında kalmıştır. Burdur kent yerleşimi lineer bir aks üzerinde konumlanmıştır. Bunun sebebi, kentin kuzeyden Burdur Gölü ve güneyden ise Toros Dağları'nın uzantıları ile doğal olarak sınırlandırılmış olmasıdır.

Şekil 6.25. Fabrika alanının Google Earth uydu görüntüsü (Googlemaps, 2019)

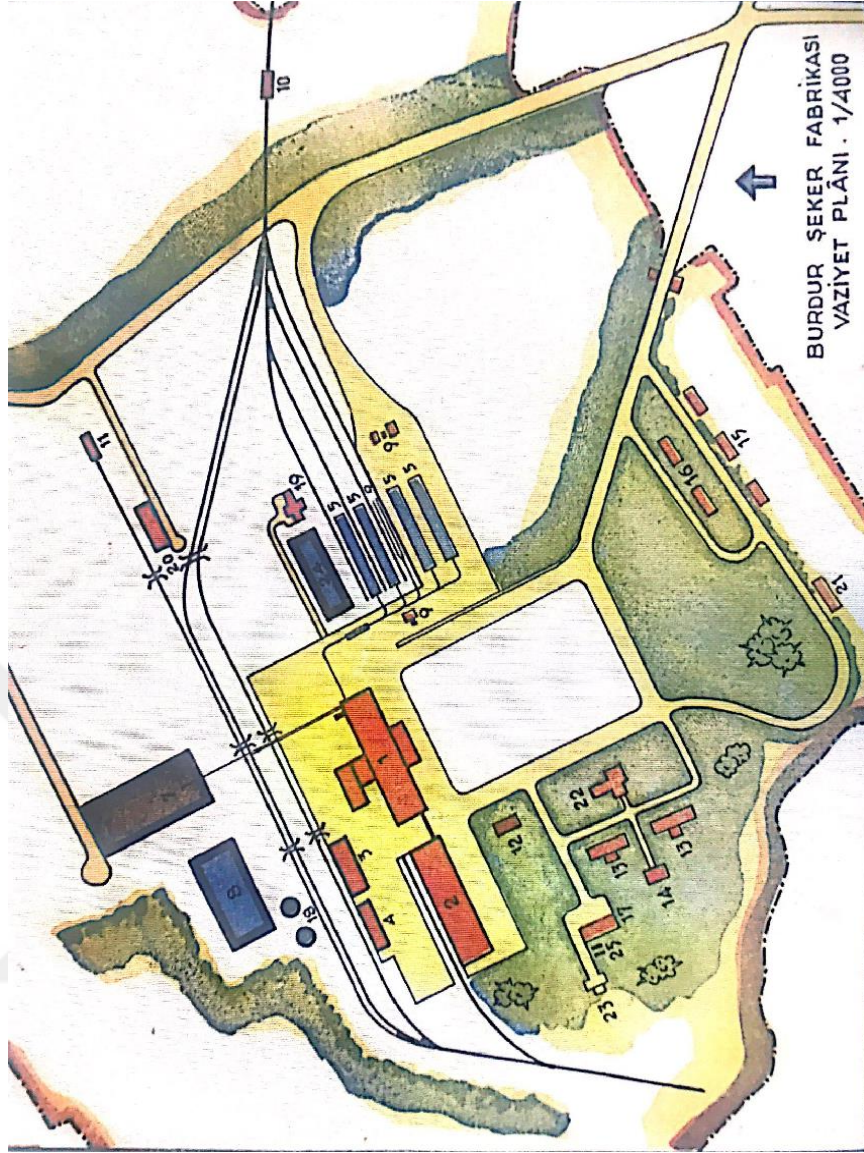
Fabrika yerleşimi daha yakın bir ölçekte incelenecek olursa kent merkezine yakın bir konumda ve yaklaşık olarak 650000,000 metrekarelik bir alanda konumlandırılmıştır. Fabrika alanı içinde 13121,00 metrekare Gül yağı fabrikası da bulunmaktadır. Fabrika arsasının bazı bölümlerinde İşkur Binası, Milli Eğitim Müdürlüğü, Kapalı Spor Salonu, Konferans Salonu gibi yeni inşa edilen Sosyal tesisler bulunmaktadır.

Şekil 6.26. Burdur Şeker yerleşkesi'nin Google Earth uydu görüntüsü (Googlemaps, 2019)

Fabrika yerleşkelerinin tasarımında ve konumu seçilirken göz önünde tutulması gereken birçok veri bulunmaktadır. Bu verileri şu şekilde sıralayabiliriz: hammaddeye ve doğal kaynaklara yakınlık, ulaşım ağları ile olan ilişki, coğrafi koşulların üretime engel olmaması, çalışan iş gücü olanağı, üretim için enerji tedarik edilmesi ve pazara olan yakınlık. Üretimin ekonomik ve verimli olması için yukarıda bahsedilen verilerden fabrika yerleşkesi için en etken olanları göz önünde bulundurulup en uygun konum belirlenmektedir. Örneğin bazı yerleşkelerde ulaşım ağı çok önemli bir etkidir. Üretilen ürünün hemen içi pazar veya dış pazara gönderilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapımına çok önem verilen tren yolu yeni kurulan fabrikalar ile bağlantılı hale getirilmeye çalışılmıştır. Başka bir ulaşım ağının henüz gelişmediği yıllarda en gözde ulaşım tren yolu ile yapılmaktaydı. Burdur Şeker Fabrikası da tren yolu ile bağlantı göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir. Aynı zaman fabrikanın bu bölgede konumlandırılma sebebi ise hammaddeye olan yakınlıktır. Burdur ve çevresinde bulunan illerde pancar üretimi yoğun miktarda yapılmaktadır. Tarladan hasatı yapılan pancar, çiftçi tarafından fabrikaya veya çiftçiye daha yakın olan pancar toplama bölgelerinde biriktirilen pancar kampanya açılışı ile birlikte hammadden ürüne dönüştürülmektedir.

Aru, "Büyük Endüstri" başlığı altında, gelecekte kentte kurulacak büyük endüstri alanının demiryolu ve Burdur Çayı'na bağlı olması gerektiğini ve bu nedenle kuzey-batı yönünde olmasının uygun olacağını belirtmektedir (Aru, 1948).

- « İŞARETLER »**
- 1 _ ESAS FABRİKA BİNASI
 - 2 _ ŞEKER ANBARI
 - 3 _ ATÖLYE
 - 4 _ MALZEME ANBARI
 - 5 _ SİLOLAR
 - 6 _ ELFA TESİSATI
 - 7 _ KÜSBE ÇUKURU
 - 8 _ SOĞUTMA VE DİNLENDİRME HAVUZU
 - 9 _ KAMYON KANTARI
 - 10 _ VAGON KANTARI
 - 11 _ LOKOMOTİF GARAĐI
 - 12 _ OFİS BİNASI
 - 13 _ İŞÇİ PAVYONLARI
 - 14 _ İŞÇİ HAMAMI
 - 15 _ 3 ODALI APARTMANLAR
 - 16 _ 4 ODALI APARTMANLAR
 - 17 _ GARAĐ
 - 18 _ MELAS TANKLARI
 - 19 _ MEYDAN BİNSİ
 - 20 _ TOHUM VE ZEHİR ANBARI
 - 21 _ MİSAFİRHANE
 - 22 _ LOKANTA
 - 23 _ BENZİN MAZOT DEPOSU
 - 24 _ AQUAPURA TESİSATI
 - 25 _ OTO YIKAMA YERİ
 - 26 _ NİZAMİYE
- RENKLER**
- _ PARKE DÖŞELİ YOL VE SAHALAR
 - _ FABRİKA VE TESİSLERİ
 - _ SİLOLAR
 - _ AQUAPURA VE SOĞUTMA DİNLENDİRME HAVUZU
 - _ KÜSPE HAVUZU
 - _ YEŞİL SAHALAR
 - _ FABRİKA HUDUDU

Şekil 6.27. Fabrika ilk yerleşim planı (Anonim, 1955)

Fabrika binalarını inceleyecek olursak toplamda “üretim tesisi” ve “sosyal tesisler” olarak yaklaşık 63 tane bina bulunmaktadır. Bu binalar şunlardır:

- 1- Fabrika ve İşletme Binası = Mevcut
- 2- Türbin Dairesi= Mevcut
- 3- Kazan Dairesi= Mevcut
- 4- Kireç Dairesi ve Kireç Ocakları= Mevcut
- 5- Atölye= Mevcut
- 6- Küspe Kurutma= Mevcut
- 7- Pancar Yıkama Binası= Mevcut
- 8- Pancar Pompa Binası= Mevcut
- 9- Pancar Siloları= Mevcut
- 10- Ot ve Taş Tutucular= Mevcut
- 11- Vagon Elfasi= Mevcut
- 12- Otomatik Pancar Boşaltma= Mevcut
- 13- Aquapura Havuzu= Mevcut
- 14- Brükner Havuzu= Mevcut
- 15- Küspe havuzları= Mevcut
- 16- Su soğutma havuzu= Mevcut
- 17- Su soğutma kulesi= Mevcut
- 18- Yakıt Deposu= Mevcut
- 19- Melas Tankı= Mevcut
- 20- Yakıt ve Melas Pompa Dairesi= Mevcut
- 21- Su Soğutma Havuzu= Mevcut
- 22- Kömür Kırma Talası= Mevcut
- 23- Su Hazırlama Reaksiyon Kabı= Mevcut
- 24- Şeker ambarı= Mevcut
- 25- Küspe Kurutma Ambarı= Mevcut
- 26- Gübre ambarı= Mevcut
- 27- Tohum ve zehir ambarı= Mevcut
- 28- Çelik Hangar= Mevcut
- 29- Lokomotif Garajı= Mevcut
- 30- Pancar Analiz Laboratuvarı= Mevcut
- 31- Kamyon Kantarları= Mevcut
- 32- Vagon Kantarı= Mevcut

- 33- Garaj ve Oto. Atölyesi= Mevcut
- 34- Ofis Binası= Mevcut
- 35- Sinema Salonu ve Lokanta= Mevcut
- 36- İşçi Pavyonları= Mevcut
- 37- Kalorifer Dairesi ve Hamam= Mevcut
- 38- Yağ Ambarı= Mevcut
- 39- Benzin İstasyonu= Mevcut Değil
- 40- Koyun Ağılı= Mevcut Değil
- 41- Küspe ve Gübre Deposu
- 42- İnek Ahır= Mevcut Değil
- 43- Süthane= Mevcut Değil
- 44- Umumi Kümesi= Mevcut Değil
- 45- Meydan Binası= Mevcut
- 46- İşçi Binası= Mevcut
- 47- Lokanta= Mevcut
- 48- Misafirhane= Mevcut
- 49- İşçi Mutfağı= Mevcut
- 50- Kart Basma Binası= Mevcut
- 51- Nizamiye= Mevcut
- 52- Bekçi Kulübeleri= Bir tanesi Mevcut
- 53- Havuz= Mevcut
- 54- SO₂ tesisi= Mevcut
- 55- Lokal Binası= Mevcut
- 56- Trafo Binası= Mevcut
- 57- Boyahane ve İnşaat= Mevcut
- 58- Kuyu Suyu Dinlendirme Havuzu= Mevcut
- 59- Su Kuyuları= Mevcut
- 60- Lokanta Bahçesi ve Havuzu= Mevcut
- 61- Pancar Boşaltma Binaları= Mevcut
- 62- Gül Yağı Üretim Tesisi= Mevcut
- 63- Gül Yağı Lojmanları= Mevcut

6.3.2.Burdur Şeker Yerleşkesi Binalarının İncelenmesi

Cumhuriyet döneminde kurulmaya başlayan fabrika yerleşimleri eğitim yapıları, parkları, toplu yaşama, lojmanları ve spor hayatının bütün tesisleri, rahat ve konforlu hayat düzeniyle, kurumsal olma özelliği ile konut işlevini bir araya getirerek, birçok demokratik ülkede dahi eşine rastlanmayan mekansal ve toplumsal bir model oluşturmaktadır.

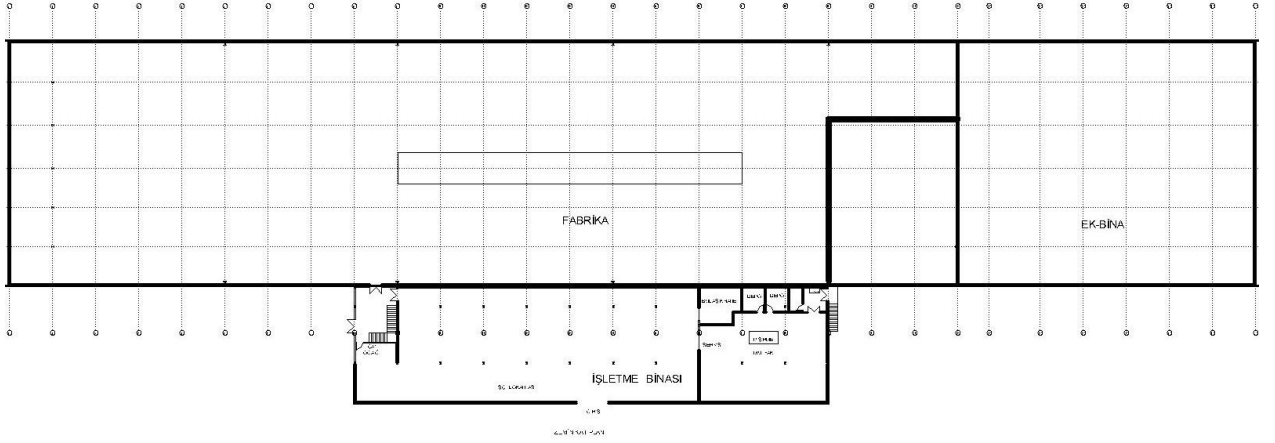
Burdur Şeker Yerleşkesi de gerek üretim, gerekse sosyal ve kültürel tesisleri, büyük yeşil alanları ile Cumhuriyet dönemi endüstri mirası için önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Fabrikanın gerek kuruluşunda gerek kampanyalarında devamlı olarak gece gündüz çalışabilmesini sağlamak amacıyla, fabrika personelinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere birçok tesis yapılmıştır. 2 adet 50'şer kişilik işçi pavyonu, 1 adet 50 kişilik memur ve işçi pavyonu, 1 adet hamam ve etüd binası, 20 adet işçi ve memur evi, 1 adet işçi ve memur lokantası, 1 adet meydan işçileri binası, yaklaşık 3800 m tren yolu, 6000 m² parke yolun fabrika açılışı sırasında inşası yapılmıştır (Anonim, 1955).

Yerleşke içinde yer alan yapılardan konumuz açısından önemli olanlar incelenmiş, rölöveleri çıkartılmış ve gerekli tanımlar yapılmıştır. Bunlar aşağıda yer almaktadır:

1-Fabrika ve İşletme Binası

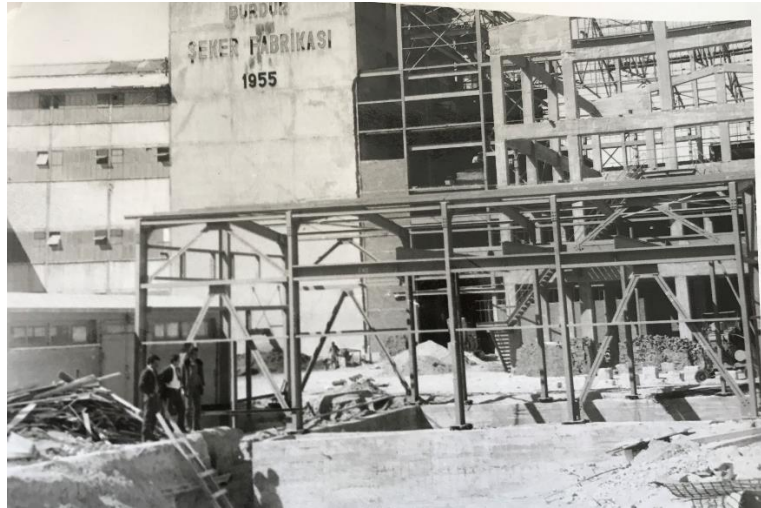

Şekil 6.30. Fabrika ve işletme binası (Yılmaz Özev, 2017)

Şekil 6.31. Fabrika binası zemin kat planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

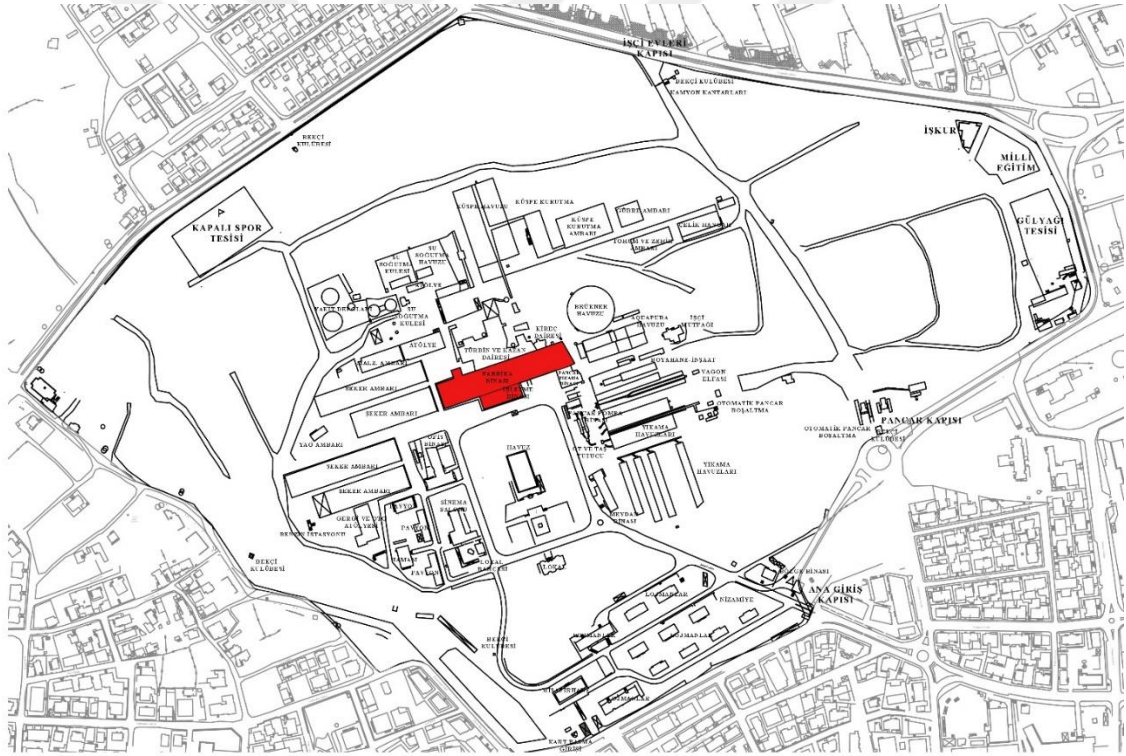
Ana fabrika binası ve işletme binası çelik taşıyıcı sistem olarak tasarlanmıştır. Bina yaklaşık ölçüleri derinlik 31 metre, genişlik 121 metre ve yükseklik 20 metredir. Üretimde kullanılan büyük ebattaki makine ve ekipmanlar sebebi ile binanın iç mekanında taşıyıcı ve bölücü herhangi bir eleman bulunmamaktadır. Binanın dış özelliklerini inceleyecek olursak; dış duvarlar tuğla malzemeden yapılmış üzeri sıva ve boya ile kaplanmıştır. Binada oldukça yoğun miktarda doğal ışık almak amacıyla pencerelere yer verilmiştir. 1955 yılındaki tasarıma 1979 yılında ek yapılmıştır. Ek bina ölçüleri ise derinlik 31 metre, genişlik 28 metredir. Yeni yapılan bu ek bina çelik taşıyıcı sistemde tasarlanmıştır.

Şekil 6.32. Fabrika binası ek bina çelik konstrüksiyon inşaatı sırasında çekilen fotoğraf (Yılmaz Özev, 2017)

Şekil 6.33. Fabrika binası iç mekan fotoğrafı (Yılmaz Özev, 2018)

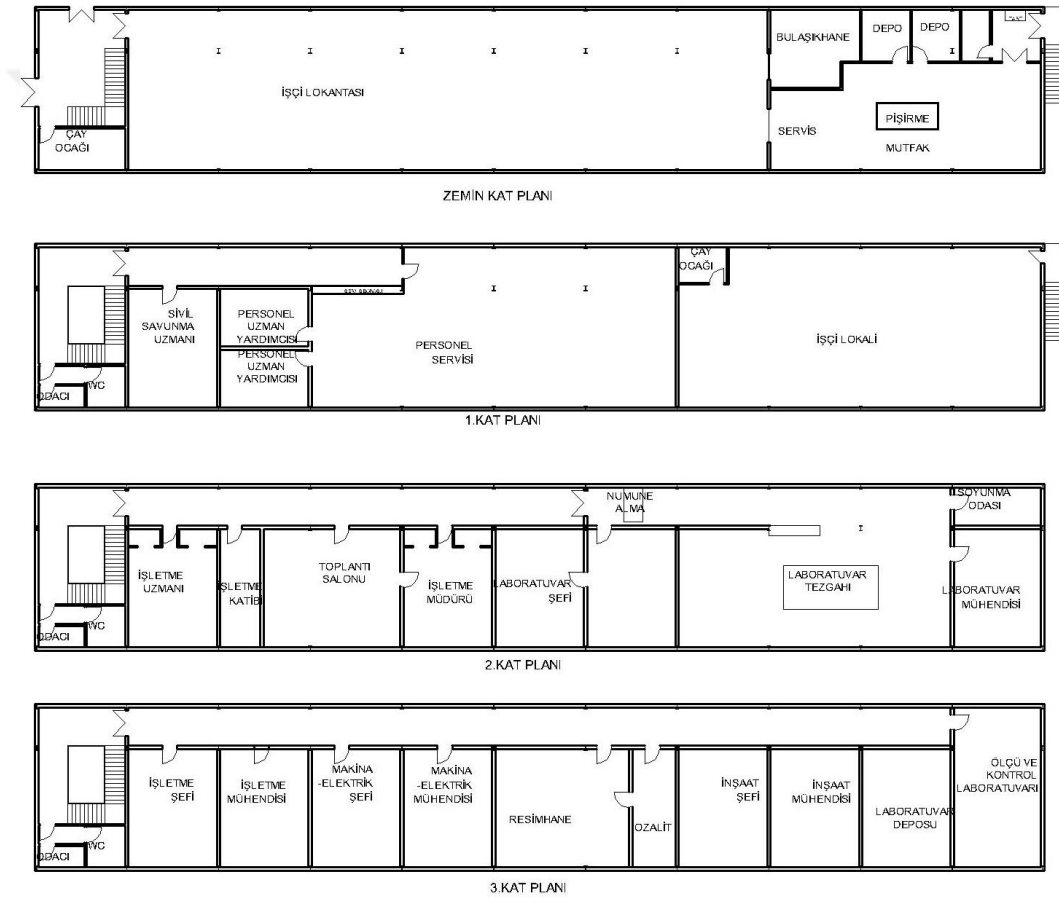

Şekil 6.34. Fabrika ve işletme binası yerleşimi (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Fabrika binasının ön cephesinde **işletme binası** bulunmaktadır. İşletme binası da 1955 yılında inşa edilmiştir. Üç katlı olan işletme binasının zemin katında lokanta, üst katlarında da işletme birimleri bulunmaktadır. Zemin kat planında bulunan lokanta bölümü zaman içinde ilk tasarıma göre genişletilmiştir.

Şekil 6.35. Fabrika ve işletme binası (Yılmaz Özev, 2018)

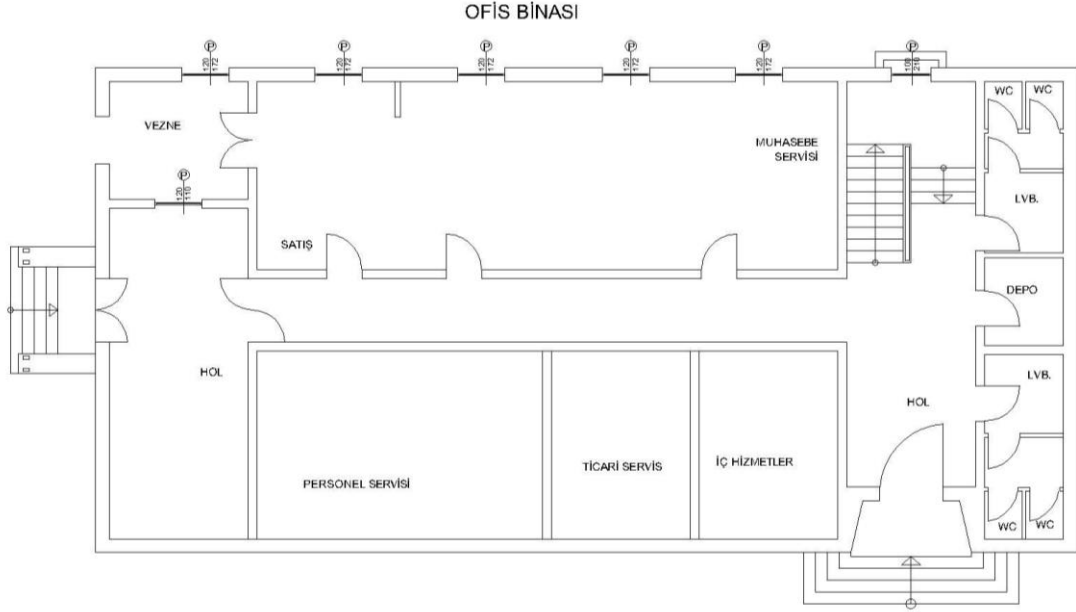
Şekil 6.36. İşletme binası kat planları (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2018)

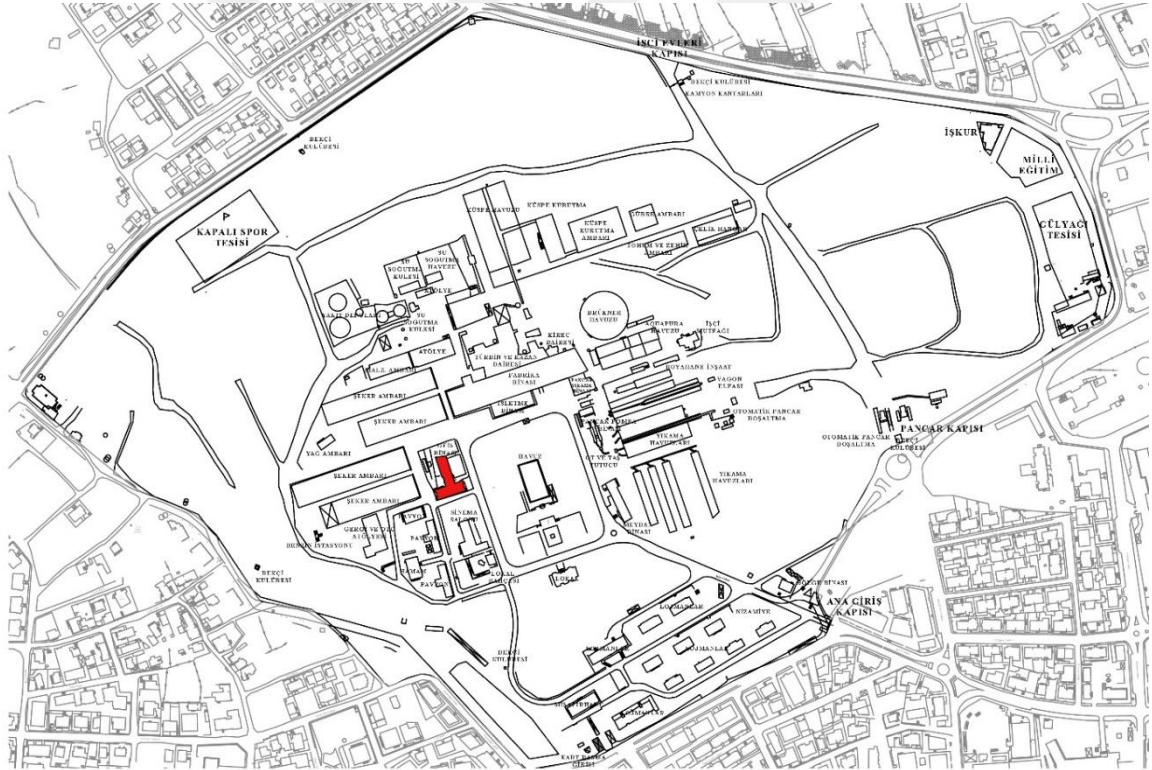
Şekil 6.37. Fabrika ve işletme binası (Yılmaz Özev, 2017)

2-Ofis Binası

Fabrika yerleşiminde merkezi noktada bulunan ofis binası peyzaj olarak düzenlenen havuz ve çay bahçesi yapısının hemen arkasında bulunmaktadır. Ofis Binası, bodrum kat ve üzerindeki iki kattan oluşan dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Zemin katta iki farklı girişi mevcuttur. Fabrika binası tarafında yer alan girişi saçak ve merdiven düzeni ile vurgulanmıştır. Fotoğraflardan görüleceği gibi modern dönemin izlerinin barındırıldığı fabrika modern mobilyaları, yapı tekniği, kullanılan malzemeler ve plan tasarımları ile modernizmin çizgilerini yansıtmaktadır. Kat planlarını inceleyecek olursak zemin katta teknik ve hizmet birimleri, 1. katta ise yönetime ait odalar bulunmaktadır.

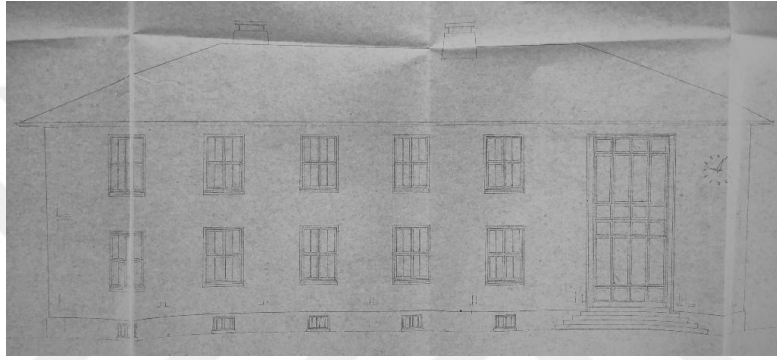
Şekil 6.38. Ofis binası zemin kat planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2018)

Şekil 6.39. Ofis binası yerleşim planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.40. Ofis binası güney cephesi orijinal çizimleri (Yılmaz Özev, 2017)

Şekil 6.41. Ofis binası doğu cephesi orijinal çizimleri (Yılmaz Özev, 2017)

Şekil 6.42. Ofis binası ön görünüşü (Yılmaz Özev, 2018)

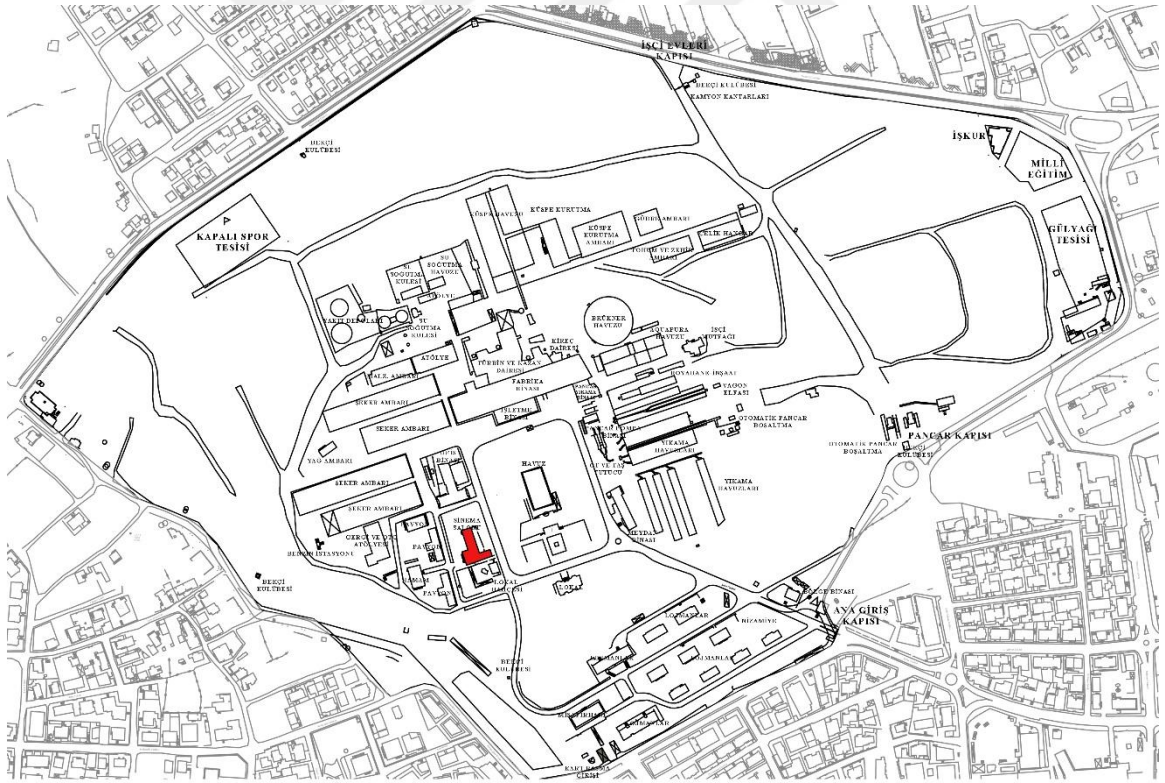
Şekil 6.43. Ofis binası giriş saçak detayı (Yılmaz Özev, 2018)

3-Sinema Salonu

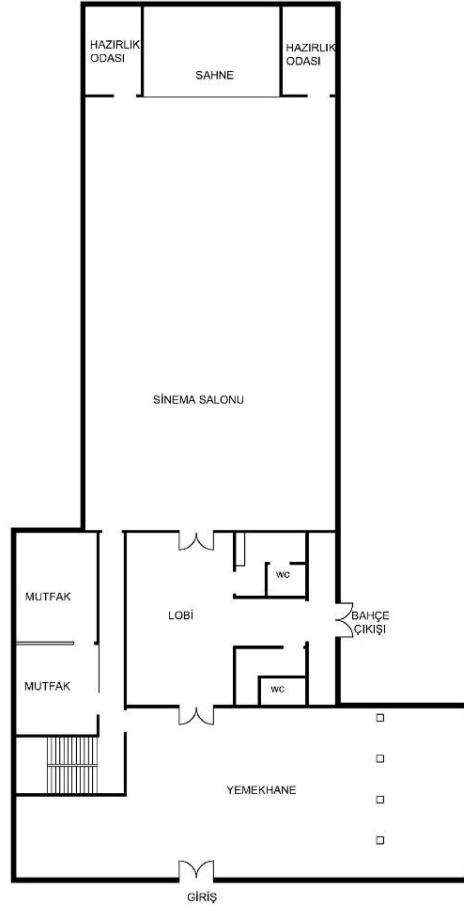
Sinema Salonu, fabrika ana yerleşkesinin merkezinde, havuz ve ofis binasının yakınında yer almaktadır. Yapı 1955 yılında tek katlı olarak inşa edilmiştir. Dönemin özelliklerini barındıran yapının, giriş kısmı toplantı ve yeme-içme alanı olarak tasarlanmıştır.

Şekil 6.44. Sinema Salonu fotoğrafı (Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.45. Sinema Salonu yerleşim planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.46. Sinema Salonu zemin kat planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.47. Sinema Salonu fotoğrafı (Yılmaz Özev, 2019)

Sinema salonu binasında günümüzde film gösterimi yapılmamaktadır. Ama film gösterimi sağlayan makine hala binada bulunmaktadır. Aşağıda yer alan görselde 1955’li yıllardan kalan makinanın fotoğrafı bulunmaktadır. Dönemin en çok ziyaret edilen mekanı iken, şimdilerde ise özel günlerde halkın da kullanabildiği eğlence ve toplu yemek organizasyonlarına ev sahipliği yapmaktadır.

Şekil 6.48. Film makinası (Yılmaz Özev, 2019)

Binaya girişte ilk olarak yeme-içme mekanı olan lokanta bulunmaktadır. Bu mekan sinema salonuna bağlanan lobi mekanına açılmaktadır. Lokanta mekanı günümüzde halka da hizmet vermektedir.

Şekil 6.49. Lokanta bölümü fotoğrafı (Yılmaz Özev, 2019)

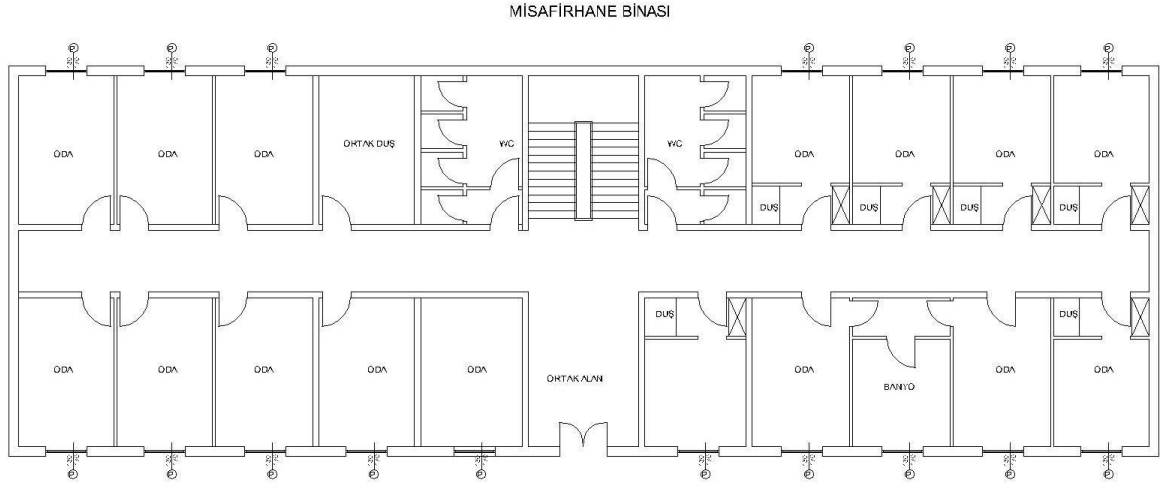
Giriş kısmı ile sinema salonu arasında kalan lobi bölümünde ıslak hacimler ve bahçeye açılan bir çıkış bulunmaktadır. Bu ara mekanın zemin ve tavan döşemesi dikkat çekmektedir. Tavan kaset döşeme yapım tekniği ile yapılmış, zeminde ise değişik renk ve ebatlarda mermer kaplama malzemesi kullanılmıştır. Yapı malzemeleri ve mobilyaları özgün hali ile korunmaktadır.

Şekil 6.50. Lobi bölümü (Yılmaz Özev, 2019)

4-Misafirhane Binası

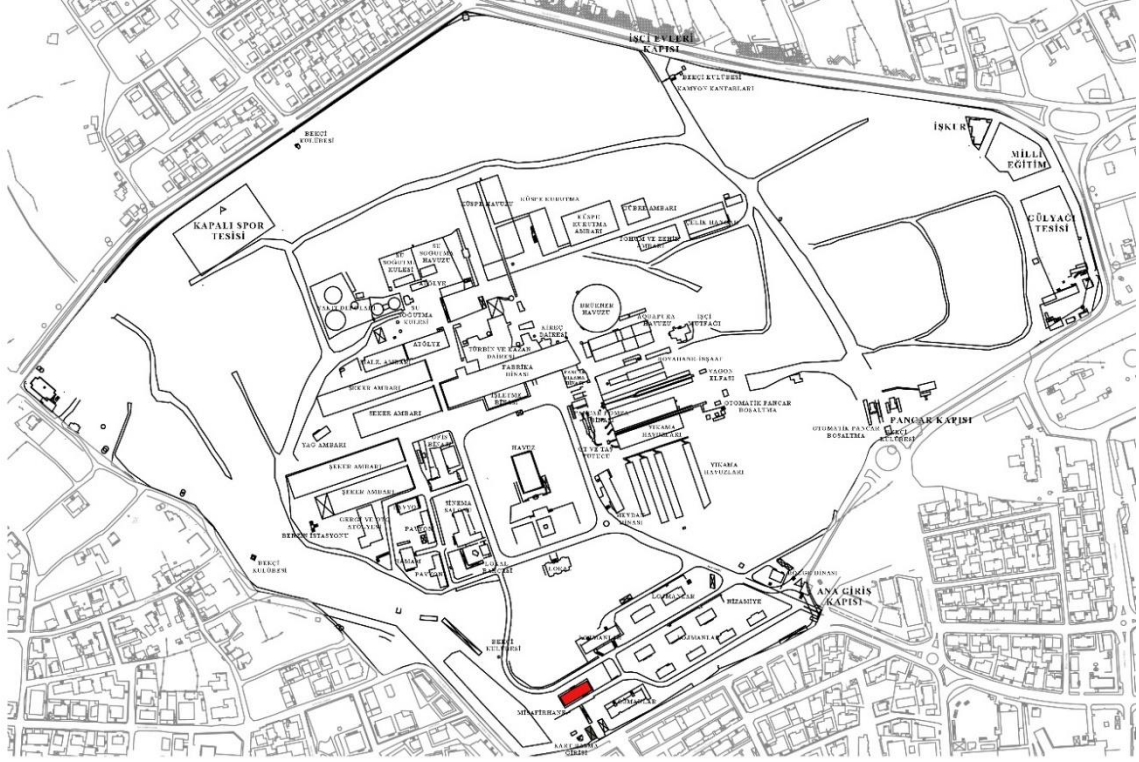
Misafirhane dikdörtgen bir plan şemasında sahiptir. Üç katlı olarak tasarlanan konaklama birimi üç farklı tipte oda tasarım şemasından oluşmaktadır. Plan şemasından görüldüğü üzere, konaklama birimleri planın solunda, tek tip plan şemasına sahip ve katta sekiz adet odadan ve bu odaların ortak olarak kullandığı duş ve wc gibi ıslak hacimlerden meydana gelmektedir. Planın sağında yer alan konaklama birimleri iki farklı tip tasarımı barındırmaktadır. İlk tip tasarımda altı oda ve bu odaların içinde yer alan ıslak hacimlerden mevcut iken diğer bir tip tasarımda ise iki odanın ortak kullanımında olan tek ıslak hacimli başka bir tip konaklama birimidir. Lineer bir aks üzerinde yerleştirilen oda planları basit ve işlevsel olarak çözümlenmiştir. Günümüzde de fabrika çalışanları ve kent sakinleri için kiralanmış misafirhanenin, özgün işlevi ile kullanımına devam edilmektedir.

Şekil 6.51. Misafirhane binası zemin kat planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2018)

Şekil 6.52. Misafirhane binası (Yılmaz Özev, 2019)

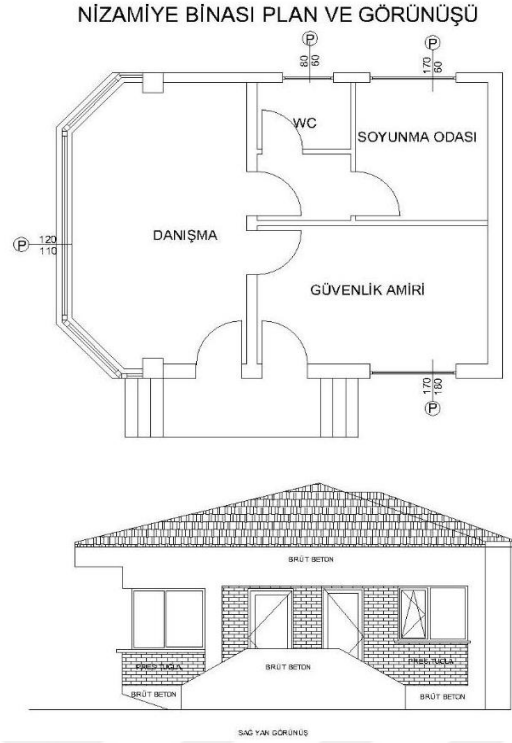
Şekil 6.53. Misafirhane binası vaziyet planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.54. Korkuluk ve pencere detayı (Yılmaz Özev, 2019)

5-Fabrika Girişi -Nizamiye Binası

Fabrika ana girişinde yer alan nizamiye binası danışma, güvenlik amir odası, soyunma odası ve ıslak hacimden oluşmaktadır. Yapının giriş kısmına bakan bölüm çokgen şeklinde planlanmıştır. Bunun nedeni ise kontrol gereği bakış açısını kesmeyecek şekilde düzenlenmesidir. Betonarme yapı tekniği ile inşa edilen yapıda malzeme olarak brüt beton ve tuğla kullanılmıştır. Nizamiye Binası'nın çatı örtüsü kırma çatı yapı tekniği ile yapılmış olup malzeme olarak kil kiremit malzeme kullanılmıştır.

Şekil 6.55. Nizamiye binası zemin kat planı ve görünüşü (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2018)

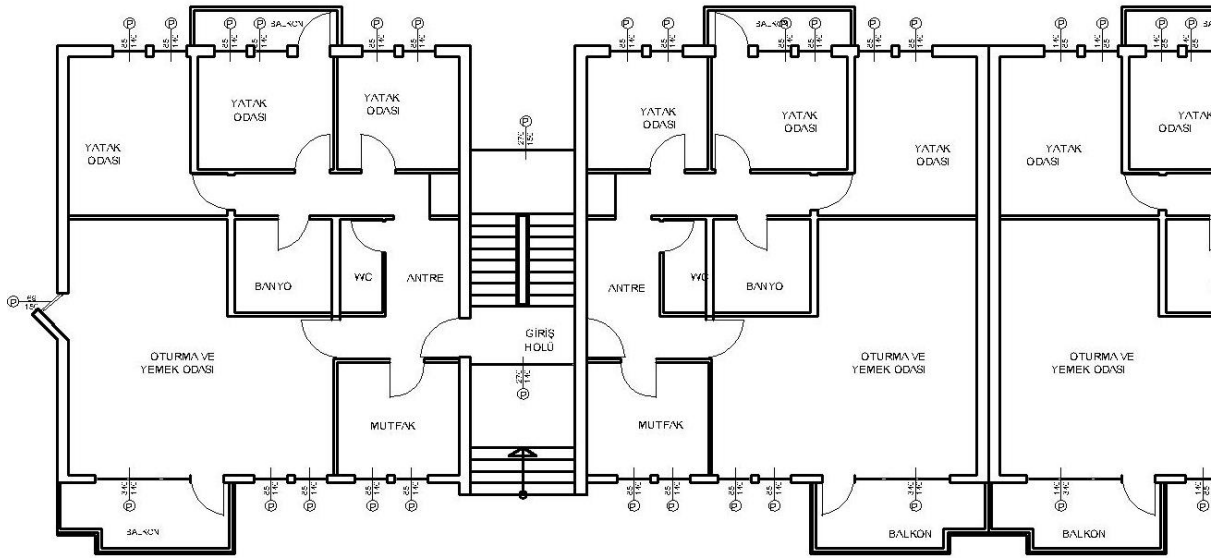
Şekil 6.56. Nizamiye binası Google Earth görüntüsü (Kaynak: Googlemaps, 2019)

6-Memur Lojmanları (Tip I Lojmanları)

Bitişik iki bloktan oluşmaktadır. Her blok ortada iki kollu bir merdivenin konumlandığı bir çekirdek ile karşılıklı iki daireden meydana gelmektedir. Mimari planlamada çekirdek cephe boyunca algılanmakta ve planlama net olarak okunabilmektedir. Bloklar bir zemin ve üzerinde üç kattan oluşmaktadır. Toplamda 16 adet daire mevcuttur.

Şekil 6.58. Memur lojmanları yol cephesi (Yılmaz Özev, 2019)

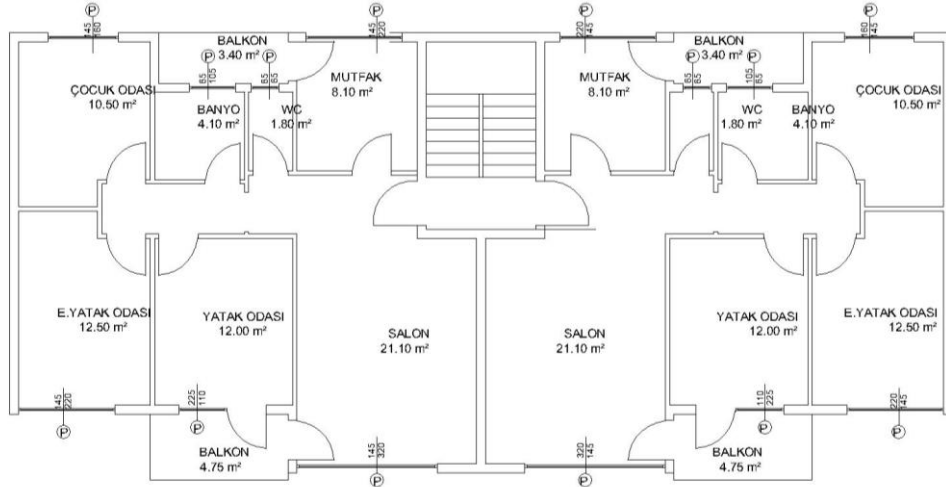

Şekil 6.59. Memur lojmanları zemin kat planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2018)

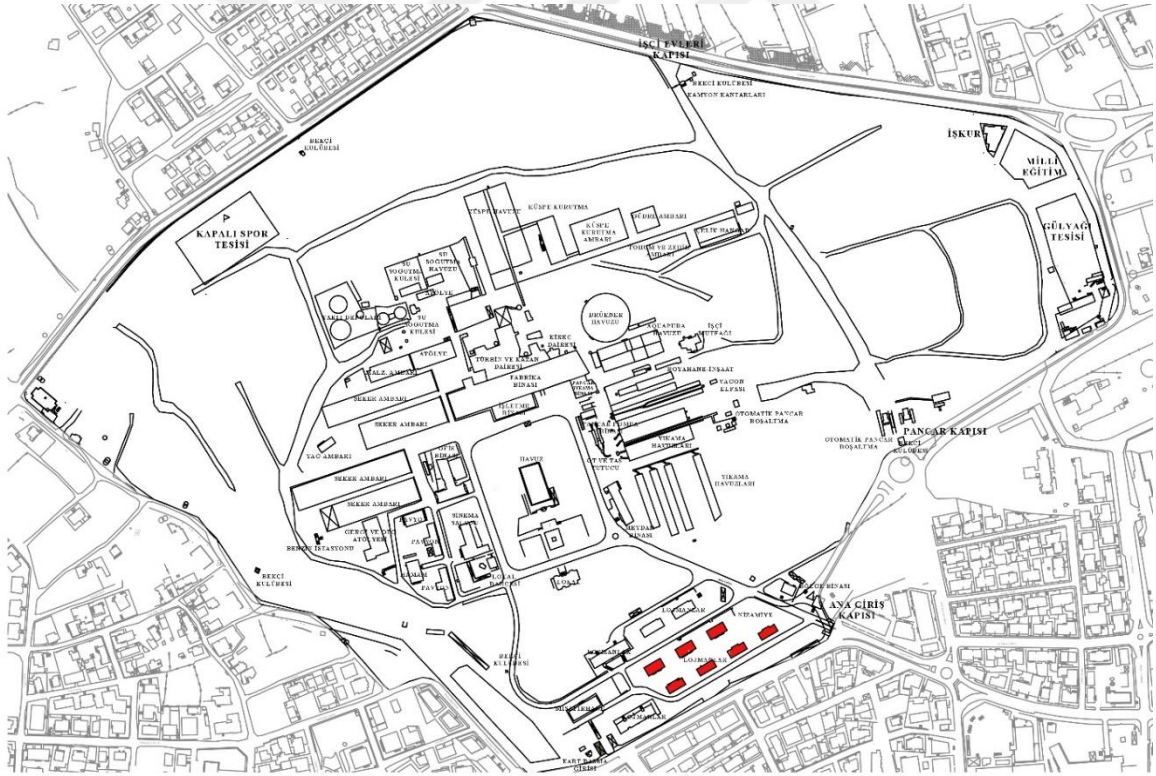
7- İşçi Lojmanları (Tip II Lojmanları)

Tip II işçi lojmanları ana yola cepheli ve birbirinden bağımsız yedi adet bloktan oluşmaktadır. Üç katlı olan her bir blokta altı daire bulunmakta ve daireler yaklaşık 104.00 m²'den oluşmaktadır. Daire planlamasında üç yatak odası ve bir yaşama alanı mevcuttur. Modern tasarım planına sahip olan lojman tipolojisi dikdörtgen bir şemaya sahiptir. Kişisel yaşam alanları olan yatak odaları ve banyo bir koridor etrafında toplanmıştır. Rasyonel ve simetrik bir plan düzenine sahiptir.

İşçi lojman yapıları da memur lojmanlarında olduğu gibi kent ile paylaşımı sağlayacak biçimde yerleşkenin yol tarafına konumlandırılmıştır.

Şekil 6.60. TİP II lojmanları 1. kat planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2018)

Şekil 6.61. TİP II lojmanları yerleşim planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

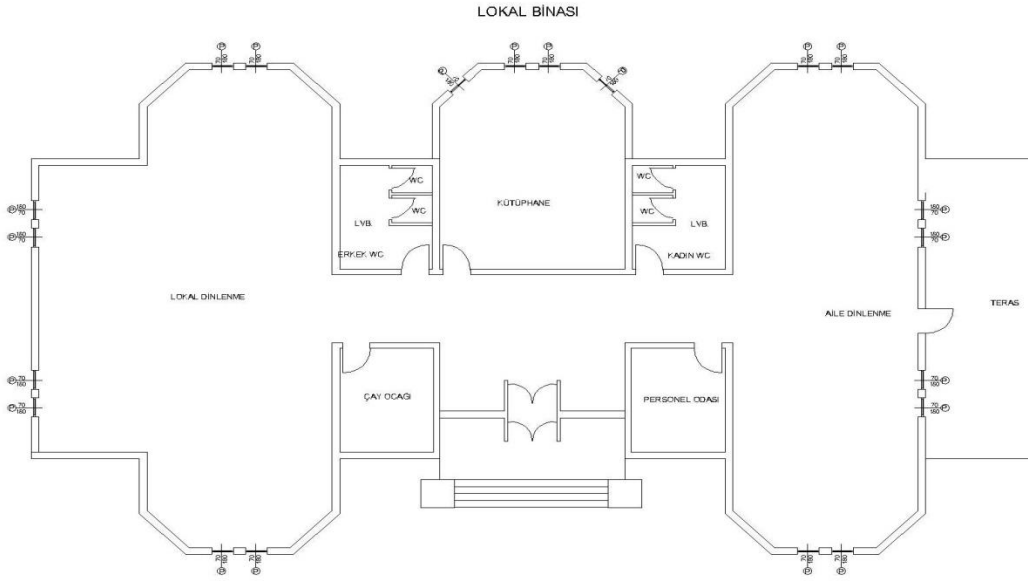

Şekil 6.62. Tip II lojman fotoğrafı (Yılmaz Özev, 2019)

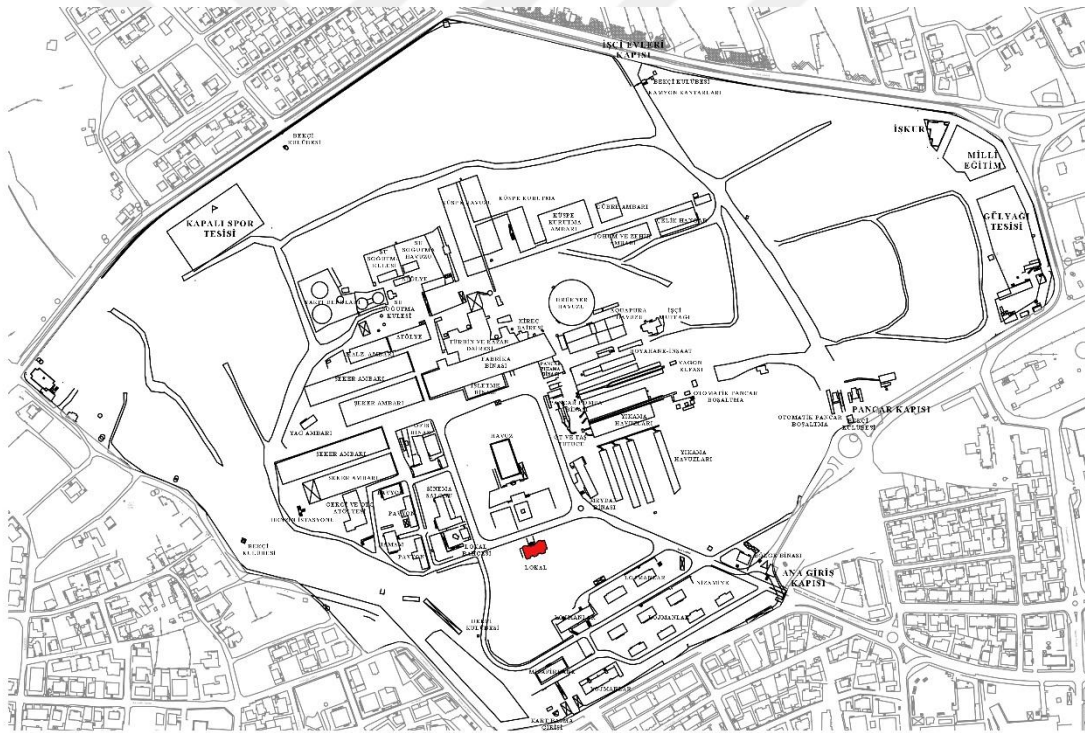
Cengizkan (2009), işçi konutları ile işçi arasındaki bağı şu şekilde anlatmaktadır: “İşçi konutlarının işçiyi fabrikaya bağlama, işgücünü sürekli, istikrarlı ve kalifiye bir düzeyde tutma niyetiyle başlayan inşa ve kurulma süreci, kısa süre içinde, işçide çalıştığı fabrikaya kurumsak bağlılık hissetme, kendisini onunla özdeşleştirme, bir tutma, onunla birlikte hareket etme sonucunu verecektir”.

8-Lokal Binası

Sosyal tesis olarak tasarlanan lokal binası tek katlı yapılmıştır ve diğer binalara göre farklı bir plan şemasına sahiptir. İçerisinde dinlenme bölümü, kütüphane, aile dinlenme bölümleri, teras ve bu mekanlara hizmet eden çay ocağı ve ıslak hacimler bulunmaktadır.

Şekil 6.63. Lokal binası zemin kat planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2018)

Şekil 6.64. Lokal binası yerleşim planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

9-Bekçi Kulübesi

Fabrika bünyesi için beş adet olarak düşünülen bekçi kulübelerinden sadece bir tanesi günümüze kadar ulaşabilmiştir. İşçi kapısı girişinin üzerinde yer alan kulübe günümüze kadar gelebilmiştir. Diğer kulübeler günümüze kadar ulaşamamıştır. Dikdörtgen plan şeması ile 2.4 m x 3.4 m olarak tasarlanan yapı bekleme bölümü ve tuvaletten

renkli bir geçmişe dayanır. Gülün anavatanı Orta Asya olarak bilinmektedir. İpek ve Baharat yolu vasıtasıyla dünyanın diğer bölgelerine ulaşmış olan gül, güzel kokusu, tıbbi değeri ve beslenmedeki yeri dolayısıyla antik çağlardan beri efsanelere konu olmuş ve güzel kokunun peşinde olanlar için vazgeçilmeyen bir çiçek olma özelliğini taşımaktadır (URL-50, 2019).

Gül yağı, bilimsel adı Nerium Cleander olan ve yurdumuzda pek çok çeşidi bulunan gül yapraklarından damıtılarak elde edilir ve özellikle parfüm ve kozmetik sanayisinin esas ham maddesini oluşturur. Gül yağı "Rosa Demescana" çeşidi gülden elde edilir (Anonim, 1976).

Gül yağı özelliklerine göre; 1- ince gül yağı (fabrika malı) 2- Köylü malı 3- Konkret olmak üzere 3 tiptir. Ortalama olarak 4000 Kg. çiçekten 1 kg fabrika malı ince gül yağı elde edilmesine karşılık, 1 kg köylü malı gül yağı elde etmek için 3000 kg çiçeğe ihtiyaç duyulur. Bunun en önemli nedeni imbiklerle elde edilen yağın artıklarının tekrar tekrar kullanılmasıdır. Artık yağın kullanılması sonucunda yağın kalitesi ve kokusu fabrika ürününe göre daha düşük olmaktadır.

Köylü üretimi gül yağı için topladığı çiçeğini evde işleyerek, fabrikaya götürme esnasındaki zaman kaybının önüne geçmekte ve çiçeğin kalitesi bozulmadan yağa dönüştürülmektedir. Konkret katı gül yağı olup yarı mamul kabul edilir. Genellikle 400-450 kg gül çiçeğinden 1 kg konkret elde edilir. Yani 10 kg konkret yaklaşık olarak 1 kg gül yağına (fabrika malı) eşittir. Konkret, sabun, krem, ruj üretiminde doğrudan kullanılır. Konkretin % 30'u mum, % 70'i absolüdüdür (Anonim, 1976).

Şekil 6.67. Gül çiçeği tarlası (URL-50, 2019)

Gül yetiştiriciliğinde öncü ülkeler Türkiye ve Bulgaristan'dır. Bunları Fas, Bağımsız Devletler Topluluğu, Meksika, İran, Hindistan, Güney Afrika, Suudi Arabistan ve Mısır izlemektedir (Kürkçüoğlu, 1988).

Türkiye'deki gül çiçeğinin yetiştiriciliğinin 1999 yılındaki verilere göre dağılımı şu şekildedir: %62,4'ü Isparta'da, %31,4'ü Burdur ve kalan %6,1'i Afyon ve Denizli'de üretilmiştir. Kooperatifler ve özel kuruluşlarca satın alınan gül çiçeği, fabrikalarda işlenerek gül yağı, konkret (katı gül yağı) ve gül suyu olarak üretimi yapılmaktadır (Tosun, Gönüllü; Arslankaya, 2002).

1989 yılından itibaren gül çiçeği dikimleri hızla artmış, Isparta ve Burdur illerinin dışında Denizli ile Afyon illerinde de üretime geçilmiştir. Ancak 1992 yılında ise fark edilir derecede dikili alanlarda azalma görülmüş ve 1993 yılında azalma daha da artmıştır. Ancak 1996 yılından sonra dikili alanda ve gül çiçeği üretiminde hissedilebilir ölçüde bir artış görülmektedir (Tosun, Gönüllü; Arslankaya, 2002).

Gül Yağı Alt Komisyon Raporu'na göre (1976), bu sektördeki kuruluşlar ve kapasite durumu şu şekildedir: “İslamköy'de Birliğe ait 1500 ton/yıl, Isparta'da Gülcüler Kooperatifine ait 700 ton/yıl, Keçiborlu'da Keçiborlu Kooperatifine ait 200 ton/yıl, Güneykent'de Güneykent A.Ş.ye ait 250 ton/yıl, Isparta'da Ekrem Erçetin'e ait 1200 ton/yıl, Yukarıören'de Mustafa Gürkan'a ait 600 ton/yıl, Keçiborlu'da S.Konur-B.Roberted'e ait 1200 ton/yıl ve Burdur'da Çinef A.Ş. ye ait 400 ton/yıl kapasiteli olmak üzere yurdumuzda toplam 6050 ton/yıl kapasiteli gül çiçeği işleme tesisleri mevcuttur. Bu tesislere ilâveten Senir Kasabasında 1000 ton/yıl kapasiteli bir fabrikanın tesis halinde olması ve Birliğe ait İslamköy'deki fabrikanın kapasitesinin 1800 ton/yıla, Isparta'daki Gülcüler Kooperatifine ait fabrikanın kapasitesinin de 1000 ton/yıla çıkarılması ve Dazkırı Başmakçı Köyü Kalkınma Kooperatifinin 700 ton/yıl çiçek kapasiteli fabrikasının inşa halinde olması ile toplam kapasitenin 8350 ton/yıl olacağı ve bu kapasitenin de yurdumuz gül çiçeği istihsalı dikkate alınarak yeterli olduğu anlaşılmaktadır”.

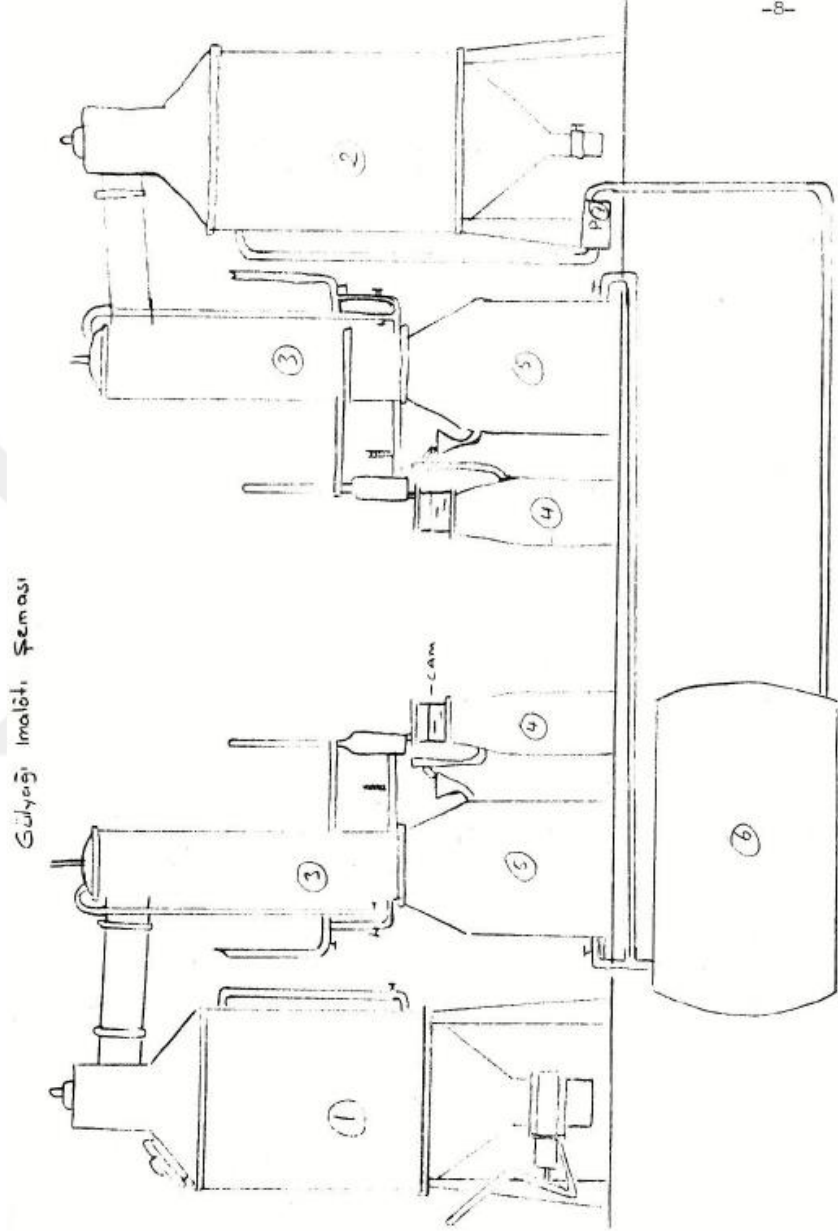
Gül çiçeğinden elde edilen en önemli ürünler gül suyu, gül yağı, konkret(katı gül yağı) ve absolüttür. Taze toplanan gül yaprakları damıtma yöntemi gül yağı ve gül suyu; ekstraktör yöntemi ile konkret ve absöüt elde edilir.

Gül yağı üretimi: Gül çiçeği 500 kiloluk partiler halinde çuvallara doldurulur üzerine 2000 litre su eklenir (1 numaralı imbik). Aşağıdaki şemada gösterilen imbiklerden çıkan borulardan su buharı geçirilerek karışım kaynatılır ve böylece meydana gelen buhar gülün içindeki gül yağı ile beraber 3 numaralı soğutucudan geçer. Burada buhar soğutularak tekrar su haline getirilir ve 4 numaralı yağ ayırıcı kaba dökülür. Gül yağı sudan hafif olduğu için

yağ ayırıcının üstüne yükselir ve camlı kısımda suyun üstünde birikir. Suyun fazlası 5 numaralı depoya dökülür. Bu işlem 5 numaralı depoda 500 litre su birikinceye kadar devam eder. Su miktarı 500 litreyi bulunca gül çiçeği distilasyonunun birinci safhası bitmiştir. Isıtma buharı kesilerek işlem durdurulur, imbik açılır ve cibre tabir edilen kaynamış gül çiçeği kalan su ile birlikte imbiğin altında bulunan vanadan boşaltma kanalına dökülerek tahliye edilir. Boşaltılan imbik derhal temizlenerek ikinci partiyi işlemek üzere hazırlanır. Bu İşlem 2 ila 2,5 saat sürer. 5 numaralı depoda biriken 500 litre birinci distilasyon mahsulü su deponun altındaki musluk açılarak 6 numaralı tanka gönderilir. En alt tankta biriken sular 7 numaralı pompa vasıtasıyla 2 numaralı yağ imbiğine gönderilir ve ikinci distilasyona tabi tutulur ve bu işlem ikinci kez tekrarlanır. Bu su isteğe göre gülsuyu olarak kullanılır veya birinci distilasyonda kullanılmak üzere 1 numaralı imbiğe gönderilir. Bu işlem takriben 3 saat sürer. Çiçekte mevcut gül yağının % 25'i birinci distilasyonda % 75'i ikinci distilasyonda elde edilir. Ayrı ayrı elde edilen bu yağlar derhal karıştırılır süzülür ve büyük harman kabında biriktirilir. Kampanya sonunda bu harman kabında biriken yağlar müşterinin arzusuna göre 500 gram veya 2500 gramlık kalaylı bakırdan yapılmış kumkuma diye adlandırılan disk şeklindeki matralara doldurulur. Bir kilo gül yağı 3000-4000 kilo gül çiçeğinden elde edilir (Anonim, 1976).

Katı Gül yağı (Konkret) İmali: Şemada bir numarada gösterilen ızgaralar arasına 20 şer kilo çiçek konulur ve bu ızgaralar 2 numaralı ekstraktör denilen kaba yerleştirilir. Izgaraların amacı çiçeğin yığılıp ezilmesine engel olmaktadır. Bu şekilde doldurulan ekstraktör içine 3 numaralı tankta bulunan ve çiçekteki kokulu maddelerle bitkisel mumları eritme özelliğine sahip heksan denilen kimyevi madde bir pompa vasıtası ile ekstraktöre sevk edilir. Burada 15-20 dakika tutulduktan sonra 4 numaralı depoya gönderilir. Çiçekte bulunan bütün esansı alabilmek için bu işlem tekrarlanır. Daha sonra ekstarktöre direkt su buharı gönderilerek 7 numaralı soğuk sudan geçirilerek tekrar 3 numaralı depoda biriktirilir. Izgaralar vinç vasıtası ile çıkartılarak cibre atılır. 4 numarada toplanan ve gül yağı ile doymuş bir vaziyette bulunan heksan 5 numaralı evaporatöre gönderilerek içinden buhar geçen borular vasıtası ile ısıtılır ve kaynatılır. Kaynama noktası 50-60 derece civarında olan heksan derhal buharlaşarak yükselir soğutucudan geçer ve tekrar kullanılmak üzere 3 numaralı depoda toplanır. 5 numaranın içinde kalan mavi haldeki gül konkretinin içinde bir miktar daha heksan mevcuttur. Tamamını uçurmak için ısıtmayı arttırmak gerekir. Diğer taraftan yüksek derecelere ısıtmak gül konkretinin kalitesini de bozacaktır. Buna engel olmak içinde biraz heksan bulunan gül kenkrete 6 numaralı cihaza gönderilir, bu cihazın içindeki hava bir boşluk pompası vasıtası ile alınarak cihaz içindeki basınç düşürülür. Basıncın düşmesi

heksanın kaynama noktasını düşürdüğünden daha düşük ısı altında distilasyona devam edilir, bu aşamaya vakum distilasyonu denir. Heksandan tamamen arınmış olan konkret cihazın altındaki musluktan 15 Kg.lık teneke kaplara doldurulur (Anonim, 1976).

Şekil 6.68. Gül yağı ve katı gül yağı üretim şeması (Anonim, 1976)

6.4.2.Burdur İli'nde Gülcülük

6.4.2.1. Tarihçe

Gül, yurdumuza 19. yüzyılın 2.yarisında (yaklaşık olarak 1880 yıllarında) Isparta ve Burdur bölgesinde dikilmek suretiyle girmiştir. Bu ziraatın gelişmesi ve yağlık gül ağacının dikilmesi ile de bu sektör gelişmiştir. (Anonim, 1976).

Burdur ve çevresinde gül üretimi takriben 1900'lü yılların başında başlamıştır. Kurtuluş Savaşı'na kadar devam eden üretim, Savaş sonrasında azalmıştır. 1950'li yıllarda tekrar canlandırmak amacıyla teşvikler yapılmıştır. 1980 yılında gül yağı üretiminin %76,39'u Isparta ilinde ve %23,61'i Burdur ilinde gerçekleşmiştir.

Şekil 6.69. Eski Gül Yağı İmbikleri (Anonim, 1930)

6.4.2.2. Burdur Gül Yağı Tesisleri

Ülkemizde gül yağı üretim tesisleri, işletme bakımından üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar “kooperatiflere ait olanlar”, “özel sektöre ait olanlar” ve “yabancı sermaye ile kurulmuş” olanlardır (Anonim, 1976). Burdur Gül Yağı Tesisleri de yabancı sermayeye ait olan fabrikalardandır.

Burdur merkezinde 1163 sayılı Kanuna göre kurulmuş kooperatifle ortak Çinef Çiçek ve Nebatat Esansları Fabrikası A.Ş.'nin 3 kazanlık ince gül yağı tesisleri mevcut olup, 250 ton çiçek işleyebilecek kapasitededir. Ayrıca 250 ton çiçek işleyebilecek konkret tesisleri mevcuttur (Anonim, 1976).

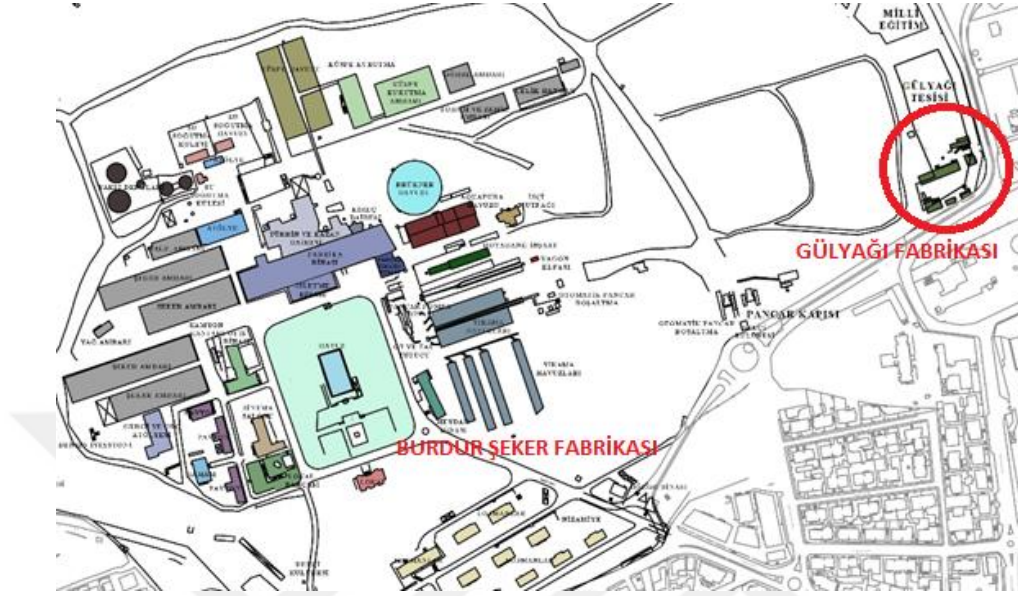
Kazım Bekteşer gül yağı üretimini şu şekilde anlatmaktadır: "yukarıda ki dövme bakırdan yapılmış kalaylı kaplara İMBİK denir. Gün doğmadan, üzerindeki çiğ kurumadan toplanan yeni açmış güller, su ile bu imbiklerin alt haznesinde kaynatılır. Oluşan buhar, imbiğin tepesindeki yuvarlak kısmın borusunun ucuna Buhar Hortumu bağlanır. Kaynayan suda ki gül yağını alan buhar, buhar hortumu vasıtasıyla, sürekli soğuk olan su kaynağı içinden geçirilir. Bu sırada, soğuyan buhar yoğunlaşır. Yoğunlaştırılmış (Damıtılmış) gül yağı içeren su, ağızları boru gibi, altları geniş cam şişelere alınır. Damıtılan gülyagli su, dar ağızlı şişelerde dinlendirilir. Su yüzeyine çıkan gül yağı, büyük enjektörler ile titizlik ile suyun yüzünden alınarak ham gül yağı elde edilmiş olur. Gül suyunun en makbulü, bu yağ altı (İmbik altı) adı verilen kısmıdır. Bu yağ altı gülsuyu, oldukça fazla gül yağı içerdiğinden, hem çok nefis kokar, hem de bayatlamaz, bozulmaz. Diğer elde edilen gülsularındaki gül yağı miktarı, eser miktarda olduğundan, zaman içerisinde bayatlar, bozulur ve ele sürülünce, beğenilmeyen ekşi ekşi bir koku oluşur. Hakiki imbik altı suyunun kokusu, dayanılmaz güzelliğindedir” (URL-51, 2019).

Şekil 6.70. Durmuş Şavlı gül yağı çıkarırken (URL-51, 2019)

Burdur gül yağı fabrikası'nın, yabancı sermaye kanunundan yararlanılarak, Burdur ve Civarı Gülcüler İstihsal ve Satış Kooperatifi'nin ortaklığı ile Fransız V. MANE FİLS Ç.İ.N.E.F Çiçek ve Nebatat Esansları Fabrikası Anonim Şirketi tarafından 1962 yılında inşaatına başlanmıştır. İlk üretim ise 1966 yılında gerçekleşmiştir (Anonim, 1967). Fransız firma, üretim sırasında kullanılacak malzemeleri ve üretimi gerçekleştirecek fabrika

çalışanlarını da kendi bünyesinde yurtdışından getirmiştir. Burdur Belediyesi kayıtlarından edinilen bilgiye göre, Gül yağı fabrikasının arazisi 1962 yılında Fransız V. MANE FİLS firmasına satılmıştır.

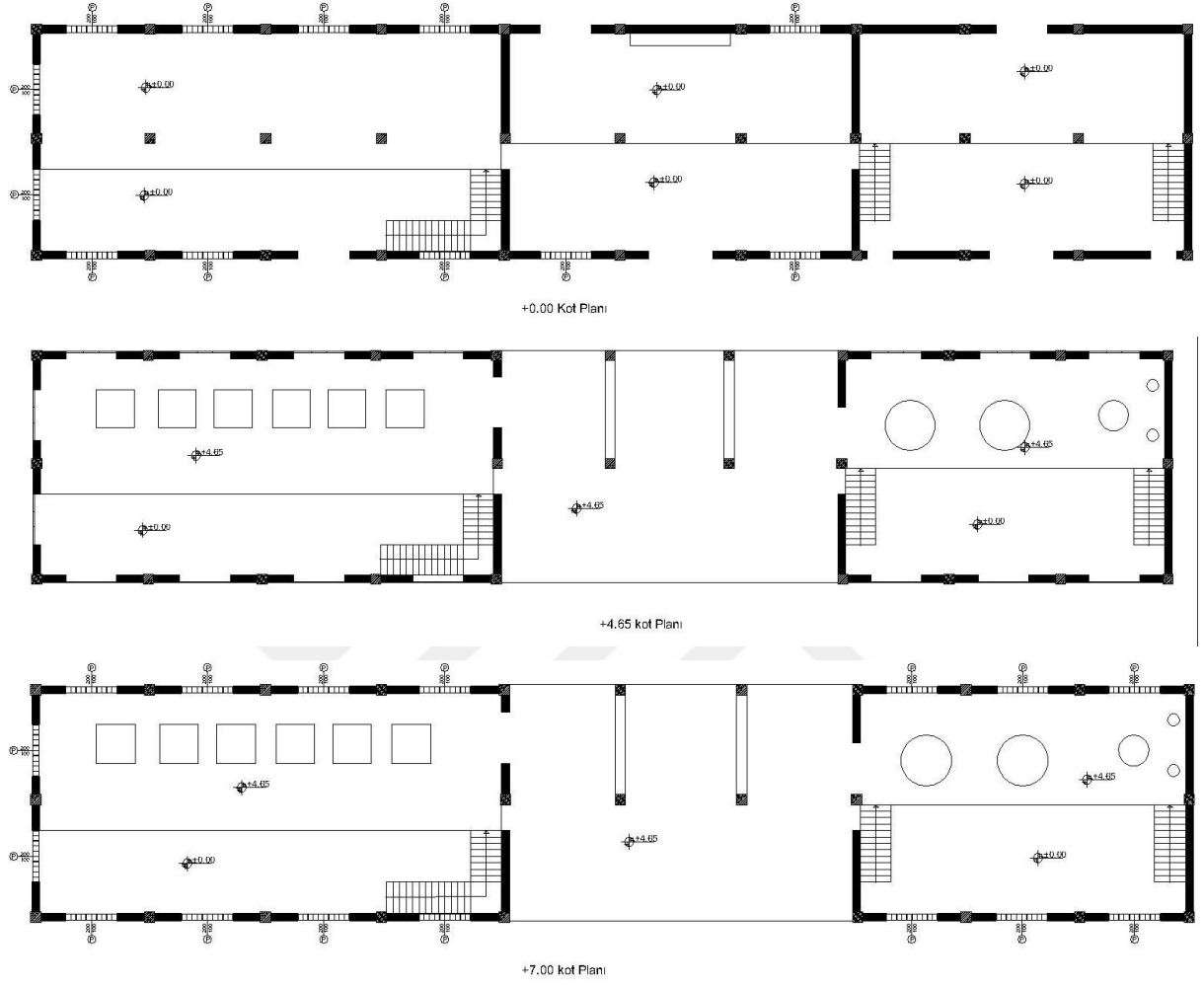
Şekil 6.71. Burdur Şeker Fabrikası ve gül yağı fabrikasının yerleşim planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2018)

Fabrika yerleşkesi şehrin merkezinde, Burdur Tren Garı'nın hemen yakınında, Şeker Fabrikası'nın arsasının devamında yer almaktadır. Gül bahçelerine yakın olması amacıyla bu bölgenin seçildiği tahmin edilmektedir. Fabrika yerleşimi beş farklı birimden oluşmaktadır. Bu birimler üretim binası, fabrika girişinde sağda ve solda olmak üzere iki adet lojman binası, üretim binasının sağında yer alan depo binası ve idari binadır.

6.4.3. Gül Yağı Üretim Tesisi

Fabrika içerisinde taze gül yapraklarının bekletildiği bir alan, kazan ve imbiclerin bulunduğu bölümler, soğutucu, kazandan gelen yağın toplandığı tanklar, gül posaları ve atık suların depolandığı çukurlar, yakıt dairesi ve bacalar bulunmaktadır (Tosun, Gönüllü, Arslankaya, 2002). Fabrika, modern dönem yapılarından biri olma özelliği taşımaktadır. Betonarme taşıyıcı sistem olarak inşa edilen fabrika binası, dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Fabrika binası tam simetrik bir plana sahip değildir. Üç farklı birimden oluşan fabrika, üretim ihtiyaçlarına göre işlevlendirilmiş birimlerden oluşmaktadır. Bu birimlerden sağ ve solda yer alan birimlerin asma katları mevcuttur. Soldaki bölümde yer alan asma

katlarda dikdörtgen boşluklar açılmıştır. Sağdaki bölümde yer alan asma katlarda ise farklı boyutlarda dairesel boşluklar açılmıştır.

Şekil 6.72. Gül yağı üretim binası planları (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.73. Gül yağı tesisleri fotoğrafı (Burdur Yeni Gün Gazetesi, 2019)

Yalın bir cephe düzenine sahip olan fabrika yapısı, 4.50 x 9.00 metre aks aralığında 10 modülden oluşmaktadır. Aynı ebatlardaki pencere boşlukları, farklı ebatlarda ki kapı

boşlukları ile dolu boş kontrastını oluşturmaktadır. Bina taşıyıcı sistemi; kolon, kiriş ve döşemeleri cephelerden rahatlıkla okunabilmektedir. Teras çatı olarak tasarlanan bina, dış çevresinde parapet duvarları ile yatay ve düşey de yer alan uyumu tamamlamaktadır. Yapı yatay hatları planda ve görünüşlerde vurgulanmıştır. Pencere ve kapılar brüt betondan inşa edilen çaprazlamalardan oluşan, mekanın havalandırılmasını sağlayan bir özelliğe sahiptir. Diğer farklı bir pencere türü ise metal kasa ve gövdeden oluşmaktadır. Kapılar da tıpkı metal pencereler gibi düşünülmüş ve yapılmıştır. Günümüzde mevcut durumda metal pencere ve kapılar bulunmamakta sadece boşlukları yer almaktadır.

Şekil 6.74. Gül yağı üretim binası görünüşleri (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.75. Gül yağı üretim binası yol cephesi fotoğrafı (Yılmaz Özev, 2019)

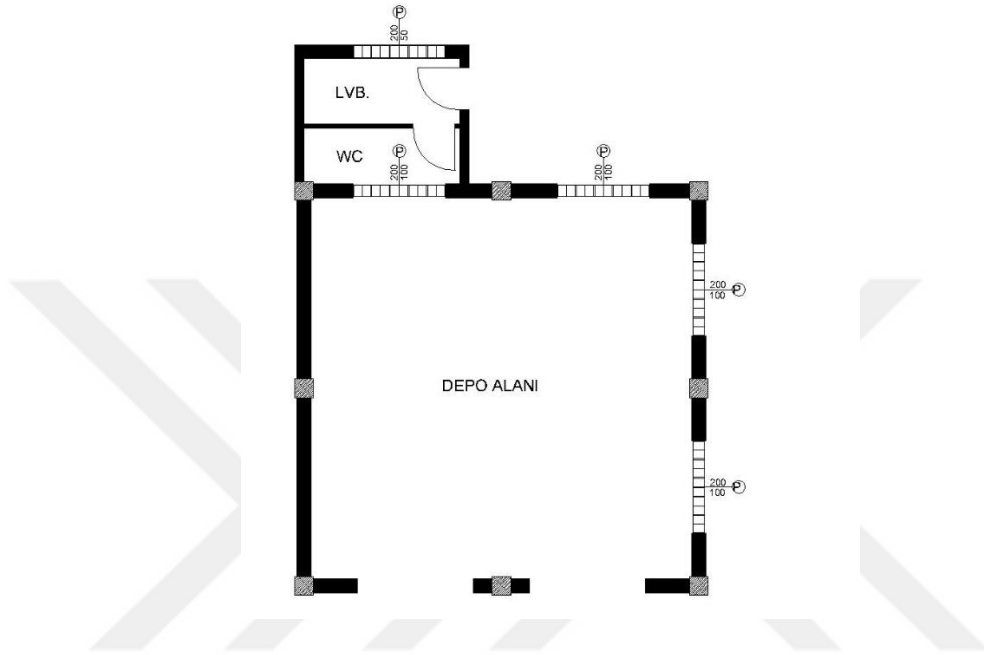
Şekil 6.76. Gül yağı üretim binası arka cephesi fotoğrafı (Yılmaz Özev, 2019)

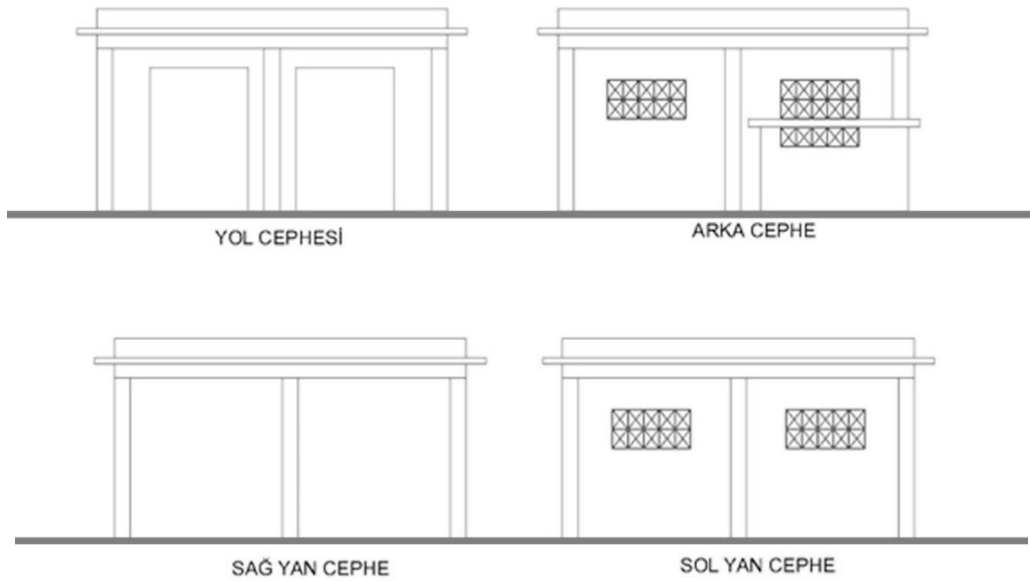
Şekil 6.77. Gül yağı üretim binası iç mekan fotoğrafları (Yılmaz Özev, 2019)

Gül Yağı Depo Binası

Depo binası kare plan tipolojisine sahiptir. Arka cepheye ıslak hacim eklemesi yapılmıştır. Üretim binasına cephesi olan kısımda kapı ve pencere bulunmamaktadır. Diğer cephelerde ise üretim binasında kullanılan beton pencereler kullanılmıştır. Giriş cephesinde iki adet kapı bulunmaktadır.

Şekil 6.78. Gül yağı depo binası planı (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.79. Gül yağı depo binası görünüşleri (Kaynak: Meltem Yılmaz Özev, 2019)

Şekil 6.80. Gül yağı depo binası fotoğrafları (Yılmaz Özev, 2019)

Gül Yağı Lojman Binaları

Gül Yağı Komisyonu, her işletmede 1 adet teknik eleman bulundurulmakta ve her fabrikada 10-15 kalifiye ve düz işçi çalıştırılmakta olduğunu belirtir. Bazı fabrikalarda bu işçiler mevsimlik olarak çalıştırılmaktadır (Anonim, 1976). Rapora göre, Burdur Çinef A.Ş.'de, 1 müdür, 1 muhasebeci, 2 müstahdem ve 30 mevsimlik vasıfsız işçi çalışmaktadır.

Fabrika sahasının girişinde sağ ve solda yer alan lojmanlar iki bloktan oluşmaktadır. Fabrika daimi çalışanlarına ait olan bu lojmanlar, iki katlı ve birbirinden bağımsızdır. İkinci kata dışarıdan bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Her katta tek daire bulunmaktadır. Lojmanlar dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Teras çatı olarak tasarlanan yapı betonarme yapıım tekniği ile inşa edilmiştir. Yapıda zaman içerisinde oluşan yıpranmalar görülmektedir. Dönemin yalın ve net modern mimari özelliklerini yansıtmaktadır.

Şekil 6.81. Gül yağı lojman binası fotoğrafları (Yılmaz Özev, 2019)

7. SONUÇ

Burdur Şeker Fabrikası yapısı ve yerleşke içerisindeki diğer yapılar halen kullanılmakta ve fabrika yapısı aktif olarak üretime devam etmektedir. Burdur Şeker Fabrikası şeker üretiminde ülke ekonomisine halen büyük katkılar sağlamaktadır. Şeker fabrikalarının ekonomik açıdan zarara sebep olduğu ve kendi giderlerini karşılayamadığı yönündeki bilgiler yetersiz ve Burdur Şeker Fabrikası için yanlış bir açıklamadır. Çünkü tek başına incelendiğinde Burdur Şeker Fabrikası ekonomik bir zarar içinde değildir; kendi giderlerini karşılayan, büyük oranda kar sağlayan ve Burdur ili için istihdam kaynağı olan bir üretim tesisidir. Ülkemizdeki bütün şeker fabrikaları bir havuzda toplanıp, kar ve zarar dengeleri ülke genelinde hesaplanmaktadır. Farklı illerdeki fabrikalardan doğan zararlar diğer illere yüklenmemelidir, ekonomik zararda olan fabrikalar ayrıca değerlendirilmelidir. Atatürk'ün Devletçilik politikasında da ön gördüğü gibi devlet yatırımını sadece para kazanmak için yapmamalıdır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan fabrikalar halkın refahını arttırmak, halkı bilinçlendirmek ve halka örnek bir yaşam biçimi sunmak amacıyla kurulmuştur. Bu düşüncelerden yola çıkarak fabrika yerleşkesine yeni bir öneri sunmak, yapıları yeniden işlevlendirmek yerine var olanların günümüzdeki kullanımlarını koruyup, iyileştirerek ve farkındalığını arttırarak topluma ve tarihe kazandırmak hedeflenmelidir. Ana üretim fabrika binasının, diğer üretim binalarının ve depolama bölümlerinin gerekli olan iyileştirmeleri yapılmalı ve üretimin devam etmesi sağlanmalıdır.

2011'de kabul edilen ICOMOS Dublin İlkeleri de “endüstri mirası alanları ve yapılarının sürdürülebilir biçimde korunması için en uygun yolun “**özgün kullanımlarının sürdürülmesi**” olduğunu belirtir. Özgün işlevini sürdürmesinin mümkün olmadığı durumlarda ise “kullanımlar sitin ilginç özelliklerine, donanımına, ulaşım ve etkinlik dağılımı özelliklerine saygı göstermelidir” demektedir. Endüstri mirası alan ve yapılarının sürdürülebilir kullanımının yönetiminde kültür mirası değerinin dikkate alınması ve saygı görmesi için uzman katkısına gerek olduğu ve fiziksel müdahaleler söz konusu olduğunda, imar yönetmelikleri, risk azaltma gerekleri, çevresel ve endüstriyel düzenlemeler ile diğer standartlar, endüstri yapısının kültürel miras boyutu dikkate alınarak, duruma göre uyarlanmalıdır” kaydını düşmektedir. Müdahaleler de mümkün olduğunca “geri dönüşebilir olmalı, yapının yaşına, önemli izlere ve işaretlere saygı gösterilmelidir ve değişiklikler belgelenmelidir” demektedir.

Bu yaklaşımla, “Burdur Şeker Fabrikası Yerleşkesi”, ülkemizin çağdaşlaşma yolundaki hedeflerini simgeleyen modern bir değer olarak değerlendirilmelidir. Yerleşke,

hem sosyal, hem de ekonomik olarak başta Burdur kent kültürü ve tarihi olmak üzere, çağdaş Türkiye'nin oluşumunda da önemli bir yere sahiptir. Yapıldığı dönem ve konumu itibarıyla diğer yerleşkeler ile birlikte modern yaşamın öncüleri ve büyük bir devrimin eseridir.

Cumhuriyet'in ulusal boyuttaki bu modernleşme projesi, birçok demokratik ülkede görülmeyen boyuttaki bu yerleşkeler aracılığı ile kentsel ve mimari semboller olarak karşılığını bulmuştur. Öyle ki "ülkeyi bir uçtan bir uca demiryolları ağı ile örmek" özdeyişi de "ulusal endüstrinin kalkınması" amacıyla oluşturulan bütünleştirici altyapının karşılığı olarak ortaya çıkmış bir metaforu (Kezer, 1999; Zeybekoğlu, 2009).

Bu yerleşkeler, planlama ilkeleri ve mekansal oluşumları açısından bakıldığında büyük bir yeşil bant ile çevrelendikleri, üretim tesislerinin ve yönetim yapılarının merkezde konumlandığı, etrafında ise yemekhane, lokal, spor alanları, kültür yapıları gibi yapıların konumlandığı ve dışta ise lojmanların yer aldığı görülmektedir.

Bu açıdan, Burdur Şeker Yerleşkesi, büyük yeşil dokusu ile kent için avantajlar da sağlamaktadır. Yıllarca kent halkı için sineması, restoranı, yeşil alanları ile sosyal ve kültürel açıdan büyük rol oynamış ve halk belleğinde yerini almıştır. Cumhuriyet döneminde inşa edilen, gerek üretim açısından sanayi alanında, gerekse büyük açıklıklı yapıların yapım teknolojisi ile mimarlık ve mühendislik alanında yeni bilimsel yapım yöntemleri ve teknolojiler sunan bu yerleşkeler, işçilerin yükseltilmiş yaşam standartları açısından da modern birer öncü devlet yapılarıdır.

Sinema Salonu halkla daha iç içe bir konuma getirilip, özel günlerde, toplantılarda veya herhangi bir zamanda aktif olarak kullanımı artırılmalıdır. Yapı önünde yer alan geniş bahçe ve yeşil alanlar sayesinde ferah ve doğa içinde bir dinlenme merkezi olarak düşünülebilir. Sinema Salonu'na giriş kısmı, lobi bölümü küçük sergileme alanı olarak düşünülüp, yapı içerisinde bulunan döneme ait değerli teçhizatlar bu alanda sergilenebilir.

Fabrika yerleşkesi kent merkezinde doğa ile iç içe yeşil doku oranının çok yüksek olduğu bir alan içinde bulunmaktadır. Şehir merkezinde bu kadar çok yeşil dokunun yer aldığı başka bir alan bulunmamaktadır. Fabrika içerisine Burdur Şeker Fabrikası ve diğer "Cumhuriyet Dönemi Endüstri Yapıları"nın anlatıldığı sergi alanı, konferans salonu, bilgilendirme ofisi gibi "Müze ve Etkinlik Merkezi Binası" tasarımı düşünülebilir. Lokal binası olarak kullanılan bina da Müze ve Etkinlik Merkezi Binası olarak dönüştürülebilir. Bu sayede az kullanılan lokal binasına daha fazla işlev yüklenerek aktif olarak kullanılması sağlanabilir. Bölge ve Türkiye genelinde Endüstri Mirası yapılarının anlatıldığı bir "sergi ve bilgilendirme yapısı" bulunmamaktadır. Yerleşkedeki yeşil alanlarda da gerek çalışanlar, gerekse kent halkı için spor tesisleri oluşturulabilir.

Gül yağı tesisleri binası ve arazisinin mülkiyeti yabancı sermayeye ait olduğu için öncelikle mülkiyet sorunun çözülmesi gerekmektedir. Atıl durumda, hatta yıkılmakta olan tesislerin restorasyonu yapılarak, gül yağı ve gülcülük ile ilgili bir müzeye dönüşümünün sağlanması ve aynı zamanda içinde bir kütüphane binasının da planlanması işlevlendirilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından olumlu olacaktır. Ayrıca yakın çevresi düşünüldüğünde kütüphane binasına ek olarak Gül yağı tesisleri'nin idari bina bölümü yeme-içme mekanı olarak düşünülebilir. Bu sayede kütüphane binasının da kullanılabilirliğini arttırmaya katkı sağlamış olacaktır.

Şeker fabrikası yerleşkesi ve gül yağı tesislerinin Endüstri Mirası kapsamında değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan bu tez ile birlikte Burdur'un değerli yapıları olan bu yapıların Anıtlar Kurulu tarafından koruma altına alınması önerilmektedir. Hazırlanan bu tez yapıların koruma altına alınması açısından ilk adımı oluşturmaktadır.

Dublin İlkeleri'ni oluşturan ve sürdürülebilirliğin sağlanması amacı taşıyan öneriler, Burdur Şeker Yerleşkesi ve Gül yağı tesisleri için de önem arz etmektedir. Endüstri mirası konusunda halkın bilinçlenmesini arttırmak ve bu mirasın çağdaş toplumlar için anlamını tüm zenginliğiyle kavratmak için, aktif endüstri mirası alanlarına ziyaretler programlamak, üretim işlemlerinin yanı sıra, onlarla ilgili somut olmayan mirası, hikayelerini, tarihini, makinelerini ve endüstriyel üretim süreçlerini sunmak için düzenlemeler yapmak, sanayi veya kent müzeleri kurmak, yorum merkezleri, sergiler düzenlemek, yayın yapmak, rotalar oluşturmak ve sürdürmek gerekir. Endüstri mirası alanları, mümkün olduğunca, kültür mirasını araştırma ve koruma ile ilgili kuruluşlar tarafından, halkın ve mesleki kuruluşların eğitimi için kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acar, Bilgin, E., 2015. 19. Yüzyıl Endüstri Yapılarının Kültürel Miras Olarak Değerlendirilmesi: Tirilye'de Zeytinyağı Fabrikası Restorasyon Projesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa, Türkiye.
- Akın, D., 2014. Burhaniye Hüsnü Tolun Zeytinyağı Fabrikası Koruma Projesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Alagöz, M., 2015. Sanayi Yapılarını Yeniden İşlevlendirme ve Sürdürülebilirlik, 2. Uluslararası Sürdürülebilir Binalar Sempozyumu, Ankara, 607-611.
- Alfrey, J., Putnam, T., 1992. *The Industrial Heritage*, III. Series, New York.
- Anonim, 1930. Burdur İl Yıllığı, Ankara.
- Anonim, 1937. 3115 sayılı kanun 3115 sayılı ve 5/2/1937 günlü kanun (R.G. 13/2/1937-3533; 3. T. Düstur, Cilt 18, Ankara.
- Anonim, 1955. Burdur Şeker Fabrikası Açılış Hatırası, Ankara.
- Anonim, 1967. Burdur İl Yıllığı, Ankara.
- Anonim, 1976. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Temel ve Diğer Kimyasal Maddeler, Gül Yağı Komisyon Alt Raporu
- Arslan, M., 2015. Kars Demiryolu Mirasını Koruma Önerisi ve Eski Süt Tozu Fabrikası Koruma Projesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri, İstanbul, Türkiye.
- Alioğlu, F.A., 1998. Cibali Tütün Fabrikası sanayi yapısından üniversiteye. *İstanbul Dergisi*, 27, 40-48.
- Alper, M., 2004. Tütün İşleyen Fabrikadan bilim üreten üniversiteye. *Mehmet Alper Mimarlık Bürosu Yayını*.
- Arû, K. A., 1948. Burdur Şehri İmar Plânı Kat'i projesine ait izah notu. *Arkitekt*, 5-6 ,116-126.
- Arıbaş, K., 2006. Küresel ve sosyal politikalar açısından Burdur Şeker Fabrikası, *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 119-145.
- Aslanoğlu, İ., 2010. *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938*, 3.Basım, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Atagök, T., 2000. Sanayi mekanlarından sanat mekanlarına, *Mimarlık Dergisi*, 4, 9-14.
- Ay, R. B., 2013. Özgün İşlevini Yitirmiş Endüstri Mirası Yapıların Yeniden Kullanımında Uygun İşlev Seçimi: İstanbul-Çengelköy İspirto/ Suma Fabrikası Örneği, Yüksek

Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Aydemir, Ş. S., 1996. *İkinci Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 438 s.

Aydın, E.Ö., Floransa'nın eski endüstriyel alanları üzerinden kentsel yenileme çalışmalarının değerlendirilmesi, *International Journal of Architecture and Planning* 1, 1, 41-56.

Batur, A., Batur, S., 1970. Sanayi, sanayi toplumu ve sanayi yapısının evrimi üzerine bazı düşünceler, *Mimarlık*, 80, 26-40.

Bozdemir, M., 2011. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Endüstriyel Mirasımı*, İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul.

Buchanan, A., 1981. *The Definition Of Industrial Archeology L'etude et la mise valeur du patrimoine industriel*, Paris.

Büyükarşlan, B., 2013. Endüstriyel Yapıların Yeniden İşlevlendirilme Tasarım Kriterleri ve İstanbul Örneği Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Büyükarşlan, B., Güney E. D., 2013. Endüstriyel mirası yapılarının yeniden işlevlendirilme süreci ve İstanbul Tuz Ambarı örneği, *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 6, 31-58.

Cengizkan, A., 2009. *Fabrikada Barınmak, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de İşçi Konutları: Yaşam, Mekan ve Kent*, Arkadaş Yayınlar, Ankara.

Clark, E., 1976. Osmanlı Sanayi Devrimi çev. Yavuz Cezar, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 16-24, 82-84.

Curl, J.S., 1970. Eutopean Cities and Society: A Study of the Influence of Political Climate on Town Design, *Leonard hill*, London.

Cimcoz, N., 2002. Viyana'da Simmering Gazhanesi, *Arredemento Dekorasyon Dergisi*, 7, 124-128.

Çokgezen, M., 1991. 1929-1939 Döneminde Türkiye'de Sanayileşme Hareketi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Ekincioglu, M., 2000. Tate Modern Santralin yeniden doğuşu, *Arredemento Mimarlık*, 128, 68-72.

Ekinci, M., 2013. İzmit Çuha Fabrikası Dokuma Atölyesi'nin (1 No'lu) Restorasyon Projesi, Yüksek Lisans Tezi. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

- Eldek, H., 2007. Value Assesment for Defining the Conservation Principles for Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası, the Degree of Master. A Thesis Submitted to the Graduate School of Natural And Applied Sciences of Middle East Technical University, İstanbul, Türkiye.
- Emekci, C., 2011. Kozahane ve İpek Fabrikaları üzerine bir araştırma: Edirne Kozahane Endüstri Mirası, *Tmmob Ankara Şubesi Dosya Dergisi*, 3, 1-79.
- Engin, H. E., 2009. Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekâna Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği, Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Türkiye.
- Ercivan, A., 2004. Gazhanelerin Yeniden İşlevlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Erdinç, S., 2002. Endüstri Arkeolojisi Kapsamında İstanbul'da ki 19.yy Endüstri Yapılarında İşlev Dönüşümüne Bağlı Mimari Mekan Analizi, Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Erdoğan, D., Kırac B.D., Coşkun, B.S., 2018. Küçükçekmece Osmanlı Kibritleri Fabrikası'nın endüstri mirası olarak değerlendirilmesi, *Megaron*,13,67-84.
- Ersine, S. C., 2012. Doku Nakli ve Yeni Kimlik Oluşturma Bağlamında Endüstri Mirasının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Ezgeç, P., 1998. Kasımpaşa Un Fabrikası Restorasyon Projesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Fidan, F., 2011. Safranbolu'da Tabakhane Bölgesi Örneğinde Endüstriyel Alanların İncelenmesi, Kamusal Fonksiyonlarla Yeniden Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Gerçek, M., 2006. Fransız Devrimi'nden İtibaren, Sanayi Devrimi, I. ve II. Dünya Savaşları ve Sovyet Devrimi'nin Avrupa Kadın Giyimi Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Gün, A., 2014. Kıyılarda Yer Alan Eski Endüstri Alanlarının Değerlendirilmesi: Paşabahçe Cam Fabrikası İçin Yeniden Kullanım Önerisi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Güney, Z., 2012. Bandırma Elektrik Santrali Restorasyon Projesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Kamber, E., 2005. Mecidiyeköy Likör ve Kaynak Fabrikası Restorasyon Projesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Karıtaş, F., 2010. Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

- Kart, M.Ç.Ö. vd., 2012. Türkiye’de yağ gülü (*Rosa damascena*) üretimi ve ticaretinin gelişimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 7 (1),124-134.
- Kaşlı, B., 2009. İstanbul’da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekan Müdahaleleri: Santral İstanbul Örneği, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Kaya, S., Yerli Ö., Döner S., 2015. Endüstriyel alanların endüstriyel parklara dönüşümü, *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, S: 3, s: 518-534.
- Kaya, B., 2012. Endüstri Mirasımızın Korunmasında Planlama Yaklaşımı, Uzmanlık Tezi. Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, İzmir, Türkiye.
- Karıptaş, F., 2010. Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Kepek, Y., Yentürk, N., 1996. *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kezer, Z., 2001. *The Making of a Nationalist Capital: Socio-Spatial Practices in Early Republican Ankara, Built Environment (1978-), 22, 2, Islamic Architecture and Urbanism*, Alexandrine Press.
- Kıraç, A. B.,2001. Türkiye’deki Tarihi Sanayi Yapılarının Günümüz Koşullarına Göre Yeniden Değerlendirilmeleri Konusunda Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Küçükerman, Ö.,1988. *Feshane Defterdar Fabrikası*, Sümerbank Genel Müdürlüğü Yayını, 1.basım, İstanbul.
- Kühn, C., 2001. ‘Heterotope Domestique, *L’arch. D’aujord’hui*, 337, 106-111.
- Kayın, E., Şimşek E., 2009. İzmir Havagazı Fabrikası endüstri kompleksi üzerine yeniden düşünmek, *Ege Mimarlık Dergisi*, Temmuz, 14-19.
- Köksal, T. G., Ahunbay Z., 2006. İstanbul’daki Endüstri Mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri, *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 5, 2, 2, 125-136.
- Küçüközdemir, Aydın, A., 2016. Bursa Merinos İplik ve Dokuma Fabrikası’nın Yeniden İşlevlendirilmesinin Uygulama ve Kullanımına Yönelik Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze, Türkiye.
- Kürkçüoğlu, M., 1988. Türk Gül Yağının Üretimi ve Özelliklerinin Tespit, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
- Maşalı, D., 2006. Boyabat’ın Geleneksel Mimarisinde Endüstri Yapıları: Değirmenler ve Camlılar Çeltik Fabrikası, Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

- Mengüsođlu, N., 2007. Manchester Örneğinde Endüstri Dönemi Yapı Mirasının Konut İşlevi Verilerek Yeniden Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Nart, D., 2015. İstanbul’da Endüstri Yapılarında Gerçekleşen Dönüşümlerin Mekânsal Açından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Nas, Kazan, Ş., *Burdur Vilayeti Tarihi Halkiyatı ve Harsiyatı*, CTA Tanıtım Matbaacılık, Ankara.
- Oğuz, D., Saygı, H., Akpınar, N., 2010. Kentiçi endüstri alanlarının dönüşümüne bir model: İzmit/Sekapark, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 8 (2), 157-167.
- Özdemir, Ş., 2014. *Sanayi Devriminin Bilim Tarihi Üzerindeki Etkisi: Bilim ve Teknoloji İç İçe*, Üretim Ekonomisi Kongresi, 1-11.
- Özüdođru, A. A., 2010. Adana’da Dokuma Sanayi Yapılarının Endüstri Mirası Kapsamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, Türkiye.
- Sezer, S., 2013. Endüstri Yapılarının Yeniden İşlevlendirilmesi Sürecinde Aydınlatma Tasarımı: Ankara Cer Modern Örneği, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri, İstanbul, Türkiye.
- Soğancı, N. M., 2001. Architecture as Palimpsest: Re-Functioning of Industrial Buildings Within the Scope of Industrial Archaeology, the Degree of Master. A Thesis Submitted to the Graduate School of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University, İstanbul, Türkiye.
- Stratton, M., 2000. *Industrial Buildings - Conservation and Regeneration*, Taylor & Francis London.
- Şimşek E., 2006. Endüstri Yapılarının Kültürel Miras Olarak İrdelenmesi ve Değerlendirilmesi: İzmir Liman Arkası Bölgesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Taner, S., 2011. İstanbul Endüstri Yapılarının “Loft” Kavramı Çerçevesinde Yeniden İşlevlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Tanyeli, G., İkiz D., 2009. İstanbul'da bir endüstriyel miras örneği: Bomonti Bira Fabrikası, *Tüba-Ked*, 7,109-121.
- Tayanç, T., 1973. *Sanayileşme Sürecinde 50. Yıl*, Milliyet yayınları, İstanbul.
- Tanili, S.,1979. *Uygurluk Tarihi*. Alkım Yayınevi, İstanbul.

- Tezel, Y. S., 1994. *Cumhuriyet Dönemi'nin İktisadi Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tülücü, A. T., 2007. Adana Kenti Tarihi Endüstri Yapılarının Yapısal Analiz ve Korunmaları İçin Yöntem Araştırması, Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Türkçe sözlük*, 2011. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toprak, Z.,1985. *Osmanlı Devleti ve Sanayileşme Sorunu Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C:5, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tosun, İ., Gönüllü, M.T., Arslankaya, E., 2002. *Gül yağı Sanayi Proses Atıkları Özelliklerinin Belirlenmesi*, 1.Ulusal Çevre Sorunları Sempozyumu, Atatürk Üniversitesi, Çevre Sorunları Araştırma Merkezi Müdürlüğü, 1, 864-873, Erzurum.
- Uçar, B., 2013. Endüstriyel Miras ve Yeniden İşlevlendirme Kavramları Kapsamında Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası'nın İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri, İstanbul, Türkiye.
- Ulusoy, H. E., 2015. Sanayi Yapıları Plan Şemalarının Değişim Süreci-Konya Örneği, Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.
- URL-1, 2018. *Endüstri Devrimi*, https://tr.wikipedia.org/wiki/Buhar_makinesi, (Erişim Tarihi: 18.02.2018)
- URL-2, 2018. *Sanayi Devrimi Süreci*, <https://www.stendustri.com.tr/haberortak/sanayi-devrimi-nedir-tarihi-ve-sonuclari-h99489.html>, (Erişim Tarihi: 18.02.2018)
- URL-3, 2018. *İlk Çelik Köprü*, <http://www.stjohnssevenoaks.com/projects/ironbridge/the-iron-bridge/>,(Erişim Tarihi: 18.02.2018)
- URL-4, 2018. *Kristal Sarayı*, <https://www.arkitektuel.com/kristal-saray/>, (Erişim Tarihi: 18.02.2018)
- URL-5, 2018. *Eiffel Kulesi*, <https://www.unjourdeplusaparis.com/paris-reportage/1887-1889-construction-tour-eiffel-images>, (Erişim Tarihi: 18.02.2018)
- URL-6, 2018. *Santral İstanbul*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Daylighting>, (Erişim Tarihi: 18.02.2018)
- URL-7, 2019. *Icomos Bildirisi-1*, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542_192602.pdf, (Erişim Tarihi: 12.05.2019)
- URL-8, 2019. *Icomos Bildirisi-2*, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0914779001536912340.pdf, (Erişim Tarihi: 12.05.2019)
- URL-9, 2019. *Eskişehir İbiş Otel*, <https://www.accorhotels.com/tr/hotel-6567-ibis-eskisehir/index.shtml>, (Erişim Tarihi: 12.05.2019)

- URL-10, 2018. *Menekşe Kibirt Fabrikası*, www.yapi.com.tr, (Erişim Tarihi: 12.01.2018)
- URL-11, 2018. *Viyana Gazometreleri*, <http://kot0.com/endustri-yapilarinin-donusumu-viyana-gazometreleri/> (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- URL-12, 2019. *Viyana Gazometreleri*, <http://www.wehdorn.at/projects/gasometer/>, (Erişim: 05.01.2019)
- URL-13, 2018. *Viyana Gazometreleri*, <https://www.icmimarlikdergisi.com/2016/04/19/ekolojik-yapilardan-ornekler-5/>, (Erişim: 05.01.2019)
- URL-14, 2019. *Viyana Gazometreleri*, https://en.wikipedia.org/wiki/Gasometer,_Vienna, (Erişim: 05.01.2019)
- URL-15, 2019. *Viyana Gazometreleri*, <https://www.archiweb.cz/b/wiener-gasometer>. (Erişim: 07.05.2019)
- URL-16, 2019. *Tate Modern Müzesi*, <http://www3.tate.org.uk/research/researchservices/archive/showcase/item.jsp?view=detail&item=2024>, (Erişim Tarihi: 06.01.2019)
- URL-17, 2019. *Tate Modern Müzesi*, <http://www.archdaily.com> (Erişim Tarihi: 06.01.2019)
- URL-18, 2019. *Tate Modern Müzesi*, <https://tr.theplanetworld.com/1264-tate-gallery-engl-tg-tr>, (Erişim Tarihi: 06.01.2019)
- URL-19, 2019. *Tate Modern Müzesi*, <https://www.tate.org.uk/visit/tate-modern>, (Erişim Tarihi: 06.01.2019)
- URL-20, 2019. *Orsay Tren Garı*, <http://www.doganhasol.net/bir-cagdas-mimarlik-oykusu-gardan-muzeye-2.html>, (Erişim Tarihi: 06.01.2019)
- URL-21, 2019. *Orsay Tren Garı*, <http://kentvedemiryolu.com/persembenin-gelisi/> (Erişim Tarihi: 16.03.2019)
- URL-22, 2019. *Orsay Tren Garı*, http://www.greatbuildings.com/cgi-bin/gbcdrawing.cgi/Musee_d_Orsay.html/Musee_d_Orsay_Sect_B.jpg, (Erişim Tarihi: 22.02.2019)
- URL-23, 2019. *Orsay Tren Garı*, <https://www.musee-orsay.fr/en/>, (Erişim Tarihi: 22.02.2019)
- URL-24, 2019. *Orsay Tren Garı*, <https://www.discoverwalks.com/blog/the-best-way-to-visit-the-orsay-museum/>, (Erişim Tarihi: 22.02.2019)
- URL-25, 2019. *Orsay Tren Garı*, <http://www.mimdap.org/?p=313>, (Erişim Tarihi: 22.02.2019)
- URL-26, 2019. *Silahtarağa Elektrik Santral*, <https://www.arkitektuel.com/santralistanbul/>, (Erişim Tarihi: 02.03.2019)

- URL-27, 2019. *Silahtarağa Elektrik Santral*, <https://www.bilgi.edu.tr/tr/yasam/kampusler> (Erişim Tarihi: 02.03.2019)
- URL-28, 2019. <https://yapidergisi.com/bilgi-mimarlik-fakultesi-kazan-daireleri-binasina-buyuk-odul/> (Erişim Tarihi: 02.03.2019)
- URL-29, 2019. *Silahtarağa Elektrik Santral*, <http://www.arkitera.com/proje/4242/santral-4-ve-6-nolu-kazan-daireleri-mimarlik-fakultesi-ve-kutuphane-donusumu> (Erişim Tarihi: 02.03.2019)
- URL-30, 2019. *Cibali Tütün Fabrikası*, <https://www.rhm.org.tr/event/cibali-tutun-fabrikasi/> (Erişim Tarihi: 02.03.2019)
- URL-31, 2019. *Cibali Tütün Fabrikası*, <http://acikradyo.com.tr/arsiv-icerigi/cibali-tutun-fabrikasi-restorasyon-projesi> (Erişim Tarihi: 02.03.2019)
- URL-32, 2019. *Cibali Tütün Fabrikası*, <http://panorama.khas.edu.tr/emegin-mekani-cibali-tutun-fabrikasi-516>, (Erişim Tarihi: 02.03.2019)
- URL-33, 2019. *Cibali Tütün Fabrikası*, http://www.mimarizm.com/makale/mehmet-alper-ile-cibali-tutun-ve-sigara-fabrikasi-ndan-kadir-has-universitesi-ne_113537, (Erişim Tarihi: 02.03.2019)
- URL-34, 2019. *Cibali Tütün Fabrikası*, <http://panorama.khas.edu.tr/cibali-tutun-fabrikasinda-calismis-kadinlar-anlatiyor-516>, (Erişim Tarihi: 20.03.2019)
- URL-35, 2019. *Kasımpaşa Tuz Ambarı*, <http://www.ecarch.com/works/tuzambari-ddb-ofis/>, (Erişim Tarihi: 20.03.2019)
- URL-36, 2019. *Kasımpaşa Tuz Ambarı*, http://www.mimarizm.com/haberler/kimlik-degistiren-yapilarin-hikayeleri-yem-de-anlatilacak_123174, (Erişim Tarihi: 20.03.2019)
- URL-37, 2019. *Kasımpaşa Tuz Ambarı*, http://www.yapi.com.tr/haberler/tuzambari-170-yil-sonra-reklamcilara-ilham-veriyor_79024.html, (Erişim Tarihi: 20.03.2019)
- URL-38, 2019. <http://www.mimdap.org/?p=31740>, (Erişim Tarihi: 20.02.2019)
- URL-39, 2019. *Kasımpaşa Tuz Ambarı*, <http://www.arkiv.com.tr/proje/ddb-tuz-ambari/1455>, (Erişim Tarihi: 20.02.2019)
- URL-40, 2019. *Kasımpaşa Tuz Ambarı*, http://www.mimarlikdergisi.com/dsp_image_Navigasyon.cfm?YaziID= 2376&ResimID= 66732, (Erişim Tarihi: 20.02.2019)
- URL-41, 2019. *Türkiye Şeker Fabrikaları*, <https://www.turkseker.gov.tr/tarihce.aspx>, (Erişim Tarihi: 19.03.2019)
- URL-42, 2019. *Türkiyedeki Şeker Üretimi*, <http://www.arkitera.com/gorus/1174/turkiyede-erken-cumhuriyet-doneminde-kurulan-ilk-seker-fabrikalari>, (Erişim Tarihi: 25.03.2019)

- URL-43, 2019. *Alpullu Şeker Fabrikası*, <https://www.sozcu.com.tr/2018/ekonomi/dedesinin-mirasina-sahip-cikiyor-2248827/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2019)
- URL-44, 2019. *Türkiye Şeker Fabrikaları*, https://www.turkseker.gov.tr/seker_albumu.aspx?FABNO=6, (Erişim Tarihi: 25.03.2019)
- URL-45, 2019. *Pancar Hasatı*, <http://www.arkitera.com/gorus/1174/turkiyede-erken-cumhuriyet-doneminde-kurulan-ilk-seker-fabrikalari>, (Erişim Tarihi: 25.03.2019)
- URL-46, 2019. *Uşak Şeker Fabrikası*, <https://www.turkseker.gov.tr/hakkimizda.aspx>, (Erişim Tarihi: 25.03.2019)
- URL-47, 2019. *Pancar Kampanya Dönemi*, <http://www.paraanaliz.com/2018/guncel/bugun-3-seker-fabrikasi-daha-satiliyor-22585/>, (Erişim Tarihi: 25.03.2019)
- URL-48, 2019. *Burdur İli*, <http://www.burdur.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- URL-49, 2019. *Burdur İli*, <http://www.burdur.gov.tr/burdur-fotograflari>, (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- URL-50, 2019. *Gül Üretimi*, www.ispartakulturturizm.gov.tr, (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- URL-51, 2019. *Gül Üretimi*, <http://burdurtarihi.blogspot.com/2014/10/burdurda-gulyagi-ve-gulculuk.html>, (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- Yatağan, N., 2013. Cumhuriyet Dönemi Endüstri Yapıları ve Modernleşme İlişkileri Üzerine Bir İnceleme: Eskişehir Tülomsaş Yerleşkesi, Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Yıldız, T., 2013. Sanayi Devriminin Doğurduğu Sanat Anlayışları ve Grafik Tasarımın Bu Süreç İçerisindeki Gelişimi, Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Yıldırım, N., 2007. Endüstri Arkeolojisi Kavramı ve Tire'de Bulunan Endüstri Yapılarının Endüstri Arkeolojisi Kapsamında incelenmesi, Yeni “İslev” Önerileri, Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Yılmaz Özev, M., 2017. Kişisel Arşiv: Fabrika ve işletme binası fotoğrafları, Burdur.
- Yılmaz Özev, M., 2018. Kişisel Arşiv: Fabrika ve İşletme binası fotoğrafları, Burdur.
- Yılmaz Özev, M., 2018. Kişisel Arşiv: Burdur Şeker Fabrikası Ofis binası fotoğrafları, Burdur.
- Yılmaz Özev, M., 2019. Kişisel Arşiv: Burdur Şeker Fabrikası Sinema Salonu binası fotoğrafları, Burdur.
- Yılmaz Özev, M., 2019. Kişisel Arşiv: Burdur Şeker Fabrikası Misafirhane binası fotoğrafları, Burdur.

Yılmaz Özev, M., 2019. Kişisel Arşiv: Burdur Şeker Fabrikası Lojman binaları fotoğrafları, Burdur.

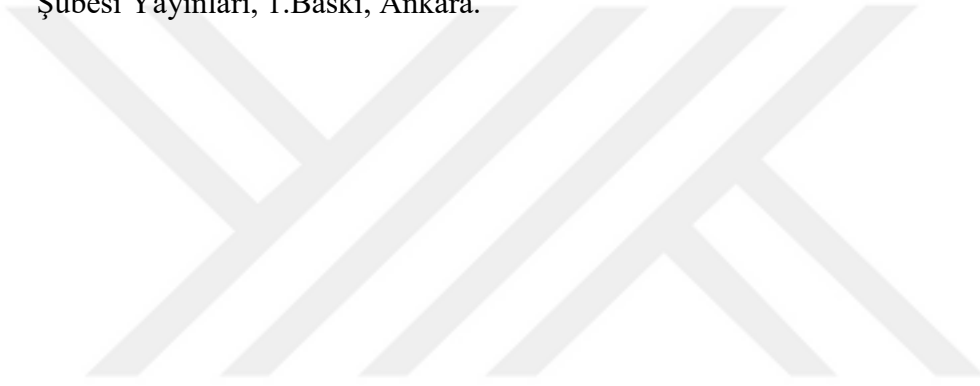
Yılmaz Özev, M., 2019. Kişisel Arşiv: Burdur Gül yağı fabrika binası fotoğrafları, Burdur.

Yiğit, Akı H., 2011. Endüstri Yapılarının Esneklik Bağlamında Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Zeybekoğlu S. S., 2008. Kentsel Dönüşüm ve Kent Hakkı: Fener Balat Rehabilitasyon Programı ve Santral İstanbul Örnekleri, Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Wehdorn, M., 2002. Viyana'daki Gazometre Binalarının Yeniden Kullanımı, *Mimarlık*, 308, 49-51.

2008, *Korumada Yeni Tanımlar Yeni Kavramlar Endüstri Mirası*, TMMOB Odası Ankara Şubesi Yayınları, 1.Baskı, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı :Meltem YILMAZ ÖZEV

Doğum Yeri ve Yılı :BURDUR-1991

Eğitim Durumu

		<u>Yıl</u>
Lise	:BURDUR ANADOLU LİSESİ	2005-2009
Lisans	:ESKİŞEHİR ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	2010-2015
Yüksek Lisans	:BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ	2016-2019

Çalıştığı Kurum / Kurumlar

	<u>Yıl</u>
1-KUTLU MİMARLIK&İNŞAAT	
2013	
2-ONUR MİMARLIK	
2014	
3-M2 TASARIM	
2015	
4-MY MİMARLIK	
2016	

Yayınları (SCI ve diğer makaleler)

1-